

ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΚΒ' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

Αδήλωτη και ανασφάλιστη εργασία στην Ελλάδα
Αίτια, διαστάσεις και πρόσφατες εξελίξεις

Επιβλέπων:

Δενδρινός Ιωάννης

Σπουδάστρια:

Κολώνια Αντίκλεια

Με την συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΑΘΗΝΑ – 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	3
Πίνακας εικονογράφησης.....	4
Πίνακας συντομογραφιών.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ABSTRACT.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.Η ΑΔΗΛΩΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑ. ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	12
1.1 Η συνύπαρξη δύο (2) αγορών εργασίας.....	12
1.2 Η αδήλωτη εργασία και η σχέση της με την παραοικονομία.....	13
1.3 Ορισμοί, διαστάσεις και μέτρηση του φαινομένου.....	15
1.4 Αίτια και επιπτώσεις της αδήλωτης εργασίας.....	19
1.5 Η Ευρωπαϊκή διάσταση.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΑΔΗΛΩΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ..	27
Η αδήλωτη εργασία στην ελληνική αγορά εργασίας	
2.1 Γενικό πλαίσιο ελληνικής αγοράς εργασίας.....	27
2.2 Ποσοτική διερεύνηση του φαινομένου.....	28
2.3 Ερμηνεία εκδήλωσης φαινομένων αδήλωτης απασχόλησης στη χώρα.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΔΗΛΩΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	36
Οι πρόσφατες εξελίξεις στην καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας	
3.1 Το Επιχειρησιακό Σχέδιο «ΑΡΤΕΜΙΣ».....	36
3.2 Ο ρόλος των θεσμικών μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας.....	48
3.3 Το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας και η διαδικασία ελέγχων.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	59
Συμπεράσματα	
4.1 Αξιολόγηση.....	59
4.2 Προτεινόμενες πολιτικές για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας.....	61
Βιβλιογραφία.....	66
Παραρτήματα.....	71
Παράρτημα 1.....	71
Παράρτημα 2.....	76

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον Κύριο Δενδρινό Ιωάννη, για την καθοδήγηση και την αμέριστη βοήθεια που μου προσέφερε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας, στο πλαίσιο της εκπαίδευσής μου στην ΕΣΔΔΑ.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Κύριο Χιονίδη Θεόδωρο, Προϊστάμενο του τμήματος Ανάλυσης, Τεκμηρίωσης και Αξιοποίησης Δεδομένων της Δ/σης Εργασιακών Σχέσεων της Κεντρικής Υπηρεσίας του Σ.ΕΠ.Ε. για την παροχή πληροφοριακού υλικού σχετικού με τις δραστηριότητες του Σώματος.

Τέλος θα ήθελα να πω ένα ΜΕΓΑΛΟ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ σε όλο το επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό της ΕΣΔΔΑ για την επίλυση διαφόρων αποριών που προέκυψαν κατά το χρονικό διάστημα συγγραφής της παρούσας εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

Διάγραμμα 1 : Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας με το μεγαλύτερο ποσοστό βοηθών οικογενειακής επιχείρησης στην συνολική απασχόληση, για το έτος 2011.....	29
Διάγραμμα 2 : Τα συμβοηθούμενα μέλη στην οικογενειακή επιχείρηση ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης στην Ευρωζώνη, για το έτος 2011.....	30
Διάγραμμα 3 : Αυτοαπασχολούμενοι ως προς το σύνολο των απασχολούμενων σε κύριους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, για το 2011.....	31
Πίνακας 1 : Αποτελέσματα ελέγχων από 15/09/13 – 31/03/14.....	37
Πίνακας 2 : Στοιχεία ελέγχων ανά την Επικράτεια.....	38
Διάγραμμα 4 : Μηνιαία μεταβολή ανασφάλιστης εργασίας.....	39
Διάγραμμα 5 : Αναλογία αλλοδαπών και ημεδαπών ανασφάλιστων στο Σύνολο των εργαζομένων.....	39
Διάγραμμα 6 : Αποτελέσματα ελέγχων.....	40
Διάγραμμα 7 : Ποσοστά παραβατικότητας σε συνδυασμό με τα επιβαλλόμενα Πρόστιμα.....	40
Πίνακας 3 : Ισοζύγιο ροών απασχόλησης.....	43
Διάγραμμα 8 : Ισοζύγιο ροών απασχόλησης.....	43
Διάγραμμα 9 : Αναλογία προσλήψεων – απολύσεων.....	45
Διάγραμμα 10 : Προσλήψεις και απολύσεις σε μηνιαία βάση.....	46
Διάγραμμα 11 : Προσλήψεις ανά είδος σύμβασης.....	46
Διάγραμμα 12 : Προσλήψεις ανά ηλικία.....	47
Διάγραμμα 13 : Προσλήψεις ανά φύλο.....	47
Διάγραμμα 14 : Μηνιαίες προσλήψεις – απολύσεις και ισοζύγιο.....	48
Πίνακας 4 : Υπολογισμός επιβαλλόμενου προστίμου.....	54
Πίνακας 5 : Οι κύριες δημόσιες αρχές για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας σε 31 χώρες.....	58

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Ε.Ε	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΑΠΔ	Αναλυτική Περιοδική Δήλωση
ΙΚΑ – ΕΤΑΜ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων – Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΕΛ.ΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΙΟΒΕ	Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών
Σ.ΕΠ.Ε	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας
ΕΥΠΕΑ	Ειδική Υπηρεσία Ελέγχου Ασφάλισης
ΟΠΣ	Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα
ΟΓΑ	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων

ΣΕΜ	Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών
ΜΜΕ	Μικρό Μεσαίες Επιχειρήσεις
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΣΔΟΕ	Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος
ΟΚΑ	Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΚΑΕ	Κεντρική Ανατολική Ευρώπη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παράσχει μία συστηματική επισκόπηση της φύσης και του μεγέθους της αδήλωτης εργασίας στην Ελλάδα, καθώς και των πολιτικών για την αντιμετώπισή της. Στο πλαίσιο αυτό, ερευνώνται οι λόγοι της εκτεταμένης διάδοσης της αδήλωτης εργασίας στη χώρα μας και οι επιπτώσεις της στην αγορά εργασίας και την οικονομία, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην εξέταση και αξιολόγηση των πρόσφατων πολιτικών για την καταπολέμηση της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας και την κοινωνική ασφάλιση. Τόσο οι πρόσφατες θεσμικές μεταρρυθμίσεις όσο και η λήψη οργανωτικών – διοικητικών μέτρων, μέσω της αυστηροποίησης του σχετικού πλαισίου κυρώσεων, για την αναχαίτιση του φαινομένου της αδήλωτης εργασίας φαίνεται να έχουν κάποια επίδραση στις οικονομικές συμπεριφορές και την συμμόρφωση των εργοδοτών, αν και οι υφεσιακές επιπτώσεις της κρίσης υποκινούν τάσεις επιδείνωσης. Έτσι, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι, σε κάθε περίπτωση, η πρόκληση για την αντιμετώπιση της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας είναι μια ανοιχτή και κρίσιμη πρόκληση για την ελληνική αγορά εργασίας.

Η εργασία βασίζεται στη σχετική με το ζήτημα της αδήλωτης εργασίας βιβλιογραφία, αλλά και σε διοικητικές πηγές πληροφόρησης όπως το υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας και το Σώμα Επιθεωρητών Εργασίας.

ABSTRACT

The aim of this report is to provide a systematic overview of the extent and nature of undeclared work and how it is being tackled in Greece. Within this framework, the reasons of its prevalence and the consequences it causes in the internal labour market and in the economy as a whole are examined. Emphasis is given to the examination and assessment of recent policies aiming at combating the infringement that takes place in labour market and social security. Both the recent institutional reforms and the organisational - administrative measures that have been taken seem to have an impact on economic behaviour and employers' compliance, even though the recession motivates tendencies of aggravating the phenomenon of undeclared work. The relevant sanctions have become more severe. Thus, it could be said that, in any case the stake of tackling undeclared and uninsured work is an open and crucial challenge for the Greek labour market. The paper is based on the relevant bibliography to the issue of undeclared work but also in administrative sources of information, such as the Ministry of Labour, Social Security and Welfare and the Labour Inspectorate.

Λέξεις – κλειδιά : Αδήλωτη εργασία, ανασφάλιστη εργασία, παραοικονομία, ελληνική αγορά εργασίας, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Σ.ΕΠ.Ε, ΕΥΠΕΑ, « ΕΡΓΑΝΗ », « ΑΡΤΕΜΙΣ », εργατικά δικαιώματα (εργατικό δίκαιο – εργατική νομοθεσία)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αδήλωτη (ή «μαύρη») εργασία, δηλαδή η εργασία στο πλαίσιο των αμειβόμενων δραστηριοτήτων που είναι νόμιμες ως προς τη φύση τους αλλά δεν δηλώνονται στις δημόσιες αρχές με αποτέλεσμα να αποφεύγεται η καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, αποτελεί ένα μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής αγοράς εργασίας. Σύμφωνα με κάποιες θεωρητικές προσεγγίσεις, μάλιστα, στην Ελλάδα υφίστανται δύο τουλάχιστον αγορές εργασίας, η επίσημη και η ανεπίσημη ή «μαύρη» αγορά εργασίας. Από τη μια, στην επίσημη αγορά εργασίας ένα πλέγμα ρυθμίσεων διασφαλίζει βασικά ζητήματα της εργασιακής σχέσης με έναν κυμαινόμενο βαθμό προστασίας της απασχόλησης (περισσότερο ικανοποιητικό στο υποσύστημα του δημόσιου τομέα). Από την άλλη, η ανεπίσημη αγορά εργασίας βρίσκεται εκτός πεδίου ρύθμισης και διακρίνεται για την εκτεταμένη διάδοση παράνομων μορφών απασχόλησης – όπως η αδήλωτη και ανασφάλιστη εργασία – που δεν παρέχουν καμία ασφάλεια και προστασία της εργασιακής σχέσης.

Η αδήλωτη (μαύρη) εργασία συνιστά ένα πολύπλοκο ζήτημα που δημιουργεί σημαντικές παρενέργειες και στρεβλώσεις στην ελληνική αγορά εργασίας. Η εμφάνισή του αποδίδεται σε ένα σύνθετο πλέγμα προσδιοριστικών παραγόντων, μεταξύ των οποίων η υψηλή φορολόγηση της εργασίας και τα άλλα στοιχεία κόστους της εργασίας, οι εξαιρετικά πολύπλοκες και δαπανηρές διοικητικές διαδικασίες, το χαμηλό επίπεδο εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στην πολιτεία και τις δημόσιες αρχές, η ανεπάρκεια των μηχανισμών ελέγχου, η επιχειρηματική δομή και η παραγωγική διάρθρωση της οικονομίας, η έλλειψη κανονικών θέσεων εργασίας στην αγορά εργασίας λόγω υψηλών επιπέδων ανεργίας, καθώς και τα υψηλά επίπεδα κοινωνικού αποκλεισμού και φτώχειας.

Σε ευρωπαϊκό, επίσης, επίπεδο υπάρχει έντονος προβληματισμός για τα υψηλά επίπεδα αδήλωτης εργασίας σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Η έκταση του φαινομένου εκτιμάται ότι υπονομεύει τους στόχους της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας και τη δημοσιονομική εξυγίανση. Η αδήλωτη εργασία έχει σοβαρές δημοσιονομικές επιπτώσεις λόγω των χαμηλότερων

εσόδων από τη φορολογία και την κοινωνική ασφάλιση. Έχει αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση, την παραγωγικότητα και τα πρότυπα εργασίας, την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση. Προσφέρει μια πενιχρή βάση για την στοιχειοθέτηση συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων και για την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, τα τελευταία χρόνια φαίνεται να έχουν ενταθεί οι προσπάθειες των αρμόδιων φορέων της πολιτείας για τη μείωση του φαινομένου της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας, ιδίως μέσω της πραγματοποίησης εντατικών και αυστηρών ελέγχων και της επιβολής ιδιαίτερα υψηλά προστίμων. Η συντεταγμένη αυτή προσπάθεια – η οποία έχει ονομαστεί ως Επιχειρησιακό Σχέδιο «Άρτεμις» - περιλαμβάνει επίσης την τροποποίηση (απλοποίηση και ηλεκτρονικοποίηση) των διαδικασιών με τις οποίες οι επιχειρήσεις δηλώνουν τις μεταβολές του προσωπικού τους στην Επιθεώρηση Εργασίας και τους άλλους δημόσιους φορείς. Παρότι υπάρχουν ενδείξεις που υποδηλώνουν ότι η παραπάνω εφαρμογή εντατικών και συστηματικών διοικητικών ελέγχων φαίνεται να αποδίδει, η οικονομική κρίση που μαστίζει τη χώρα, αλλά και τα υψηλά επίπεδα ανεργίας προκαλούν παράλληλες πιέσεις έξαρσης της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας.

Σε κάθε περίπτωση, η καταπολέμηση της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας στην Ελλάδα φαίνεται να αποτελεί έναν από τους βασικούς και κρίσιμους στόχους του Υπουργείου Εργασίας και της Κυβέρνησης στο σύνολό της, για λόγους δημοσιονομικούς και εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς εργασίας. Κυριότερα, όμως, συνιστά αίτημα ολόκληρης της κοινωνίας, για την προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων και την αποκατάσταση συνθηκών νομιμότητας στην αγορά εργασίας.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του φαινομένου της αδήλωτης εργασίας στην ελληνική αγορά εργασίας και, κυρίως, η αποτύπωση των πρόσφατων εξελίξεων σε ό,τι αφορά στην προσπάθεια της πολιτείας και των αρμόδιων φορέων της (Υπουργείο Εργασίας, Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, ΙΚΑ) να περιορίσουν την μεγάλη έκταση του φαινομένου. Για το σκοπό αυτό, η εργασία – πέραν της παρούσας εισαγωγής - διαρθρώνεται στα εξής κεφάλαια:

Στο πρώτο (1^ο) κεφάλαιο επιχειρείται μια συνοπτική γενική αναφορά στα αίτια, τις επιπτώσεις και τη μέτρηση του φαινομένου της αδήλωτης εργασίας με βάση τη διεθνή και ευρωπαϊκή βιβλιογραφία.

Στο δεύτερο (2^ο) κεφάλαιο εστιάζουμε στις ποσοτικές και ποιοτικές διαστάσεις του φαινομένου στην ελληνική αγορά εργασίας.

Στο τρίτο (3^ο) κεφάλαιο, περιγράφονται οι πλέον πρόσφατες πολιτικές και τα διοικητικά μέτρα των αρμόδιων φορέων της πολιτείας για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας, με έμφαση στη δράση της Επιθεώρησης Εργασίας, την ανάπτυξη του Επιχειρησιακού Σχεδίου «Άρτεμις» και την αξιοποίηση σύγχρονων πληροφοριακών υποδομών.

Στο τέταρτο (4^ο) και τελευταίο κεφάλαιο, διατυπώνονται τα συμπεράσματα της εργασίας, καθώς και προτάσεις πολιτικής που προκύπτουν από αυτά τα συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Η ΑΔΗΛΩΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑ – ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

1.1 Η συνύπαρξη δύο (2) αγορών εργασίας

Η κύρια αγορά εργασίας περιλαμβάνει θέσεις απασχόλησης οι οποίες παρουσιάζουν κάποια σαφή πλεονεκτήματα. Αφορούν την αμοιβή, καθώς αυτή είναι επίσημα οριοθετημένη, τις δυνατότητες ανέλιξης που προσφέρονται, την σταθερότητα της απασχόλησης και γενικότερα τις συνθήκες εργασίας. Οι εργαζόμενοι καλύπτονται ουσιαστικά από το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο όπως τις προβλέψεις της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας, τις πρόσθετες παροχές, τη συνδικαλιστική εκπροσώπηση και τις συλλογικές διαπραγματεύσεις, κ.λπ.

Σε παράλληλο χρόνο όμως, αναπτύσσεται μία δευτερεύουσα αγορά εργασίας, με αντίθετα χαρακτηριστικά από την προηγούμενη. Οι θέσεις εργασίας που αντιστοιχούν στην συγκεκριμένη αγορά είναι συνήθως ευμετάβλητες, κακοπληρωμένες, επαγγελματικά υποβαθμισμένες, με άσχημες συνθήκες εργασίας, δίχως προοπτικές καριέρας και βελτίωσης της θέσης των εργαζομένων. Πρόκειται για μία άτυπη αγορά εργασίας που βρίσκεται εκτός πεδίου ρύθμισης του εργατικού δικαίου και των κοινωνικοασφαλιστικών κανόνων. Περιλαμβάνει θέσεις εργασίας που διαιωνίζουν τους υπάρχοντες μηχανισμούς διακρίσεων (ως προς το φύλο, την εθνικότητα, την ηλικία και πολλούς άλλους παράγοντες), αλλά και την περιθωριοποίηση (οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής). (www.ilo.org τελευταία επίσκεψη 23/05/2014)

Η διχοτόμηση αυτή της αγοράς εργασίας λογίζεται ως λειτουργική κατά την αντιμετώπιση των οικονομικών διακυμάνσεων που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις, καθώς τους παρέχονται περιθώρια ευελιξίας σχετικά με τον προγραμματισμό των δραστηριοτήτων και τον έλεγχο του κόστους παραγωγής. Πέραν όμως από τις παραπάνω παραμέτρους, υπάρχουν και διάφοροι θεσμικοί παράγοντες που προκαλούν τη διαίρεση αυτή. Πολλές φορές η συνδικαλιστική δράση κάποιων ομάδων εργαζομένων ενδυναμώνει τη θέση τους έναντι άλλων ομάδων εργαζομένων, ενώ προς την ίδια κατεύθυνση λειτουργεί σε ορισμένες περιπτώσεις και η ισχύουσα εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία. (Γεωργακοπούλου, 1995 σελ. 30-31)

1.2 Η αδήλωτη εργασία και η σχέση της με την παραοικονομία

Η παραοικονομία αποτελεί ένα ευρύτερο οικονομικό φαινόμενο, ενώ η αδήλωτη εργασία συνιστά μια από τις κύριες εκφράσεις της.

Οι ορισμοί για το φαινόμενο της **παραοικονομίας** είναι πολλοί. Ένας από τους συχνά χρησιμοποιούμενους ορισμούς αναφέρεται στις οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες ενώ δημιουργούν εισοδήματα συντελεστών παραγωγής και επομένως θα έπρεπε να καταγράφονται στις στατιστικές εκτιμήσεις της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας, όπως είναι το ακαθάριστο εγχώριο ή εθνικό προϊόν, εξαιτίας της μερικής ή ολικής απόκρυψής τους από τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες, δεν συμπεριλαμβάνονται στις επίσημες εκτιμήσεις. (Schneider, F. And Enste, D., 2000 p.78)

Οι κύριοι λόγοι για την ύπαρξη και ανάπτυξη της παραοικονομίας είναι οι εξής: (Τάτσος, 2001 σελ. 257-269)

- ❖ Αποφυγή πληρωμής φορολογικών υποχρεώσεων. Η προσπάθεια μιας επιχείρησης ή ενός ατόμου να αποφύγει την καταβολή φόρου οδηγεί σε απόκρυψη των δραστηριοτήτων τους. Τα κίνητρα για φοροδιαφυγή γίνονται εντονότερα, όταν οι φορολογικοί συντελεστές είναι ιδιαίτερα υψηλοί και η πιθανότητα εντοπισμού της φοροδιαφυγής μικρή. Στην κατηγορία αυτή πρέπει να ενταχθούν και τα κίνητρα για δραστηριότητα εντός της παραοικονομίας που μπορεί να δημιουργεί το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Η αύξηση των εισφορών επιβαρύνει όχι μόνο τον εργοδότη αλλά και τον εργαζόμενο με αποτέλεσμα και οι δύο, μερικές φορές, να έχουν κίνητρα για ενεργή παραοικονομική δραστηριότητα.
- ❖ Ρυθμιστικές κρατικές παρεμβάσεις, π.χ. κατώτατα ημερομίσθια, ανώτατες επιτρεπόμενες τιμές ή άλλου είδους απαγορεύσεις και περιορισμοί είναι δυνατόν να παρακαμφθούν μέσω της παραοικονομίας.
- ❖ Ανεπάρκεια των δημοσιονομικών υπηρεσιών και ιδιαίτερα των υπηρεσιών Εθνικών Λογαριασμών σε αναπτυσσόμενες κυρίως χώρες να καταγράψουν όλες τις οικονομικές δραστηριότητες.

- ❖ Μετανάστευση. Οι μετανάστες ζητούν απασχόληση με πολύ κατώτερα ημερομίσθια και χωρίς κοινωνική ασφάλιση και αυτό είναι δυνατόν μόνο εντός της παραοικονομίας.

Η παραοικονομία επηρεάζει την αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής γιατί επηρεάζει τα έσοδα και μέσω αυτών τις δημόσιες δαπάνες, καθώς η ύπαρξη παραοικονομίας προκαλεί μείωση των φορολογικών εσόδων, η οποία με τη σειρά της περιορίζει τις δυνατότητες του κράτους για την πραγματοποίηση δημοσίων δαπανών. Η μείωση των φορολογικών εσόδων που προκαλείται από την αύξηση της παραοικονομίας προκαλεί αύξηση του φορολογικού βάρους της επίσημης οικονομίας, γεγονός που προκαλεί αύξηση της ροπής των φορολογούμενων για φοροδιαφυγή και περαιτέρω αύξηση της παραοικονομίας με αποτέλεσμα την εμπλοκή σε ένα φαύλο κύκλο.

Βασική έκφραση και σύμπτωμα της παραοικονομίας αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε, η αδήλωτη εργασία. Δηλαδή η κύρια ή δευτερεύουσα επικερδής μη ευκαιριακή απασχόληση που διενεργείται στα όρια του νόμου και των ρυθμίσεων που διέπουν την έννοια της απασχόλησης εν γένει ή εκτός όλων αυτών. Εάν, μάλιστα, υποθεθεί ότι η σχέση μεταξύ επίσημης και αδήλωτης απασχόλησης παραμένει διαχρονικά σταθερή, η παραοικονομία επιφέρει ως συνέπεια την υπερεκτίμηση του απόλυτου μεγέθους της ανεργίας. Σε περίπτωση τώρα που η παραοικονομία αναπτύσσεται ταχύτερα από την επίσημη οικονομία, η παραοικονομία μπορεί να οδηγήσει στην υπερεκτίμηση και του ποσοστού ανεργίας. Αυτά συμβαίνουν στο μέτρο που η παραοικονομία προκαλεί μια συγκαλυμμένη απασχόληση, δηλαδή την απασχόληση ατόμων που θεωρούνται επίσημα άνεργοι. Συχνά η απασχόληση στην παραοικονομία παίρνει τη μορφή της λεγόμενης διπλής απασχόλησης, με την έννοια ότι υπάρχουν άτομα που πέραν από την επίσημη απασχόληση τους, αναπτύσσουν και κάποια αδήλωτη μερική απασχόληση. Τόσο η συγκαλυμμένη απασχόληση όσο και η διπλή απασχόληση, συντελούν ώστε η συμμετοχή του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό να εμφανίζεται περιορισμένη και η ανεργία κατά κανόνα διογκωμένη, οδηγώντας έτσι τους φορείς της οικονομικής πολιτικής στην επιλογή στρατηγικών απασχόλησης διαφορετικών από εκείνες που απαιτεί η πραγματική κατάσταση της οικονομίας. (Βαβούρας και συν., 1990, σελ. 367-370)

Οι επικρατούσες συνθήκες στην αγορά αγαθών και υπηρεσιών αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες της ανάπτυξης παραοικονομικών δραστηριοτήτων. Συγκεκριμένα, η αύξηση του ανταγωνισμού συμβάλλει συχνά στην στροφή από την επίσημη οικονομία στην παραοικονομία, αφού ο περιορισμός του κόστους που ακολουθεί την στροφή αυτή, δια μέσου της μη καταβολής φόρων και εισφορών κοινωνικής ασφάλισης καθώς και της παράβασης άλλων κρατικών ρυθμίσεων της οικονομικής δραστηριότητας, όπως για παράδειγμα των κατώτατων μισθών και ημερομισθίων, συμβάλλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων. Η προσπάθεια περιορισμού του κόστους των προϊόντων παρακινεί τους επιχειρηματίες για εξεύρεση φθηνότερων πηγών εργασίας, γεγονός που τους στρέφει προς το τμήμα εκείνο του εργατικού δυναμικού που είναι λιγότερο ή καθόλου συνδικαλισμένο και δύναται να απολυθεί ευκολότερα, δηλαδή προς την ανεπίσημη ή αδήλωτη απασχόληση. Το κίνητρο αυτό είναι εντονότερο στις επιχειρήσεις που χαρακτηρίζονται από χαμηλό επίπεδο τεχνολογίας και οργάνωσης. Για τις επιχειρήσεις αυτές, η στροφή στην παραοικονομία αποτελεί το μόνο διαθέσιμο μέσο επιβίωσης, εφ' όσον βέβαια ο ρυθμός της τεχνολογικής τους προόδου είναι ανεπαρκής για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας που απαιτούν οι συγκεκριμένες οικονομικές συνθήκες. Για τον λόγο αυτό πρόκειται κυρίως για επιχειρήσεις μικρού μεγέθους (Βαβούρας και συν., 1990, σελ. 371-379)

1.3 Ορισμοί, διαστάσεις και μέτρηση της αδήλωτης εργασίας

Ως αδήλωτη εργασία ορίζεται η αμειβόμενη δραστηριότητα που είναι νόμιμη ως προς τη φύση της, αλλά δεν δηλώνεται στις δημόσιες αρχές με συνέπεια την αποφυγή καταβολής των φόρων και των αντίστοιχων εισφορών κοινωνικής ασφάλισης. (Karantinos, 2007, p.3).

Αποτελεί δηλαδή μία μορφή της ευρύτερης κατηγορίας της ανεπίσημης εργασίας (informal work), η οποία περιλαμβάνει όλες τις αμειβόμενες και μη μορφές εργασίας οι οποίες δεν αναφέρονται επίσημα στις δημόσιες αρχές (Pfau – Effinger, 2009).

Οι όροι και οι συνθήκες με τις οποίες εκδηλώνεται το φαινόμενο της αδήλωτης απασχόλησης διαφέρει από χώρα σε χώρα. Επί παραδείγματι, στη Γερμανία η απασχόληση οικιακού προσωπικού αμείβεται μεν, αλλά δεν συνοδεύεται και από την

απαραίτητη ασφάλιση του προσωπικού αυτού. Η συνήθης αυτή πρακτική δεν λογίζεται ως αδήλωτη εργασία, ούτε διώκεται ποινικά. Εν αντιθέσει, στη Δανία « *η αδήλωτη εργασία περιλαμβάνει κάθε είδους παραγωγική δραστηριότητα η οποία πληρώνεται τοις μετρητοίς ή σε είδος και δεν δηλώνεται* ». (Pfau – Effinger, 2009, p. 3).

Μάλιστα, διάφορες σχολές οικονομικής σκέψης διατύπωσαν **θεωρίες** σχετικά με την ύπαρξη της αδήλωτης εργασίας και τους λόγους που αυτή αναπτύχθηκε. Χαρακτηριστικά, η μαρξιστική αντίληψη ερμηνεύει την αδήλωτη απασχόληση ως μία δραστηριότητα της αγοράς που καθοδηγείται από την επιθυμία απόκτησης χρηματικού κέρδους (monetary gain). Απευθύνεται σε μειονεκτούσες ομάδες της κοινωνίας, προκειμένου η αγορά να μην τις αποζημιώσει για το αντικείμενο της εργασίας τους. Πρόκειται δηλαδή για μία οργανωμένη προσπάθεια του κεφαλαίου, να στραφεί εναντίον των λαϊκών στρωμάτων της κοινωνίας, με σκοπό τη δημιουργία κέρδους, μέσω της εκμετάλλευσης της υπεραξίας της εργασίας. Κατά συνέπεια, με την πρακτική αυτή διογκώνονται οι ήδη υπάρχουσες ταξικές ανισότητες σε μία οικονομία και η πάλη των τάξεων ανατροφοδοτείται συνεχώς. (Williams and Windebank, 2005, pp.435-449).

Σύμφωνα με τη θεωρία του Δομισμού (structuralist theory), από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 οι αδήλωτες μορφές απασχόλησης περιλαμβάνουν θέσεις εργασίας χαμηλόμισθες και χωρίς καμία ασφάλεια έναντι κινδύνου. Οι θέσεις αυτές απευθύνονται σε περιθωριοποιημένες ομάδες του πληθυσμού, που αποκλείονται από την επίσημη αγορά εργασίας, αλλά και από τα κοινωνικά επιδόματα. Οι δομιστές πιστεύουν ότι οι άνθρωποι αυτοί εργάζονται υπό τις δεδομένες συνθήκες από ανάγκη, καθώς δεν διαθέτουν άλλη επιλογή εναλλακτικής. Πρόκειται καθαρά δηλαδή για λόγους επιβίωσης. Κύριο συστατικό του σημερινού καπιταλισμού και της συγκέντρωσης κεφαλαίου είναι « οι κύριες μορφές εκμετάλλευσης, που αναγεννήθηκαν από την μετα-μοντέρνα παγκοσμιοποίηση ». (Davis, M., 2006, p.186).

Από την άλλη, η νεοφιλελεύθερη θεωρία πρεσβεύει ότι η εξάπλωση της αδήλωτης εργασίας ήταν το αποτέλεσμα της οικειοθελούς εξόδου μίας μερίδας εργαζομένων από την επίσημη αγορά εργασίας, παρά ένας αποκλεισμός που δεν επιθυμούσαν. Οι λόγοι της εξόδου αυτής είναι η ελευθερία, η αυτονομία και η ευελιξία που βρίσκουν σε αυτήν την μορφή εργασίας. Επικεντρώνεται στους αυτοαπασχολούμενους, επειδή αυτοί απολαμβάνουν εύλεκτο ωράριο , δυνατότητες οικονομικής ελευθερίας, καλύτερους μισθούς και αποφυγή καταβολής των φόρων. Αποτελεί η αδήλωτη εργασία

μία απάντηση της ελεύθερης αγοράς στην κρατική παρέμβαση. Είναι μία « αυθόρμητη και δημιουργική απάντηση των πολιτών στην ανικανότητα του κρατικού μηχανισμού να ικανοποιήσει τις βασικές ανάγκες των μαζών ». (De Soto, 1989 p.290)

Το πρόβλημα δηλαδή δεν είναι η ύπαρξη της αδήλωτης εργασίας αυτής καθεαυτής, αλλά τα προβλήματα που επικρατούν στη δηλωμένη και που ωθούν τα άτομα στην αδήλωτη, προκειμένου να ξεφύγουν από αυτά. Άρα, τα άτομα οικειοθελώς αποχωρούν από την επίσημη αγορά εργασίας, λόγω του υψηλού κόστους εργασίας σε αυτήν, αφού προηγουμένως έχουν προβεί σε υπολογισμούς κόστους-οφέλους, για το κατά πόσον τους συμφέρει η έξοδος τους αυτή (Leonard, 1998).

Μία εναλλακτική προσέγγιση της εξόδου προσφέρει το θεωρητικό ρεύμα των μεταδομιστών (post-structuralist theory). Θεωρούν ότι στην μετα-καπιταλιστική εποχή τα άτομα δεν κινούνται με γνώμονα την απόκτηση κέρδους, σε αντίθεση με την άποψη των νέο-φιλελεύθερων. Η απόφαση για έξοδο ή μη πραγματοποιείται με βάση κοινωνικά και αναδιανεμητικά κριτήρια, καθώς επηρεάζονται κυρίως από το φιλικό και οικογενειακό περιβάλλον. (Perry et al, 2007, pp. 1-19).

Η αδήλωτη εργασία μπορεί να λάβει διάφορες **μορφές**. Η πιο κλασσική περίπτωση είναι η απασχόληση εξ'ολοκλήρου υπό καθεστώς αδήλωτης εργασίας. Η απασχόληση αυτή αφορά τη δευτερεύουσα αγορά εργασίας, η οποία δραστηριοποιείται παράλληλα με την επίσημη. Είναι δυνατόν όμως να υφίσταται παράλληλη απασχόληση και στις δύο (2) μορφές αγοράς εργασίας. Επίσης, συστατικό στοιχείο της αδήλωτης εργασίας διαδραματίζουν τα άτομα τα οποία δεν δύνανται για αντικειμενικούς λόγους να απασχοληθούν στην επίσημη αγορά εργασίας. Εδώ εμπίπτουν κυρίως οι παράνομοι μετανάστες, λόγω έλλειψης των απαραίτητων νομιμοποιητικών εγγράφων αλλά και τα παιδιά, καθώς η παιδική εργασία στα περισσότερα κράτη, κυρίως δυτικού τύπου είναι εξ'ορισμού παράνομη. Και οι συνταξιούχοι ανήκουν με την σειρά τους στην κατηγορία αυτή, αφού εξ' ορισμού δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό¹. (Πετρινιώτη, Ξ., 1989)

Την ίδια στιγμή, η αδήλωτη εργασία πολλές φορές συνοδεύεται από υψηλά επίπεδα αυτοαπασχόλησης (IOBE, 2012). Η αυτοαπασχόληση αποτελεί μία σημαντική κινητήρια δύναμη για την επιχειρηματικότητα, αλλά και για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η αντίληψη σχετικά με την αυτοαπασχόληση παραμένει σχετικά

¹ Το εργατικό δυναμικό αποτελείται από το άθροισμα των απασχολούμενων και των ανέργων ατόμων.

αμφίσημη στον ευρωπαϊκό χώρο, καθώς το 45 % των Ευρωπαίων προτιμά να αυτοαπασχολείται, ενώ το 49 % εξ' αυτών δηλώνει ότι επιθυμεί να εργάζεται ως υπάλληλος. Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ), παρά την μείωση που επήλθε τα τελευταία χρόνια, η προτίμηση για την αυτοαπασχόληση παραμένει υψηλότερη από το 55 %. (European Commission, 2010)

Η εμπειρική ανάλυση της αδήλωτης εργασίας καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη. Αυτό συμβαίνει διότι η σχετική πληροφορία με το σύνολο των ωρών που εργάζεται ένα άτομο που μετέχει στην ανεπίσημη αγορά εργασίας είναι σχεδόν αδύνατον να προσδιοριστεί. Μόνη πιθανή ένδειξη της συχνότητας του φαινομένου αποτελεί μία έμμεση μέθοδος, η οποία βασίζεται στις πιθανές αποκλίσεις που εμφανίζουν τα στατιστικά στοιχεία από διαφορετικές πηγές δεδομένων (European Employment Observatory, 2004). Ακριβώς επειδή η μέτρηση του φαινομένου έρχεται αντιμέτωπη με πρακτικά εμπόδια, οι έμμεσες αυτές μέθοδοι μέτρησης ψάχνουν στατιστικά ίχνη αδήλωτης εργασίας σε δεδομένα που συλλέγονται για άλλους σκοπούς. Για τον λόγο αυτό, εμφανίζονται διάφορες αποκλίσεις αναφορικά με την προσδιοριζόμενη τιμή. (OECD, 2002).

Επίσης, η ανομοιογένεια που διέπει την εμφάνιση της αδήλωτης εργασίας δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την προσέγγιση αυτής, αλλά και τις ενδεχόμενα μέτρα καταπολέμησής της. Εμφανίζεται σε διάφορες χώρες και πλήττει εργαζόμενους με διαφορετικά χαρακτηριστικά και υπόβαθρο (κοινωνικό, εκπαιδευτικό). (Απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2014/0124).

Πολλές φορές στην πράξη, συγχέεται η έννοια της αδήλωτης εργασίας με την ανασφάλιστη. Η **ανασφάλιστη εργασία** είναι πολύ απλά η μορφή της εργασίας κατά την οποία δεν αποδίδονται οι απαραίτητες ασφαλιστικές εισφορές.

Στην αγορά εργασίας είναι δυνατόν να επικρατούν οι ακόλουθες καταστάσεις :

- Ανασφάλιστη εργασία
- Αδήλωτη εργασία
- Συνύπαρξη και των δύο

Στην πρώτη περίπτωση, ενώ η πρόσληψη του υπαλλήλου έχει δηλωθεί κανονικά στις αρμόδιες υπηρεσίες απασχόλησης, οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης δεν

καταβάλλονται. Είτε ο εργοδότης δεν κατέβαλλε εξ' αρχής τις εισφορές, είτε σταμάτησε την καταβολή τους στην πορεία. Ένας εργοδότης από την άλλη, μπορεί να ασφαλίζει κανονικά το προσωπικό του, αλλά είτε από αμέλεια είτε από άγνοια των εργασιακών κανόνων που ισχύουν, να μην τους έχει καταχωρήσει στα οικεία μητρώα των υπηρεσιών που ενισχύουν και προστατεύουν την απασχόληση. Πάντως, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, τα δύο αυτά φαινόμενα παραβατικότητας συνυπάρχουν.

1.4 Αίτια και επιπτώσεις της αδήλωτης εργασίας

Η αδήλωτη εργασία χαρακτηρίζεται ως ένα σύνθετο φαινόμενο με έντονες οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την εμφάνισή της διακρίνονται σε οικονομικούς, κοινωνικούς αλλά και πολιτικούς.

Μία από τις πρωταρχικές **αιτίες** εμφάνισης της αδήλωτης εργασίας θεωρείται το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης και ιδιαίτερα το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών. Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες οι φόροι και οι ασφαλιστικές εισφορές κινούνται σε αρκετά υψηλά επίπεδα, με αποτέλεσμα την εμφάνιση έντονης φοροδιαφυγής και εισφοροδιαφυγής καταναλωτών και επιχειρήσεων, αλλά και την έξαρση της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας εκ μέρους των εργοδοτών. Επιπρόσθετα, πολλές φορές στους πολιτικούς παράγοντες περιλαμβάνονται τα χαμηλά κοινωνικά επιδόματα², το ύψος των οποίων δρα αποτρεπτικά προς την νόμιμη και δηλωμένη εργασία. (Karantinos, 2012)

Στο κοινωνικό τώρα επίπεδο, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο θεσμός της οικογένειας. Έκφραση των ισχυρών οικογενειακών δεσμών αποτελούν και οι πολυάριθμες επιχειρήσεις οικογενειακού τύπου, οι οποίες απαντώνται κυρίως στον ελληνικό χώρο. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι επιχειρήσεις αυτές απασχολούν κατά κύριο λόγο μέλη της οικογένειας, για αυτό δεν εμφανίζονται οι υπάλληλοι αυτοί εγγεγραμμένοι στις διάφορες καταστάσεις προσωπικού. Παράλληλα, έχει αυξηθεί η ζήτηση στην Ευρώπη για οικιακές βοηθούς, υπηρεσίες φύλαξης παιδιών αλλά και φροντίδας ηλικιωμένων. Η

² Όπως θα ειπωθεί παρακάτω για τον ρόλο που διαδραματίζει το επίδομα ανεργίας στην ελληνική περίπτωση.

εξήγηση για την τάση αυτή ερμηνεύεται από την ολοένα και μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας κατά τις τελευταίες δεκαετίες, αλλά και από τη δημογραφική γήρανση του πληθυσμού. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα η συμμετοχή αυτή των γυναικών κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Δανίας καθώς η συμβολή των γυναικών στα εισοδήματα του νοικοκυριού ανέρχεται στο 46 % επί του συνόλου του εισοδήματος. (Μιχαήλ, 2009, σελ.49)

Την ίδια στιγμή, η πρόσφατη οικονομική κρίση που οδήγησε στην ύφεση αρκετές ευρωπαϊκές οικονομίες, επέφερε και ουσιαστικές αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις. Η σημαντικότερη αλλαγή είναι η καθιέρωση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης ως αντίδοτο στα υψηλά ποσοστά ανεργίας που προκλήθηκαν από την κρίση. Πολλές φορές μάλιστα, η ευελιξία αυτή περιλαμβάνει πιο εύελικτα συστήματα αμοιβής ή υπολογισμού του χρόνου εργασίας.

Στο οικονομικό επίπεδο, πρωταγωνιστικό ρόλο κατέχουν η παραγωγική δομή της εκάστοτε οικονομίας, το πώς δηλαδή είναι διαρθρωμένη η παραγωγική δραστηριότητα στο σύνολο της οικονομίας και το φαινόμενο της παραοικονομίας.

Μάλιστα πολλές φορές οι ίδιοι οι εργαζόμενοι καταφεύγουν στην αυτοαπασχόληση, την ψευδο-απασχόληση και γενικότερα στην περιστασιακή εργασία, προκειμένου να αποκρύψουν μέρος των εισοδημάτων τους. Η πρακτική αυτή τους οδηγεί σε ελάφρυνση των φορολογικών βαρών που θα κληθούν να επωμιστούν (Vorley and Williams, 2012, pp.20-39)

Πολλές φορές βέβαια οι εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν αντικίνητρα στην απόφασή τους να ενταχθούν στην επίσημη αγορά εργασίας. Οι μισθοί στην παραοικονομία σε ορισμένες περιπτώσεις είναι υψηλότεροι από αυτούς που επικρατούν στην επίσημη οικονομία. Άρα, το χαμηλότερο επίπεδο μισθών της επίσημης αγοράς εργασίας μπορεί να λειτουργήσει αποτρεπτικά για την ανεύρεση απασχόλησης σε αυτήν. (Schneider and Enste, 2000 p. 86).

Ο ρόλος της παγκοσμιοποίησης στο πλαίσιο των διεθνών οικονομικών σχέσεων, υπήρξε πολύ σημαντικός. Από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης κυριάρχησε στις ζωές μας. Η παγκοσμιοποίηση συνέβαλλε στην

αύξηση της κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών και ιδίως της εργασίας. Ένα μεγάλο μέρος των ανέργων, μεταναστεύει από χώρα σε χώρα προς ανεύρεση απασχόλησης. Επειδή ακριβώς πρόκειται για μετανάστες, η πλειοψηφία αυτών απασχολείται υπό όρους αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας (Καψάλης, 2007)

Άλλος προσδιοριστικός παράγοντας της έκτασης της αδήλωτης εργασίας είναι και το ύψος της ανεργίας (IOBE, 2012). Κάτι τέτοιο είναι εύλογο, καθώς όσο υψηλότερο το ποσοστό της ανεργίας, τόσο περιορίζονται οι διαθέσιμες θέσεις εργασίας. Έτσι, αφενός ενθαρρύνονται οι καταχρηστικές πρακτικές εκ μέρους των επιχειρήσεων, ενώ η ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των εργαζομένων για την εύρεση μιας θέσης εργασίας τους καθιστά ευάλωτους στην αποδοχή αυτών των πρακτικών.

Οι επιπτώσεις της αδήλωτης εργασίας επηρεάζουν τους εργαζόμενους σε ατομικό επίπεδο, αλλά και σε συλλογικό, καθώς καλύπτουν το σύνολο της οικονομίας. Άμεση επίδραση για τον κάθε αδήλωτο εργαζόμενο ξεχωριστά αποτελεί το γεγονός ότι δεν δύναται να εξασκήσει τα βασικά εργασιακά δικαιώματα, που του παρέχει ο νόμος σύμφωνα με το εργατικό δίκαιο. Σε αυτά περιλαμβάνονται η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη του άμεσα ασφαλισμένου αλλά και της οικογένειάς του ως έμμεσα ασφαλισμένων και η ασφάλεια έναντι εργατικού ατυχήματος. Σε πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα όμως η απουσία του απαραίτητου αριθμού ενσήμων, θέτει σε κίνδυνο την κατοχύρωση του δικαιώματος συνταξιοδότησης για το μέλλον (IOBE, 2012) Την ίδια στιγμή, διακυβεύονται και τα συνδικαλιστικά δικαιώματα των εργαζομένων, αφού η εργασία τους είναι αφανής και, συνεπώς, δεν μπορούν να συμμετέχουν σε συνδικαλιστικά σωματεία. Για την ακρίβεια, οι συνδικαλιστικές ελευθερίες προστατεύονται στον νόμο 1264/1982. Οι διατάξεις του εν λόγω νόμου καθορίζουν το κύριο νομικό πλαίσιο προστασίας και κατοχύρωσης των συνδικαλιστικών στελεχών και την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας. (Κατσανέβας, 1991, σελ.211). Επίσης, η απεργία είναι συνταγματικό δικαίωμα των εργαζομένων σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφος 2 του ελληνικού Συντάγματος.

Μία έμμεση συνέπεια της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας αποτελεί το γεγονός ότι ο εργαζόμενος, σε περίπτωση που βρεθεί υπό καθεστώς ανεργίας δεν θα μπορέσει να διεκδικήσει το αντίστοιχο επίδομα. Η υπόθεση αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι για την καταβολή του συγκεκριμένου επιδόματος απαιτείται η προσκόμιση στον ΟΑΕΔ

διαφόρων δικαιολογητικών – εγγράφων, τα κυριότερα εκ των οποίων είναι βεβαίωση πρόσληψης, αποδεικτικό απόλυσης ή καταγγελία σύμβασης, απαραίτητος αριθμός ενσήμων ανάλογα με την περίπτωση και πολλά άλλα. (www.oaed.gr 30/04/2014).

Ταυτόχρονα, δεν θα μπορέσει να διεκδικήσει στο μέλλον μία θέση εργασίας στο δημόσιο τομέα, διαθέτοντας την κατάλληλη εμπειρία σε συναφές με την εν λόγω θέση αντικείμενο. Ο λόγος είναι ότι και στην προκειμένη περίπτωση δεν θα δύναται να προσκομίσει τα αντίστοιχα δικαιολογητικά που αποδεικνύουν την εργασιακή του προϋπηρεσία.³

Σε ψυχολογικό τώρα επίπεδο, ένας αδήλωτος εργαζόμενος ζει υπό καθεστώς συνεχούς άγχους και αβεβαιότητας. Νιώθει ανασφάλεια για την επαγγελματική του πορεία, αλλά και για την πιθανότητα άμεσης αντικατάστασής του από κάποιον άλλον εργαζόμενο. Επιπρόσθετα, δεν διαθέτει τη δυνατότητα ανέλιξης στον επαγγελματικό κλάδο όπου δραστηριοποιείται, αλλά ούτε και ευκαιρίες περαιτέρω εκπαίδευσης και κατάρτισης. Οι εργαζόμενοι αυτού του είδους αισθάνονται περιθωριοποιημένοι και αδυνατούν να προβούν σε οικογενειακό προγραμματισμό και σε σχεδιασμό της μελλοντικής τους ζωής γενικότερα. Παράλληλα, η πιεστική ψυχολογική κατάσταση των αδήλωτων και ανασφάλιστων εργαζομένων επηρεάζει αρνητικά και το επίπεδο της παραγωγικότητάς τους, έχοντας μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στο σύνολο της οικονομίας.

Επηρεάζονται όμως και οι υπόλοιποι εργαζόμενοι. Αυτοί δηλαδή που απολαμβάνουν πλήρη εργατικά και ασφαλιστικά δικαιώματα και ως εκ τούτου δηλώνονται στις αρμόδιες δημόσιες αρχές. Αναγκάζονται δηλαδή, να ανταγωνιστούν τις χαμηλότερες πληρωμές, για να διατηρήσουν τη θέση απασχόλησης στην οποία βρίσκονται. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των μεταναστών, κυρίως αυτών που ασχολούνται με χειρωνακτικές εργασίες ή απασχολούνται ως οικιακοί βοηθοί. Οι εργαζόμενοι αυτοί απασχολούνται με ημερομίσθιο κατώτερο από αυτό που ορίζει η εκάστοτε Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας ή ο πρόσφατα νομοθετικά προσδιορισμένος κατώτατος μισθός. Οι ημεδαποί εργαζόμενοι αναγκάζονται πολλές φορές να αποδεχθούν τα ημερομίσθια αυτά, προκειμένου να είναι ανταγωνιστικοί στην αγορά εργασίας. Το φαινόμενο αυτό παρουσιάζεται ιδιαίτερα έντονο μεταξύ των ανέργων. Οι Έλληνες άνεργοι δέχονται να απασχοληθούν υπό καθεστώς αδήλωτης και ανασφάλιστης

³ Πρόκειται κυρίως για τους διαγωνισμούς που διενεργούνται με σειρά προτεραιότητας μέσω του Ανώτατου Συμβουλίου Προσωπικού (ΑΣΕΠ).

εργασίας με χαμηλά ημερομίσθια, όπως αυτά των μεταναστών, με σκοπό να ξεφύγουν από τον εφιάλτη της ανεργίας.

Υπό ένα τώρα ευρύτερο πρίσμα των συνεπειών της αδήλωτης εργασίας, τα δημόσια έσοδα εμφανίζονται μειωμένα. Το γεγονός αυτό προκύπτει από τις μειωμένες εργοδοτικές εισφορές, οι οποίες συμβάλλουν με την σειρά τους στην όξυνση των προβλημάτων των ήδη ελλειμματικών ταμείων. Τα αποτελέσματα της κατάστασης αυτής διαχέονται στο σύνολο της οικονομίας, από την στιγμή που τα μειωμένα κρατικά έσοδα συνήθως αντανakλώνονται και σε μειωμένες δημόσιες δαπάνες.

Από την άλλη πλευρά όμως, η παραβατική αυτή συμπεριφορά ορισμένων εργοδοτών θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχει επίδραση και στις επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται καθ' όλα νόμιμα και κυρίως δηλώνουν και ασφαλίζουν κανονικά στον αντίστοιχο ασφαλιστικό φορέα τους υπαλλήλους τους. Συγκεκριμένα, νοθεύεται ο υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων και αυξάνεται το φορολογικό βάρος που καλούνται να επωμιστούν οι συνεπείς επιχειρήσεις. Συνεπώς, ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων καθίσταται αθέμιτος, καθώς στο κυνήγι του εύκολου κέρδους όλο και περισσότερες επιχειρήσεις απασχολούν αδήλωτο και ανασφάλιστο προσωπικό. Πολλές φορές, οι επιχειρήσεις που παρέχουν όλα τα νόμιμα εχέγγυα στους εργαζόμενούς τους, αναγκάζονται προκειμένου να καταστούν βιώσιμες να παρανομήσουν και αυτές, ακολουθώντας το δρόμο των υπολοίπων επιχειρήσεων. Η σημαντικότερη όμως επίπτωση που ενσωματώνει όλες τις προηγούμενες, είναι η υπονόμευση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων μίας οικονομίας.

1.5 Η Ευρωπαϊκή διάσταση

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο με τον όρο αδήλωτη εργασία νοούνται «όλες οι αμειβόμενες δραστηριότητες που είναι νόμιμες ως προς τη φύση τους αλλά δεν δηλώνονται στις δημόσιες αρχές, λαμβανομένων υπόψιν των διαφορετικών κανονιστικών ρυθμίσεων που εφαρμόζονται στα διάφορα κράτη μέλη».

(<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2010-2656&language=EL> 30/04/2014)

Η ΕΕ έχει την αρμοδιότητα να ενεργεί στον τομέα της αδήλωτης εργασίας με βάση τα άρθρα της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) που αφορούν την κοινωνική πολιτική. Ειδικότερα, το **άρθρο 151 της ΣΛΕΕ** ορίζει ότι η Ένωση και τα κράτη μέλη *«έχουν ως στόχο την προώθηση της απασχόλησης, τη βελτίωση των όρων διαβίωσης και εργασίας, που θα επιτρέψουν ένα υψηλό και διαρκές επίπεδο απασχόλησης και την καταπολέμηση του αποκλεισμού»*. Στο **άρθρο 153 της ΣΛΕΕ** παρατίθενται οι τομείς στους οποίους η Ένωση υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών όσον αφορά τους όρους εργασίας, την αφομοίωση των αποκλειόμενων προσώπων από την αγορά εργασίας και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η πρόταση για μεγαλύτερη συνεργασία σε επίπεδο ΕΕ με σκοπό την αποτροπή και την πρόληψη της αδήλωτης εργασίας βασίζεται στο **άρθρο 153 παράγραφος 2 στοιχείο α) της ΣΛΕΕ**, το οποίο προβλέπει ότι το *«Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο δύνανται να θεσπίζουν μέτρα ενθάρρυνσης της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών, μέσω πρωτοβουλιών που αποσκοπούν στη βελτίωση των γνώσεων, την ανάπτυξη της ανταλλαγής πληροφοριών και δοκιμασμένων πρακτικών, την προώθηση καινοτόμων λύσεων και την αξιολόγηση εμπειριών»*.

Σύμφωνα μάλιστα με πρόσφατο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2013/2112 (INI)), τα κράτη – μέλη καλούνται να προστατεύουν τους αδήλωτους εργαζόμενους, τους οποίους υποδεικνύουν οι έλεγχοι των Επιθεωρήσεων Εργασίας. Πρόκειται κυρίως για την περίπτωση της προσφυγής των εργαζομένων ενώπιον της Δικαιοσύνης για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους. Προτείνεται λοιπόν το Κράτος να τους παρέχει δωρεάν νομική κάλυψη. Επιπρόσθετα, το Κοινοβούλιο καλεί τα κράτη – μέλη να συμπεριλάβουν την παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας στα ποινικά αδικήματα. Εντός του ίδιου ψηφίσματος προβλέπεται η δημιουργία μίας ευρωπαϊκής βάσης δεδομένων. Στη βάση αυτή θα καταχωρούνται στοιχεία σχετικά με το ύψος της αδήλωτης εργασίας σε κάθε κράτος – μέλος με σκοπό τη διακρατική συνεργασία στην πάταξη του φαινομένου. Αλλά και στο εσωτερικό των κρατών – μελών προτείνεται η ηλεκτρονική διασύνδεση όλων των εμπλεκόμενων κοινωνικών υπηρεσιών, στα πρότυπα της βελγικής “Crossroads Bank for Social Security”. (www.belgium.be 23/05/2014). Οι δύο (2) προαναφερθείσες καινοτομίες θα αναδειχθούν σε χρήσιμα εργαλεία των Εθνικών Επιθεωρήσεων Εργασίας, καθώς θα τους παρέχουν χρήσιμα δεδομένα για την ολοκλήρωση του έργου τους.

Η “Crossroads Bank for Social Security” είναι μία ηλεκτρονική πύλη (portal) της κοινωνικής ασφάλισης για πολίτες, εργοδότες και επαγγελματίες των κοινωνικών υπηρεσιών στο Βέλγιο. Δημιουργήθηκε πριν από δεκαεννιά (19) χρόνια με σκοπό να βελτιώσει τις παρεχόμενες υπηρεσίες σε πολίτες και επιχειρήσεις, ως η κινητήρια δύναμη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (e-government) του κοινωνικού κράτους. Μέσω αυτής, παρέχονται στοιχεία σε συνάρτηση με την αγορά εργασίας και την κοινωνική προστασία στη χώρα. (www.socialsecurity.be 23/05/2014).⁴

Η επικοινωνία μεταξύ των Επιθεωρητών που προέρχονται από διαφορετικές χώρες ανάγεται ως ύψιστης σημασίας για την υγιή προώθηση του ανταγωνισμού στην αγορά εργασίας. Η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών, αλλά και βέλτιστων πρακτικών εάν αυτές υπάρχουν θα βοηθήσει στην εκπλήρωση της αποστολής των Επιθεωρητών. Για τον λόγο αυτό, προτείνεται η δημιουργία μίας ευρωπαϊκής πλατφόρμας για τους Επιθεωρητές εργασίας. Η συγκεκριμένη πλατφόρμα θα φέρει σε επαφή τους εθνικούς φορείς επιβολής της νομοθεσίας, όπως είναι οι κατά τόπους επιθεωρήσεις εργασίας, οι αρχές κοινωνικής ασφάλισης, οι μεταναστευτικές και φορολογικές αρχές. Πέρα από την ενίσχυση της συνεργασίας σε ενωσιακό επίπεδο, η δημιουργία της αποσκοπεί στην αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη πρόληψη και αποτροπή της αδήλωτης εργασίας. (www.acci.gr 23/05/2014)

Ενώ οι βασικές αρμοδιότητες για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας εναπόκεινται σε κάθε κράτος μέλος, τα προβλήματα που παρουσιάζονται είναι κοινά για όλα τα κράτη μέλη: π.χ. αρνητικές επιπτώσεις της αδήλωτης εργασίας στην οικονομία και την κοινωνία, δυσκολίες στην αντιμετώπιση των διασυνοριακών μορφών της αδήλωτης εργασίας, εξεύρεση της χρυσής τομής μεταξύ των κατάλληλων επιπέδων φορολογίας/κανονιστικών διατάξεων και της αποθάρρυνσης των εργοδοτών να στρέφονται στην αδήλωτη εργασία, καθώς και έλλειψη συνεργασίας των διαφόρων αρχών επιβολής του νόμου. Η ενωσιακή δράση για την ενίσχυση της συνεργασίας σε

⁴ Για τον λόγο αυτό δεν είναι τυχαίο το γεγονός πως η συγκεκριμένη πύλη έχει κερδίσει δύο (2) διεθνή βραβεία. Το 2006 της απονεμήθηκε το Βραβείο των Ηνωμένων Εθνών για το δημόσιο τομέα της κατηγορίας « Εφαρμογή των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στο Κράτος : Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση ». Την επόμενη χρονιά, κέρδισε το Ευρωπαϊκό Βραβείο Δημοσίων Υπηρεσιών.

επίπεδο ΕΕ θα στήριζε τις προσπάθειες των κρατών μελών για την αποτροπή και την πρόληψη της αδήλωτης εργασίας, καθιστώντας αυτές πιο αποτελεσματικές και αποδοτικές. Με τον τρόπο αυτό, προσθέτει αξία στις ενέργειες των κρατών μελών. Οι εθνικές αρχές επιβολής του νόμου είναι πράγματι το καταλληλότερο επίπεδο για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που συνδέονται με την αδήλωτη εργασία. Επιπλέον, οι διασυνοριακές αρχές μπορούν να αντιμετωπιστούν καλύτερα σε επίπεδο ΕΕ. Συνεπώς, η παρούσα πρόταση συμμορφώνεται με την αρχή της επικουρικότητας. (Renooy et al, 2004)

Οι αποτελεσματικότεροι τρόποι αντιμετώπισης της αδήλωτης εργασίας θα μπορούσαν να βοηθήσουν τα κράτη μέλη να επιτύχουν τους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» σύμφωνα με τους οποίους το 75% των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών πρέπει να εργάζεται και τουλάχιστον 20 εκατ. λιγότερα άτομα να βρίσκονται ή να κινδυνεύουν να βρεθούν σε κατάσταση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

(http://ec.europa.eu/europe2020/index_el.htm 03/05/2014)

Αναλυτικότερα, το 2013 ο αρμόδιος επίτροπος για την απασχόληση, τις κοινωνικές υποθέσεις και την κοινωνική ένταξη κ. László Andor, δήλωσε : *«Η αδήλωτη εργασία αποτελεί μάστιγα - κάνει τους εργαζόμενους να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας και δυνητικά επικίνδυνες συνθήκες εργασίας. Υπονομεύει την ασφάλεια της εργασίας για τους εργαζομένους, την πρόσβασή τους στην συνταξιοδότηση και την υγειονομική περίθαλψη. Στερεί από τις κυβερνήσεις τα έσοδα από τη φορολογία και την κοινωνική ασφάλιση. Οι κυβερνήσεις, οι εργοδότες και οι συνδικαλιστικές ενώσεις θα πρέπει να συνεργαστούν σε επίπεδο ΕΕ για την πρόληψη και την αποτροπή της αδήλωτης εργασίας»*. (<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=21> 04/05/2014)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΑΔΗΛΩΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

2.1 Γενικό πλαίσιο ελληνικής αγοράς εργασίας

Η χώρα μας κατέχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ. Για την ακρίβεια, σύμφωνα με στοιχεία του 2010 το ποσοστό αυτό άγγιζε το 28,6 % επί του Ακαθαρίστου Εγχωρίου Προϊόντος (ΑΕΠ) της χώρας. (Karantinos, 2012 p.5). Για τον λόγο αυτό η μείωσή της αποτελεί ύψιστης σημασίας πρόκληση για τις ελληνικές αρχές.

Στην εγχώρια αγορά εργασίας, η ανασφάλιστη απασχόληση λαμβάνει χώρα όταν δεν αποδίδονται στο ΙΚΑ οι ασφαλιστικές εισφορές, μέσω της ΑΠΔ. Αδήλωτη είναι η εργασία που δεν είναι καταγεγραμμένη στην Επιθεώρηση Εργασίας και τον ΟΑΕΔ. Σύμφωνα με τον νόμο 2972/2001 (άρθρο 8 παράγραφος 6), κάθε εργοδότης που απασχολεί προσωπικό που υπάγεται στην ασφάλιση του ΙΚΑ - ΕΤΑΜ⁵, είναι υποχρεωμένος από 01/01/2002 «να υποβάλλει και διαφυλάσσει ΑΠΔ» (<http://www.ika.gr/gr/inforpages/ergo/apd.cfm> τελευταία επίσκεψη στις 08/05/2014). Η δήλωση αυτή περιλαμβάνει στοιχεία και πληροφορίες που αφορούν το χρόνο απασχόλησης κάθε εργαζομένου, καθώς επίσης την αμοιβή που αυτός λαμβάνει και το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών. Η συχνότητα υποβολής της ΑΠΔ καθορίζεται από την εγκύκλιο 14/2013.

Την ίδια στιγμή, κάθε εργοδότης υποχρεούται επίσης να τηρεί έναν πίνακα προσωπικού εντός της επιχείρησης. Ο πίνακας αυτός τοιχοκολλείται σε εμφανές σημείο στο εσωτερικό της επιχείρησης και περιλαμβάνει τα εξής πεδία : επίθετο, όνομα και πατρώνυμο του υπαλλήλου, ημερομηνία πρόσληψης, ωράριο εργασίας και μεικτές αποδοχές αυτού. Σε περίπτωση νέας πρόσληψης, ο εκάστοτε εργοδότης οφείλει να ενημερώνει τις αρμόδιες δημόσιες αρχές για θέματα απασχόλησης. Αυτές είναι η Επιθεώρηση Εργασίας και ο ΟΑΕΔ. Για την ακρίβεια, πρέπει να ενημερώσει τα οικεία μητρώα του ΟΑΕΔ μέσα σε χρονικό διάστημα οκτώ (8) ημερών από την ημερομηνία

⁵ Αφορά τους μισθωτούς

πρόσληψης (αναγγελία πρόσληψης). Για κάθε μεταβολή που επέρχεται στην εργασιακή σχέση του υπαλλήλου, περιλαμβανομένων της παραίτησης του εργαζόμενου, της καταγγελίας της σύμβασης και της πραγματοποίησης υπερωριών, πρέπει απαραίτητως να ενημερώνεται η Επιθεώρηση Εργασίας. Ακόμη, η Επιθεώρηση Εργασίας ενημερώνεται εγγράφως για όλα τα είδη συμβάσεων εργασίας που συνάπτονται, όπως επίσης και για τις Επιχειρησιακές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας.

2.2 Ποσοτική διερεύνηση του φαινομένου

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα έχει υποκινήσει την εμφάνιση και άλλων μορφών αδήλωτης απασχόλησης, πέραν αυτών που έχουν ήδη περιγραφεί στις προηγούμενες ενότητες. Παράδειγμα, φαίνεται να έχουν αυξηθεί οι περιπτώσεις εργαζομένων που δηλώνονται (και ασφαρίζονται) από τους εργοδότες ως μερικά απασχολούμενοι, ενώ στην πραγματικότητα εργάζονται με μεγαλύτερα ή ακόμη και πλήρη ωράρια εργασίας. Την ίδια στιγμή, κάποιοι εργαζόμενοι καταλαμβάνουν πολλές θέσεις εργασίας ταυτόχρονα, εκ των οποίων η μία είναι νόμιμη και οι λοιπές παράνομες.⁶ Ταυτόχρονα, κάποιοι εργαζόμενοι εμφανίζονται ως απολυμένοι (ύστερα από εικονική καταγγελία της σύμβασης εργασίας τους) προκειμένου να εισπράττουν το επίδομα ανεργίας, ενώ συνεχίζουν να εργάζονται στον ίδιο εργοδότη με καθεστώς αδήλωτης εργασίας. (Karantinos, 2012).

Η μέτρησή της αδήλωτης εργασίας αντιμετωπίζει στην πράξη τις ίδιες δυσκολίες όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Οι πιο συνηθισμένες πηγές δεδομένων είναι η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) και τα στοιχεία απασχόλησης που εκδίδει το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ). Στην πρώτη περίπτωση διεξάγεται έρευνα στα νοικοκυριά αναφορικά με την κύρια απασχόλησή τους, ενώ στη δεύτερη το ΙΚΑ εκδίδει μηνιαία στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των ασφαλισμένων, όπως αναφέρεται στις ΑΠΔ που υποβάλλουν οι εργοδότες για τους υπαλλήλους που ασφαλίζουν σε αυτό. (IOBE, 2012 σελ.9-10)

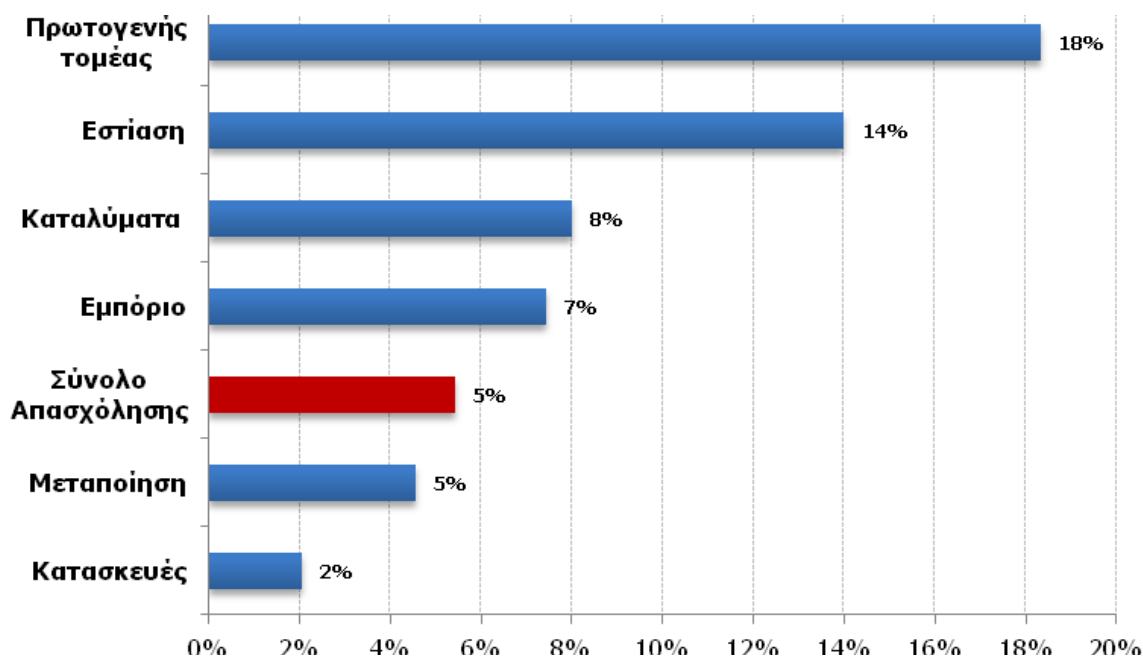
Πάντως από την σύγκριση μεταξύ του αριθμού των ασφαλισμένων στο ΙΚΑ από την μία πλευρά και των μισθωτών από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού σε κύριους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας από την άλλη, προκύπτει ότι η μεγαλύτερη

⁶ Συνήθως η πρωινή απασχόληση είναι η νόμιμη και η απογευματινή η παράνομη

απόκλιση παρουσιάζεται στις κατασκευές, τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας, την μεταποίηση και την εστίαση. (Karantinos, 2012 p.5).

Στη χώρα μας κυριαρχούν οι οικογενειακές επιχειρήσεις, με προσωπικό τα ίδια τα μέλη της οικογένειας. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην Ελλάδα το ποσοστό των βοηθών στην οικογενειακή επιχείρηση, οι οποίοι αποκομίζουν εισόδημα από την εργασία που προσφέρουν αλλά συνήθως δεν καταβάλλουν εισφορές ασφάλισης, ανέρχεται στο 5% της συνολικής απασχόλησης το 2011, που είναι το υψηλότερο στην Ευρωζώνη. (IOBE, 2012 σελ. 12-13). Μάλιστα, στο παρακάτω διάγραμμα αποτυπώνονται και οι κλάδοι της οικονομικής δραστηριότητας που οι οικογενειακοί βοηθοί υπερτερούν, με τον πρωτογενή τομέα να προηγείται μακράν έναντι των υπολοίπων.

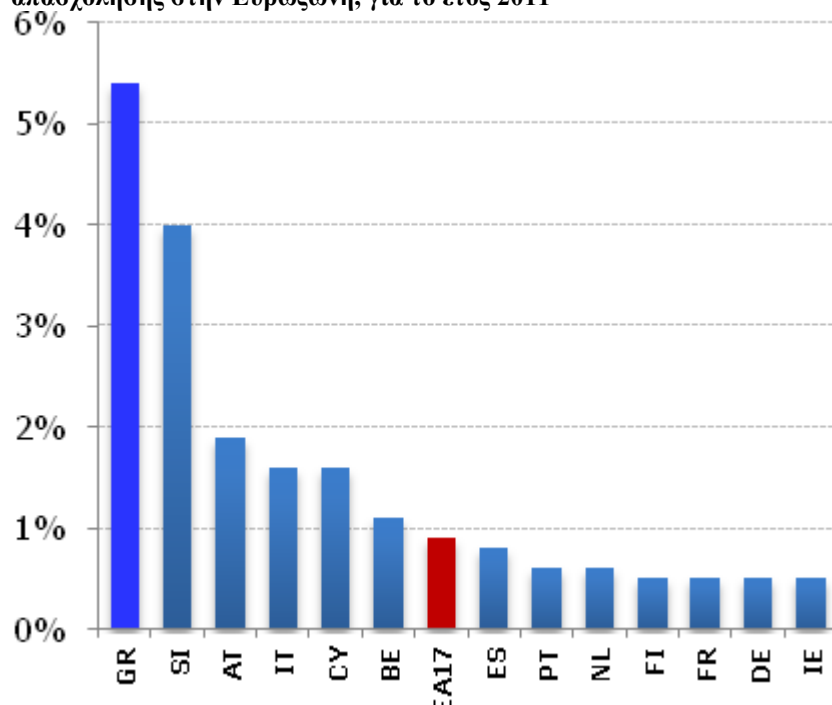
Διάγραμμα 1 : Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας με το μεγαλύτερο ποσοστό βοηθών οικογενειακής επιχείρησης στην συνολική απασχόληση, για το έτος 2011

Πηγή : IOBE, σελ.12

Την ίδια στιγμή, είναι άκρως εντυπωσιακό το γεγονός ότι η χώρα μας συγκαταλέγεται στην πρώτη θέση στο σύνολο της ζώνης του ευρώ, αναφορικά με την συμβολή των βοηθών της οικογενειακής επιχείρησης στη διαμόρφωση της συνολικής απασχόλησης. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από σχετική έρευνα της Eurostat και κοινοποιήθηκε κατόπιν σχετικής επεξεργασίας του IOBE, όπως καταδεικνύει και το παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 2 : Τα συμβοηθούσα μέλη στην οικογενειακή επιχείρηση ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης στην Ευρωζώνη, για το έτος 2011

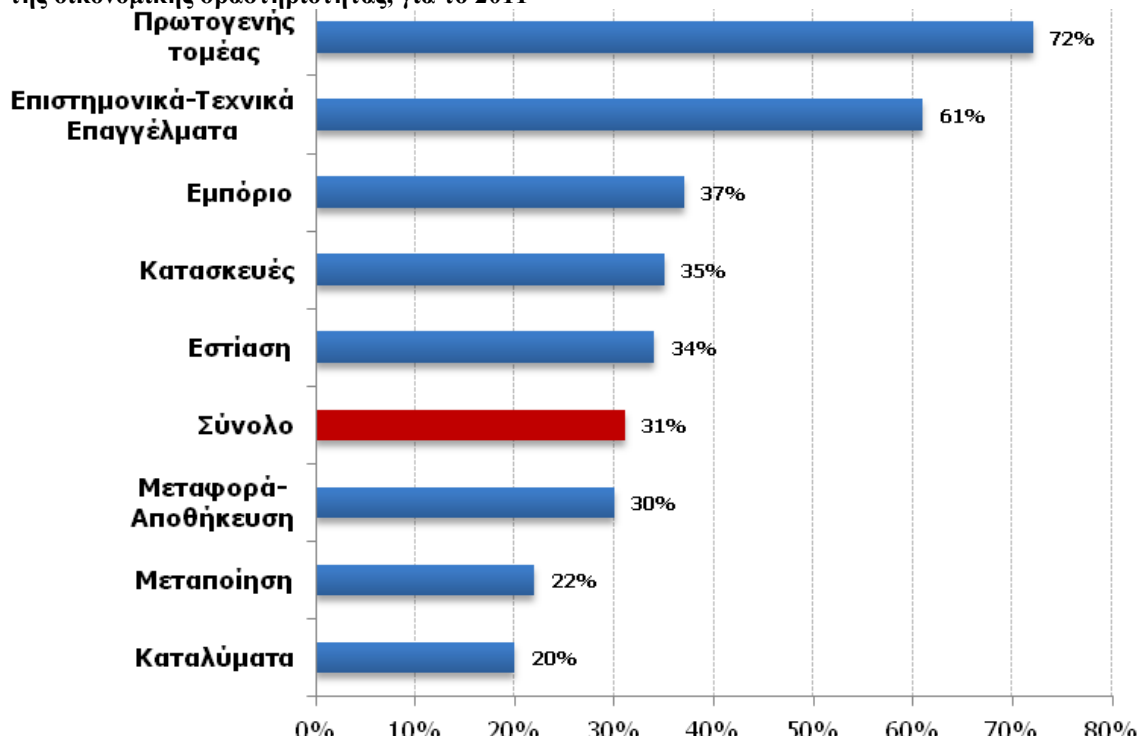
Πηγή : IOBE, σελ.13

Στην Ελλάδα μάλιστα, η αυτοαπασχόληση εμφανίζεται ιδιαίτερα υψηλή. Το ύψος αυτής εμφανίζεται ιδιαίτερα έντονο στον τουριστικό κλάδο (Γεωργακοπούλου,1995, σελ.162). Προς την κατεύθυνση αυτή συμβάλλουν ο υψηλός αριθμός των ελευθέρων επαγγελματιών, η ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση της ανεξάρτητης εργασίας, το επίπεδο των δυνητικών χρηματοδοτήσεων, η ευελιξία του ωραρίου σε συνδυασμό με την ελευθερία λήψης αποφάσεων και η οικογενειακή κατάσταση. Στην εποχή μας, η πρόσβαση σε χρηματοδότηση καθίσταται ολοένα και πιο εύκολη, χάρη στην ύπαρξη του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) και της πληθώρας των

επιχειρηματικών δανείων που χορηγούν οι τράπεζες. Το ελεύθερο ωράριο και η γενικότερη δυνατότητα ανάπτυξης πρωτοβουλιών επηρεάζουν θετικά τους δυνητικά αυτοαπασχολούμενους. Επίσης, η ύπαρξη ή μη οικογένειας επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την τάση για αυτοαπασχόληση, καθώς παρέχει τη δυνατότητα στους έχοντες οικογένεια να συνδυάσουν προσωπική και επαγγελματική ζωή.

Σύμφωνα όμως και με το πιο κάτω διάγραμμα, την πρωτιά της αυτοαπασχόλησης κατακτά ο γεωργικός και κτηνοτροφικός τομέας της οικονομίας, ενώ στην τελευταία θέση βρίσκονται τα καταλύματα. Ενδεικτικό της υψηλής αυτοαπασχόλησης στην Ελλάδα, συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη – μέλη της Ένωσης είναι το γεγονός ότι «το ποσοστό των μισθωτών, το οποίο εκτιμάται σε 62,9 % είναι το χαμηλότερο στην Ε.Ε στην οποία ανέρχεται στο 83,4 % του συνόλου των απασχολούμενων». (<http://www.skai.gr/news/finance/article/242200> τελευταία επίσκεψη 02/06/2014).

Διάγραμμα 3: Αυτοαπασχολούμενοι ως προς το σύνολο των απασχολούμενων σε κύριους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, για το 2011

Πηγή : ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

2.3 Ερμηνείες της εκδήλωσης φαινομένων αδήλωτης απασχόλησης στην ελληνική αγορά εργασίας

Η αδήλωτη εργασία δεν είναι ένα πρωτοεμφανιζόμενο φαινόμενο στην Ελλάδα της κρίσης. Αντίθετα, συνυπάρχει με τις διαρθρωτικές αδυναμίες και παθογένειες της ελληνικής οικονομίας. Η πρόσφατη όμως ύφεση της ελληνικής οικονομίας, σε συνδυασμό με την κρίση χρέους της Ευρωζώνης επέτειναν το φαινόμενο αυτό. Η πρόσφατη κρίση εκτόξευσε τα ποσοστά ανεργίας σε δυσθεώρητα ύψη. Σύμφωνα μάλιστα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών το ποσοστό ανεργίας υπερτριπλασιάστηκε. Για την ακρίβεια από το 7,7 % που κυμαίνονταν το 2007, ανήλθε μέχρι και το 27,7% κατά τη διάρκεια του 2013. Παρόμοια πορεία ακολούθησε και η μακροχρόνια ανεργία καθώς από το 4,2 % το 2007 υπερέβη το 15% το 2013, αποτελώντας το 66,8 % του συνόλου των ανέργων..

Στην σημερινή εποχή τα παραπάνω μεγέθη είναι άκρως απογοητευτικά. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία το ποσοστό ανεργίας ανέρχεται στο 26,8 % τον Μάρτιο του 2014. Το ποσοστό αυτό, όπως αποτυπώνεται από την Μηνιαία Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ενσωματώνει και τα αποτελέσματα της απογραφής του 2011.

www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE.τελευταία_επίσκεψη_02/06/2014).

Ένας μεγάλος αριθμός ανέργων, προκειμένου να ξεφύγει από τον εφιάλτη της ανεργίας βρίσκεται υπό το καθεστώς της αδήλωτης εργασίας. Από την άλλη μεριά όμως η πτώση της ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών που επέφερε η κρίση, ώθησε έναν μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων στην απασχόληση αδήλωτων εργαζομένων, προκειμένου αυτές να καταστούν βιώσιμες. Υπό την έννοια αυτή λοιπόν, αρκετοί εργοδότες καταφεύγουν στην πρακτική της απασχόλησης αδήλωτου και κυρίως ανασφάλιστου προσωπικού, ούτως ώστε να αποφύγουν το υψηλό εργατικό κόστος. (Schneider, F. and Enste, D. , 2000 p. 78).

Οι παράγοντες που συντελούν στην ανάπτυξη του φαινομένου της αδήλωτης απασχόλησης στην Ελλάδα είναι πολλοί. Πέραν εκείνων που αναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας και ισχύουν σε παγκόσμιο επίπεδο, στον ελληνικό χώρο διαμορφώνονται και άλλες αιτίες εμφάνισης του φαινομένου. Αυτές σχετίζονται κυρίως με τις εγγενείς αδυναμίες που εμφανίζει η ελληνική οικονομία. Ενδεικτικά μερικές από αυτές είναι ο **μεγάλος αριθμός Μικρομεσαίων**

Επιχειρήσεων⁷ και οι παραδοσιακές και απαρχαιωμένες μέθοδοι παραγωγής σε πολλούς κλάδους.

Εκτός όμως από τη δομή της οικονομίας, εξίσου σημαντική συνιστώσα αποτελεί το φαινόμενο της **μετανάστευσης**. Η Ελλάδα από κατεξοχήν χώρα προέλευσης μεταναστών, έχει καταστεί τις τελευταίες δεκαετίες χώρα υποδοχής μεταναστών. Ενδεικτικά, μέχρι και τη δεκαετία του 1980 πολλοί Έλληνες έπαιρναν το δρόμο της μετανάστευσης. Από τη δεκαετία του 1990 ξεκίνησε η εγκατάσταση στην Ελλάδα μεταναστών από τις χώρες της Βαλκανικής χερσονήσου. (Ρομπόλης, 2008, σελ. 1). Τα τελευταία όμως χρόνια ένας σημαντικός αριθμός μεταναστών προέρχεται από την Ασιατική και Αφρικανική ήπειρο. Εξαιτίας των πρόσφατων πολιτικών κρίσεων έχουν αυξηθεί οι εισερχόμενοι μετανάστες από κράτη όπως η Αίγυπτος, η Λιβύη, η Συρία και πολλά άλλα.

Χρήσιμη στο σημείο αυτό κρίνεται και η διάκριση των μεταναστών ανάμεσα σε νόμιμους και παράνομους. Οι μεν πρώτοι διαθέτουν άδεια παραμονής και εργασίας στη χώρα, ενώ οι δεύτεροι στερούνται τέτοιου είδους νομιμοποιητικών εγγράφων. Η ύπαρξη παράνομων μεταναστών στην αγορά εργασίας επιδεινώνει το φαινόμενο της αδήλωτης αλλά και της ανασφάλιστης εργασίας, καθώς εκείνοι δεν μπορούν να διεκδικήσουν μία θέση απασχόλησης στην επίσημη αγορά εργασίας. Οι νόμιμοι τώρα μετανάστες προσομοιάζουν με τους μόνιμους κατοίκους της χώρας, αναφορικά με τα εργασιακά τους δικαιώματα. Κατά συνέπεια, απασχολούνται τόσο στην επίσημη όσο και στην ανεπίσημη αγορά εργασίας.

Ωστόσο, δεν είναι λίγες οι φορές που οι μετανάστες πέφτουν θύματα εργασιακής εκμετάλλευσης. Αυτό κυρίως συμβαίνει στους παράνομους μετανάστες, οι οποίοι αποδέχονται το χαμηλό ημερομίσθιο που τους προσφέρεται υπό το καθεστώς φόβου ενδεχόμενης απέλασής τους. Δεν είναι όμως μόνο οι εξαιρετικά χαμηλές απολαβές που επικρατούν, αλλά πολλές φορές οι εργαζόμενοι δεν λαμβάνουν τα δεδουλευμένα τους. Αντιπροσωπευτικό στο σημείο αυτό είναι το περιστατικό που έλαβε χώρα στις καλλιέργειες φράουλας στην Μανωλάδα Ηλείας τον περσινό Απρίλιο. Οι αλλοδαποί καλλιεργητές φράουλας, που όχι μόνον ζούσαν υπό συνθήκες εργασιακού Μεσαίωνα,

⁷ Το 95 % των επιχειρήσεων στη χώρα μας ανήκουν στην κατηγορία αυτή, όπου απασχολούν κατά μέσο όρο μέχρι πενήντα (50) άτομα. (Οικονομική Καθημερινή Δεκέμβριος 2011)

όταν ζήτησαν τα δεδουλευμένα έξι (6) μηνών, δέχτηκαν σωματική επίθεση από τους γαιοκτήμονες. Το εν λόγω συμβάν, δεν βρήκε αντίθετους μόνον τους Έλληνες πολίτες, αλλά ξεσήκωσε και διεθνή κατακραυγή εναντίον της χώρας, αφού προβλήθηκε από όλα τα διεθνή Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (CNN, BBC, Associated Press, Al Jazeera).
(www.tovima.gr/society/article/?aid=508506 τελευταία επίσκεψη 30/05/2014)

Στην ελληνική περίπτωση, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η **είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας**. Απόρροια του γεγονότος αυτού, αποτέλεσε η αύξηση της ζήτησης οικιακών βοηθών, υπηρεσιών φύλαξης παιδιών αλλά και ηλικιωμένων. Η παροχή των υπηρεσιών αυτών, όπως αναλύθηκε και προηγουμένως, εμπίπτει στη σφαίρα της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας. Συνεπώς, με την έναρξη της απασχόλησης των γυναικών πυροδοτήθηκε η αύξηση της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας στην Ελλάδα. Παράλληλα, αρκετοί φοιτητές και σπουδαστές των Τριτοβάθμιων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της χώρας, εργάζονται κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους με σκοπό τη χρηματοδότηση των σπουδών τους. Οι εργασίες στις οποίες απασχολούνται κατά κύριο λόγο υπό καθεστώς ημι-απασχόλησης (part-time), είναι συχνά αδήλωτες και ανασφάλιστες, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις οι νέοι διαθέτουν ήδη ιατροφαρμακευτική κάλυψη από το Πανεπιστήμιο ή από τους γονείς τους. Παραδείγματα στην προκειμένη περίπτωση αποτελούν οι υπηρεσίες διαμονής και εστίασης, οι μεταφορές γρήγορου φαγητού (delivery) και η διανομή εντύπων διαφημιστικών φυλλαδίων.

Μία εξίσου σημαντική παράμετρος στην εμφάνιση της αδήλωτης εργασίας είναι το μη μισθολογικό κόστος, δηλαδή οι ασφαλιστικές εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του ΟΟΣΑ για την Ελλάδα (2011), το μη μισθολογικό κόστος εργασίας κυμαίνεται στο 35 % του συνολικού κόστους εργασίας και αποτελεί ένα από τα υψηλότερα ποσοστά στον ευρωπαϊκό χώρο. (IOBE, 2012 Σελ.7)

Ωστόσο, υπάρχουν και κάποιοι συγκεκριμένοι κλάδοι εντός των οποίων εμφανίζονται έντονα τα φαινόμενα αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας. Πρόκειται δηλαδή για τα Επισιτιστικά επαγγέλματα (εστιατόρια-ταβέρνες, αίθουσες δεξιώσεων, μεζεδοπωλεία, καφετέριες - μπαρ, κέντρα διασκέδασης), Βιοτεχνικά Πάρκα, Βιομηχανικές ζώνες, Κομμωτήρια, Πρατήρια Βενζίνης, Συνεργεία Αυτοκινήτων, Μεταφορικές Επιχειρήσεις (χερσαίες και πλωτές κυρίως), Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες,

Λιανικό εμπόριο, Καθαριότητα, Κατασκευαστικές δραστηριότητες, Φιλοξενία υπερηλίκων ατόμων (Γηροκομεία), Δραστηριότητες βοήθειας κατ'οίκον, Τηλεπικοινωνίες, Καταλύματα, Εκπαίδευση, Υπηρεσίες ασφαλείας (Security), Επιχειρήσεις Φασόν. (<http://www.ypakr.gr/> 03/05/2014).

Η ελληνική αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από την έντονη παρουσία της παράνομης ευελιξίας με 20 % την ανασφάλιστη εργασία και υψηλό επίπεδο παραβίασης ειδικότερων πτυχών της εργατικής νομοθεσίας στο πλαίσιο μίας εμφανούς παραβατικής στάσης μεγάλου μέρους των επιχειρήσεων σε συνάρτηση με τους ανεπαρκείς μηχανισμούς ελέγχου εφαρμογής της νομοθεσίας, και τη βραδυπορία της δικαιοσύνης. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το επίπεδο μισθών⁸ στην Ελλάδα αναλογεί σε πραγματικούς όρους στο 72 % του αντίστοιχου μέσου επιπέδου της Ευρωζώνης. Για την ακρίβεια πρόκειται για 81 % σε όρους αγοραστικής δύναμης. (INE – ΓΣΕΕ, 2013)

⁸ Αποτελεί τον απαραίτητο δείκτη υπολογισμού των καταβαλλόμενων αποζημιώσεων απόλυσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΔΗΛΩΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τα τελευταία χρόνια, από την υπαγωγή της ελληνικής οικονομίας στον τριμερή χρηματοδοτικό μηχανισμό στήριξης Ευρωπαϊκής Ένωσης – Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου («Μνημόνια») μέχρι και σήμερα, οι προσπάθειες της πολιτείας για την καταπολέμηση της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας φαίνεται να επικεντρώνονται σε δύο άξονες. Πρώτον, τα άμεσα διοικητικά μέτρα ελέγχου της παραβατικότητας (έλεγχοι, κυρώσεις, κ.λ.π.) με την ονομασία Επιχειρησιακό Σχέδιο «ΑΡΤΕΜΙΣ» και δεύτερον, θεσμικού χαρακτήρα παρεμβάσεις για την μείωση των κινήτρων προσφυγής στην αδήλωτη και ανασφάλιστη εργασία.

3.1 Το επιχειρησιακό σχέδιο « ΑΡΤΕΜΙΣ »

Πρόκειται για τον οργανωμένο σχεδιασμό εντατικών ελέγχων από μεικτά κλιμάκια του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε) και της Ειδικής Υπηρεσίας Ασφάλισης (ΕΥΠΕΑ) του ΙΚΑ που ξεκίνησε να εφαρμόζεται από το 2011, ύστερα από τη ψήφιση του νόμου 3996/2011 «Αναμόρφωση Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας, ρυθμίσεις θεμάτων Κοινωνικής Ασφάλισης και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 170 Α'). Ωστόσο το Επιχειρησιακό Σχέδιο «ΑΡΤΕΜΙΣ» απέκτησε λειτουργική ικανότητα και αποτελεσματικότητα, μόνο μετά τα μέσα του 2013, οπότε και επιβλήθηκαν τα ιδιαίτερα υψηλά πρόστιμα (σε επίπεδα 18-πλάσια του κατώτατου μισθού) και αξιοποιήθηκε η νέα πληροφοριακή υποδομή του Υπουργείου Εργασίας (σύστημα «ΕΡΓΑΝΗ»). Το Επιχειρησιακό Σχέδιο «ΑΡΤΕΜΙΣ», ουσιαστικά περιλαμβάνει :

- Μία συνεκτική δέσμη οργανωμένων ελέγχων από μεικτά κλιμάκια της Επιθεώρησης Εργασίας και της Ειδικής Υπηρεσίας Ασφάλισης (ΕΥΠΕΑ) και του ΙΚΑ (με την συνδρομή και της Οικονομικής Αστυνομίας για εκτεταμένα περιστατικά παραβατικότητας)
- Την αυστηροποίηση του πλαισίου κυρώσεων, τόσο με την επιβολή υψηλών προστίμων, όσο και με την αλλαγή του τρόπου επιβολής τους (κατά δέσμια αρμοδιότητα)
- Την υλοποίηση οργανωτικών αλλαγών στις διαδικασίες αναγγελιών πρόσληψης, τήρησης βιβλίων προσωπικού, κ.λ.π

Τα αποτελέσματα του Επιχειρησιακού Σχεδίου «ARTEMIS» δημοσιεύονται κάθε μήνα σε σχετική Έκθεση. Η δημοσίευση επέρχεται μέσω ανάρτησης στον αντίστοιχο διαδικτυακό τόπο του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας(www.ypakp.gr 09/05/2014). Η μηνιαία αυτή έκθεση περιλαμβάνει εκτός από τη δράση των ελεγκτικών μηχανισμών του Υπουργείου και στατιστικά στοιχεία των πραγματοποιούμενων ελέγχων. Παράδειγμα, όπως προκύπτει από το πλέον πρόσφατο δελτίο αποτελεσμάτων (Μάρτιος 2014) διενεργήθηκαν έλεγχοι σε 11.023 επιχειρήσεις σε όλους τους οικονομικούς κλάδους, από 15/09/2013 έως 31/03/2014. Συνολικά ελέγχθηκαν σε αυτές 71.750 εργαζόμενοι, εκ των οποίων οι 1.338 δεν είχαν δηλωθεί. Τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στην συγκεκριμένη περίπτωση αγγίζουν τα 13.807,817 ευρώ. (www.ypakp.gr Δελτίο Τύπου, τελευταία επίσκεψη 02/05/2014).

Το Σ.ΕΠ.Ε σε συνεργασία με την ΕΥΠΕΑ επιφορτίζονται τη διενέργεια ελέγχων και στην συνέχεια ενημερώνουν τις περιφερειακές τους υπηρεσίες. **Το τμήμα Ανάλυσης, Τεκμηρίωσης και Αξιοποίησης Δεδομένων της Δ/σης Εργασιακών Σχέσεων της Κεντρικής Υπηρεσίας του Σ.ΕΠ.Ε.** παραλαμβάνει τα στοιχεία που προκύπτουν, τα καταχωρεί σε μία ειδική βάση δεδομένων (τύπου Microsoft access), προκειμένου να πραγματοποιηθεί η επεξεργασία τους και η περαιτέρω ανάλυσή τους. Η σύνοψη των αποτελεσμάτων είναι αυτή που ακολουθεί στον πίνακα 1

Πίνακας 1 : Αποτελέσματα ελέγχων που έλαβαν χώρα από 15/9/2013 έως 31/03/2014

Αριθμός Ελεγχθεισών Επιχειρήσεων	Αριθμός Επιχειρήσεων με Αδήλωτους Εργαζόμενους	Ποσοστό % Παραβατικών Επιχειρήσεων	Αριθμός Εργαζομένων	Αριθμός Αδήλωτων Εργαζομένων	Ποσοστό % Αδήλωτων Εργαζομένων σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων	Ποσά Προστίμων σε (€)
11.023	872	7,91%	71.750	1.338	1,86%	13.807.817 €

Πηγή : Δελτίο Τύπου Σ.ΕΠ.Ε

Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 2, οι έλεγχοι είναι ενιαίοι και στις δεκατρείς Περιφέρειες της χώρας, με την πρωτιά των διενεργούμενων ελέγχων και τον υψηλότερο

αριθμό παραβάσεων να συντελείται εντός της Περιφέρειας Αττικής. Κατ' επέκτασιν, η συγκεκριμένη γεωγραφική περιφέρεια διαθέτει και το υψηλότερο ποσοστό παραβατικών επιχειρήσεων. Το πόρισμα αυτό, κρίνεται ως αρκετά αναμενόμενο, καθώς στην Αττική συγκεντρώνεται το σύνολο σχεδόν της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας.

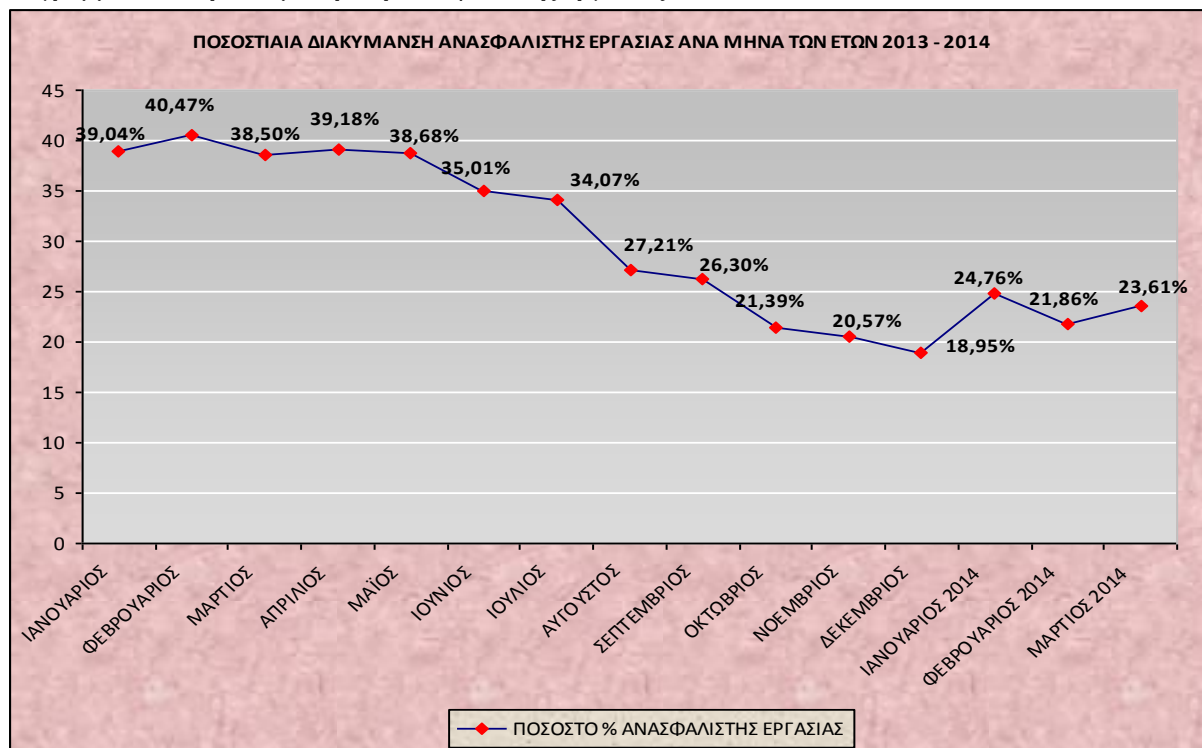
Πίνακας 2 : Στοιχεία ελέγχων σε όλη τη χώρα

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	Αριθμός Ελεγχθεισών Επιχειρήσεων	Αριθμός Επιχειρήσεων με Αδήλωτους Εργαζόμενους	Ποσοστό % Παραβατικών Επιχειρήσεων	Αριθμός Εργαζομένων	Αριθμός Αδήλωτων Εργαζομένων	Ποσοστό % Αδήλωτων Εργαζομένων σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων	Ποσά Προστίμων σε (€)
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	836	84	10,05	3.948	109	2,76	1.072.101
ΑΤΤΙΚΗΣ	3.101	338	10,90	22.079	564	2,55	5.880.611
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	251	20	7,97	1.169	24	2,05	250.098
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	611	31	5,07	2.377	54	2,27	559.740
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	384	24	6,25	2.067	29	1,40	301.692
ΗΠΕΙΡΟΥ	728	36	4,95	4.794	44	0,92	450.255
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	960	87	9,06	7.600	130	1,71	1.321.687
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	217	18	8,29	773	23	2,98	258.201
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1.525	64	4,20	12.460	85	0,68	920.079
ΚΡΗΤΗΣ	886	65	7,34	5.630	118	2,10	1.154.195
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	351	17	4,84	2.863	30	1,05	310.603
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	726	52	7,16	3.748	71	1,89	717.865
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	447	36	8,05	2.242	57	2,54	610.691
ΣΥΝΟΛΟ	11.023	872	7,91	71.750	1.338	1,86	13.807.817

Πηγή : Δελτίο Τύπου Σ.ΕΠ.Ε

Σύμφωνα τώρα, με το επόμενο διάγραμμα, η ανασφάλιστη εργασία στη χώρα μας ακολουθεί μία τάση αποκλιμάκωσης, η οποία συμπίπτει χρονικά με την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Σχεδίου «ΑΡΤΕΜΙΣ».

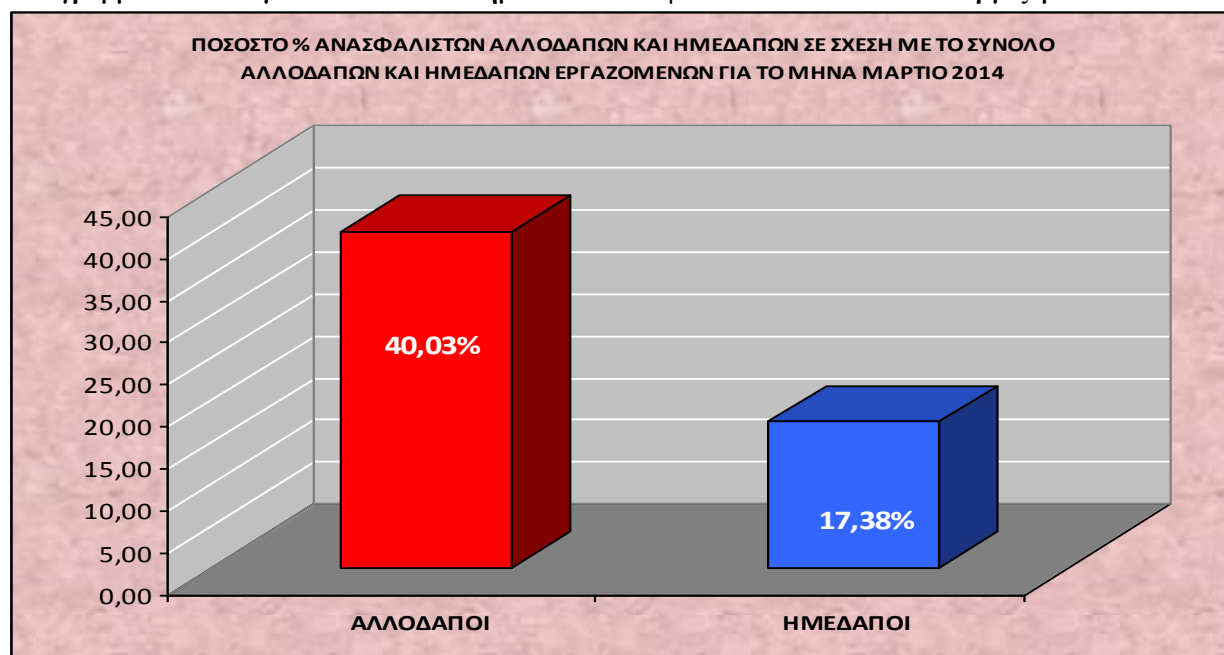
Διάγραμμα 4 : Μηνιαία μεταβολή ανασφάλιστης εργασίας

Πηγή : Δελτίο Τύπου Σ.ΕΠ.Ε

Στο διάγραμμα 5, παρουσιάζεται με εμπειρικά δεδομένα η κοινή διαπίστωση ότι η πλειοψηφία των ανασφάλιστων εργαζομένων ανήκει στους αλλοδαπούς.

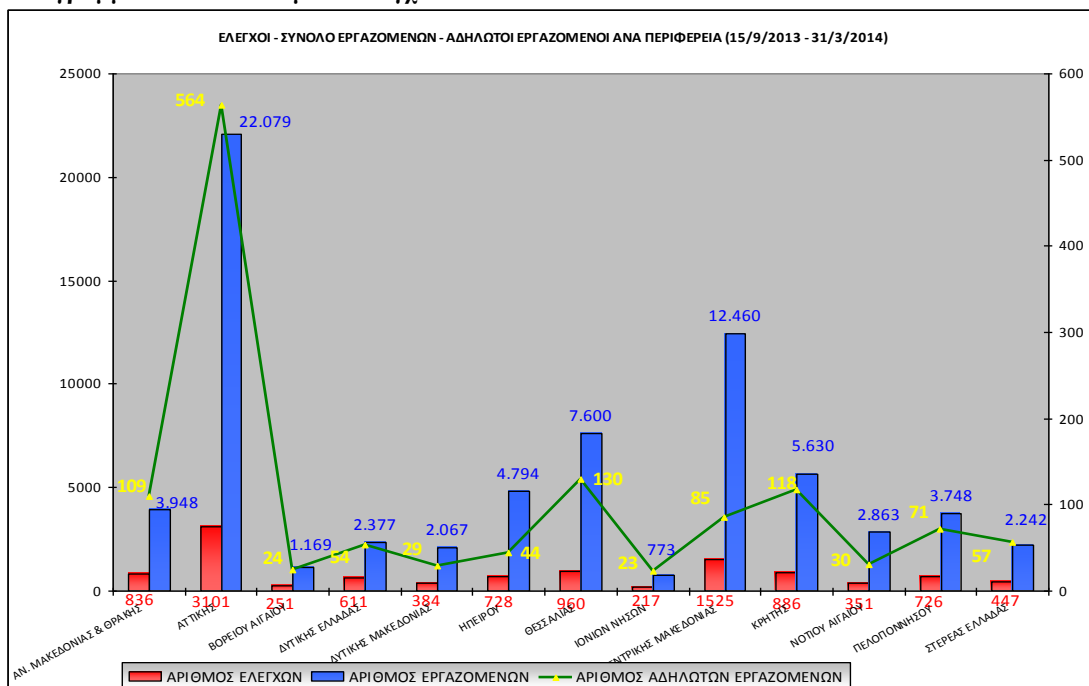
Διάγραμμα 5 : Αναλογία αλλοδαπών και ημεδαπών ανασφάλιστων στο σύνολο των εργαζομένων

Πηγή : Δελτίο Τύπου Σ.ΕΠ.Ε

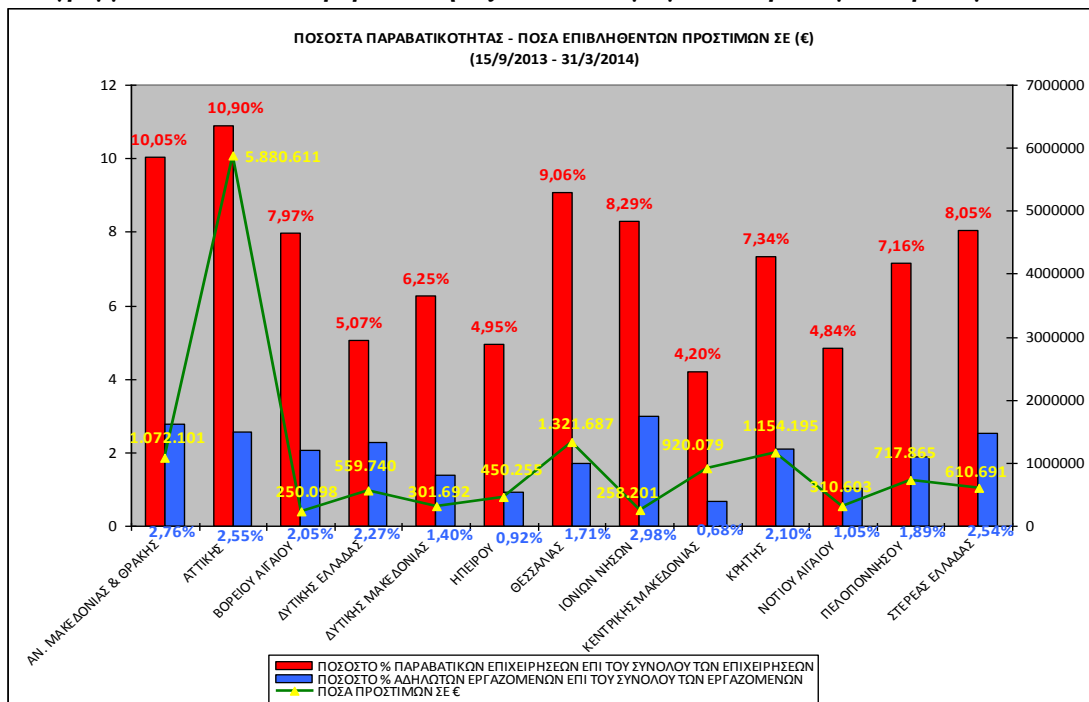
Το παρακάτω ραβδόγραμμα, παρουσιάζει συνοπτικά τα αποτελέσματα του Πίνακα 2, σε απόλυτους αριθμούς, ενώ το διάγραμμα 7 επικεντρώνεται στα ποσοστά του πίνακα και τα ποσά των επιβαλλόμενων προστίμων.

Διάγραμμα 6 : Αποτελέσματα ελέγχων

Πηγή : Δελτίο Τύπου Σ.ΕΠ.Ε

Διάγραμμα 7 : Ποσοστά παραβατικότητας σε συνδυασμό με τα επιβαλλόμενα πρόστιμα

Πηγή : Δελτίο Τύπου Σ.ΕΠ.Ε

Θεσμική τομή στο φλέγον ζήτημα της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας στη χώρα αποτέλεσε η Υπουργική Απόφαση 27397/122/19.08.2013 ⁹. Σύμφωνα με αυτήν, προβλέπεται η αύξηση του επιπέδου των επιβαλλόμενων προστίμων στις επιχειρήσεις που παρανομούν. Για την ακρίβεια, το πρόστιμο αυτό ορίζεται στο 18-πλάσιο του κατώτατου μισθού. Από την στιγμή που ο κατώτατος μισθός στην Ελλάδα έχει οριστεί στα 586,11 ευρώ, το πρόστιμο ανέρχεται στα 10.550 ευρώ ανά αδήλωτο εργαζόμενο.

Ο λόγος επιβολής ενός τόσο υψηλού προστίμου δεν είναι άλλος από την συμμόρφωση των επιχειρήσεων, αποσκοπώντας τόσο στην προληπτική όσο και στην κατασταλτική του επίδραση. Προλαμβάνει τις επιχειρήσεις από μία παραβατική συμπεριφορά, καθώς λόγω του υψηλού προστίμου δεν θα έχουν κίνητρο να απασχολήσουν αδήλωτους ή ανασφάλιστους εργαζόμενους. Στο κατασταλτικό τώρα επίπεδο, η επιβολή προστίμου θα λειτουργήσει ως ένα είδος ποινής για αυτούς και θα δράσει αποτρεπτικά για την επανεμφάνιση της πρακτικής της αδήλωτης εργασίας. Οι εργοδότες πλέον δεν θα μπορούν να αποκομίσουν κέρδος από την παράκαμψη των υφιστάμενων κανόνων για την προστασία της εργασίας.

Οργανωτικά υπεύθυνη για τη διεξαγωγή των ελέγχων έχει οριστεί η Διεύθυνση Προγραμματισμού και Συντονισμού της Κοινωνικής Επιθεώρησης όπως επίσης και η αντίστοιχη Διεύθυνση της Τεχνικής και Υγειονομικής Επιθεώρησης.

Ως ημερομηνία έναρξης ισχύος της Υπουργικής Απόφασης ορίστηκε η 15^η Σεπτεμβρίου 2013. Από τότε και στο εξής, μεικτά κλιμάκια ελέγχου αποτελούμενα από Επιθεωρητές Εργασιακών Σχέσεων και Επιθεωρητές Ασφάλειας και Υγείας της Εργασίας που υπάγονται στο Σ.ΕΠ.Ε πραγματοποιούν επιτόπια εξακρίβωση του φαινομένου της αδήλωτης εργασίας. Πολλές φορές, επικουρεί το έργο τους η ΕΥΠΕΑ που υπάγεται στο ΙΚΑ και το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ). Η επιλογή των εξεταζόμενων επιχειρήσεων πραγματοποιείται δειγματοληπτικά σε όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Η πρακτική αυτή αποτελεί την συνηθέστερη περίπτωση. Οι έλεγχοι όμως μπορεί να είναι και στοχευμένοι στους τομείς εκείνους της οικονομίας που κατά παράδοση παρανομούν στον τομέα αυτό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι τουριστικές επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου. Υφίσταται όμως και η δυνατότητα ελέγχου κατόπιν καταγγελίας στην τηλεφωνική γραμμή 15512. Όλες οι καταγγελίες εξετάζονται απαραιτήτως,

⁹ ΦΕΚ 2062/Β' /23 Αυγούστου 2013

ανεξάρτητα εάν προέρχονται επώνυμα ή ανώνυμα, εγγράφως ή προφορικά. Τα προγράμματα ελέγχων καταρτίζονται από τους Προϊσταμένους όλων των περιφερειακών υπηρεσιών του Σ.ΕΠ.Ε, στις περιοχές εκείνες στις οποίες εμπίπτουν τα καθήκοντά τους. Συνήθως στην πράξη, προηγείται συνεννόηση μεταξύ αυτών, της Οικονομικής Αστυνομίας και της ΕΥΠΕΑ. Ο λόγος είναι η αποφυγή διενέργειας ελέγχου στην ίδια επιχείρηση, αλλά και η συγκρότηση μεικτών κλιμακίων ελέγχου στις περιπτώσεις που αυτή κρίνεται αναγκαία.

Τα συγκεκριμένα πρόστιμα επιβάλλονται την στιγμή κατά την οποία διαπιστώνεται η παράβαση. **Οι αρμόδιοι ελεγκτές διέπονται από δέσμια αρμοδιότητα για την πράξη τους αυτή. Δεν εναπόκειται δηλαδή στη διακριτική τους ευχέρεια η επιβολή του ανάλογου προστίμου.** Επίσης, η επιτόπια επιβολή προστίμων αποτρέπει και την ενδεχόμενη διαγραφή αυτού, καθώς με την έκδοση του σχετικού παραστατικού, παρακρατείται και το αντίστοιχο στέλεχος για την υπηρεσία. Αυτό ισχύει επειδή η αδήλωτη εργασία λογίζεται πλέον ως **ευθέως αποδεικνυόμενη παράβαση**, με τη βοήθεια των απαραίτητων πληροφοριακών συστημάτων του Υπουργείου.

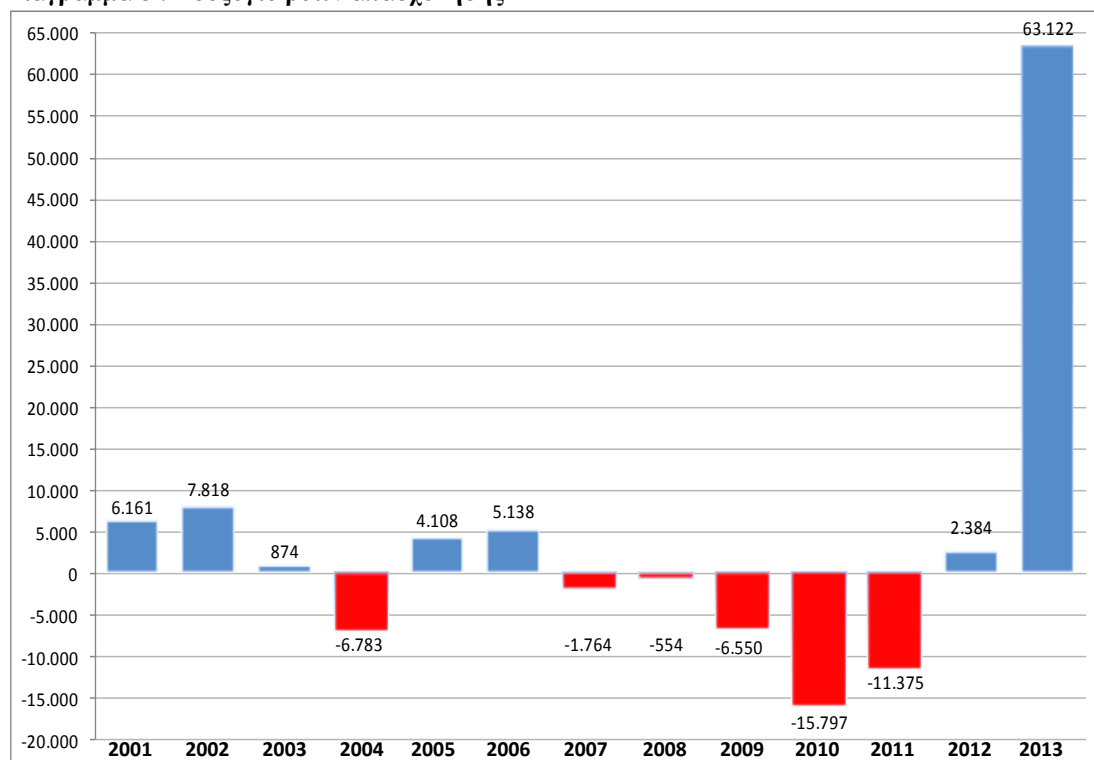
Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η διερεύνηση της «αντίδρασης» των εργοδοτών στα ιδιαίτερα υψηλά πρόστιμα που επιβλήθηκαν στα μέσα Σεπτεμβρίου 2013. Πράγματι, όπως προκύπτει από την αποτύπωση των ροών της μισθωτής απασχόλησης το μήνα Σεπτέμβριο, φαίνεται να δημιουργήθηκε ένα καθαρό ισοζύγιο (προσλήψεις μείον απολύσεις) 63.122 θέσεων εργασίας.

Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι τον συγκεκριμένο μήνα, όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα, οι ροές απασχόλησης είναι ιδιαίτερα χαμηλές και συνήθως αρνητικές. Αυτό σημαίνει ότι τον Σεπτέμβριο συντελέστηκε μία μαζική μεταφορά θέσεων εργασίας από την μαύρη οικονομία (αδήλωτες και ανασφάλιστες εργασίες) στην επίσημη οικονομία. Αυτό το συμπέρασμα ενισχύεται και από το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των «νέων θέσεων εργασίας» τον Σεπτέμβριο προέκυψαν από την Πέμπτη 12/9 οπότε και ανακοινώθηκε η νέα αυστηρή ποινή.

Πίνακας 3 : ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΡΟΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ - ΕΡΓΑΝΗ

2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
6.161	7.818	874	-6.783	4.108	5.138	-1.764	-554	-6.550	-15.797	-11.375	2.384	63.122

Πηγή: Δελτίο Εργάνη, Σεπτέμβριος 2013

Διάγραμμα 8 : Ισοζύγιο ροών απασχόλησης

Πηγή: Δελτίο Εργάνη, Σεπτέμβριος 2013

Πληροφοριακό Σύστημα « ΕΡΓΑΝΗ »

Αρωγός στην όλη προσπάθεια αναδεικνύεται και το πληροφοριακό σύστημα «ΕΡΓΑΝΗ». Πιο συγκεκριμένα, αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο συλλογής στατιστικών δεδομένων, ενώ ταυτόχρονα συνιστά έναν κομβικής σημασίας μηχανισμό για την ποιοτική αναβάθμιση των πολιτικών του Υπουργείου.

Το πληροφοριακό σύστημα «Εργάνη» λειτούργησε πλήρως από την 1^η Μαρτίου 2013, οπότε και οι επιχειρήσεις υποχρεούνται πλέον να υποβάλλουν τις μεταβολές προσωπικού τους αποκλειστικά με ηλεκτρονικό τρόπο.. Το σύστημα αυτό διασυνδέεται με το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ) του ΟΑΕΔ και του ΙΚΑ, για

την όσο το δυνατόν ρεαλιστικότερη απόδοση της ισχύουσας πραγματικότητας στην εγχώρια αγορά εργασίας.

Οι αλλαγές που η «ΕΡΓΑΝΗ» επέφερε είναι πολλές. Καταρχάς, για κάθε εργοδότη που απασχολεί εργαζόμενο με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου, καθίσταται πλέον υποχρεωτική η ηλεκτρονική υποβολή αναγγελίας πρόσληψης, του πίνακα προσωπικού, της αναγγελίας οικειοθελούς αποχώρησης μισθωτού, της καταγγελίας σύμβασης αορίστου χρόνου, της βεβαίωσης – δήλωσης για συμβάσεις ορισμένου χρόνου ή έργου, της σύμβασης Μερικής Απασχόλησης, της εκ Περιτροπής Εργασίας και της Επιχειρησιακής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας. Επίσης, από την 1^η Αυγούστου 2013 καθίσταται υποχρεωτική η ηλεκτρονική υποβολή του εντύπου Ε8, το οποίο σχετίζεται με την γνωστοποίηση της πραγματοποιηθείσας υπερωριακής απασχόλησης, όπως επίσης και η υποβολή του συγκεντρωτικού πίνακα από την 15^η Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους.

Με άλλα λόγια, μέσω του συστήματος αυτού καταγράφονται ηλεκτρονικά οι ροές μισθωτής απασχόλησης του ιδιωτικού τομέα, ενώ προηγουμένως η διαδικασία γινόταν πριν μόνον χειρόγραφα, μέσω της αυτοπρόσωπης παρουσίας των εκπροσώπων των επιχειρήσεων στις υπηρεσίες του Σ.Ε.Π.Ε και του ΟΑΕΔ και της υποβολής των σχετικών εντύπων. Για την εξαγωγή συμπερασμάτων αξιοποιούνται επίσης τα δεδομένα που παρέχει ο ΟΑΕΔ για τις προηγούμενες χρονικές περιόδους. Παράλληλα, περιλαμβάνονται και κάποιες χειρόγραφες καταχωρήσεις κυρίως λόγω εκπρόθεσμων υποβολών¹⁰ από την μεριά των επιχειρήσεων, αλλά και από αδυναμία αυτών να τηρούν ηλεκτρονικά αρχεία από τη φύση τους (γεωργικές κυρίως επιχειρήσεις).

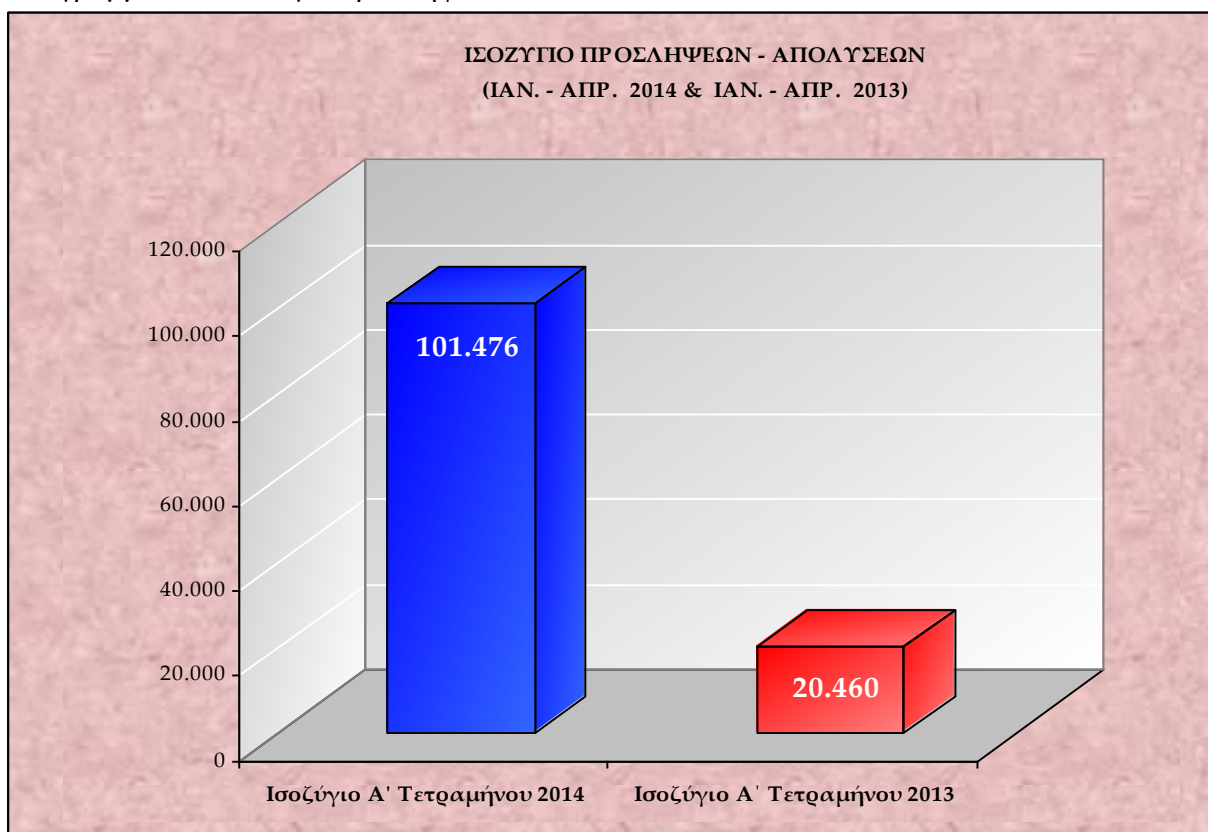
Οι προς άντληση πληροφορίες από τα παρεχόμενα στοιχεία του Πληροφοριακού Συστήματος « ΕΡΓΑΝΗ » είναι εξαιρετικά χρήσιμες και αφορούν διάφορες κατηγορίες. Οι συγκεκριμένες πληροφορίες βοηθούν στην κατανόηση της υφιστάμενης κατάστασης στην αγορά εργασίας και αποτελούν το εφαλτήριο για την αποτελεσματική άσκηση δημοσίων πολιτικών στον τομέα της απασχόλησης.

Ιδιαίτερα χρήσιμα στην πράξη αποδεικνύονται τα στατιστικά στοιχεία που παρέχει η « ΕΡΓΑΝΗ », έπειτα από επεξεργασία όλων των δεδομένων. Ενδεικτικά, μπορούμε να

¹⁰ Οι οποίες συνοδεύονται και από τα απαραίτητα πρόστιμα

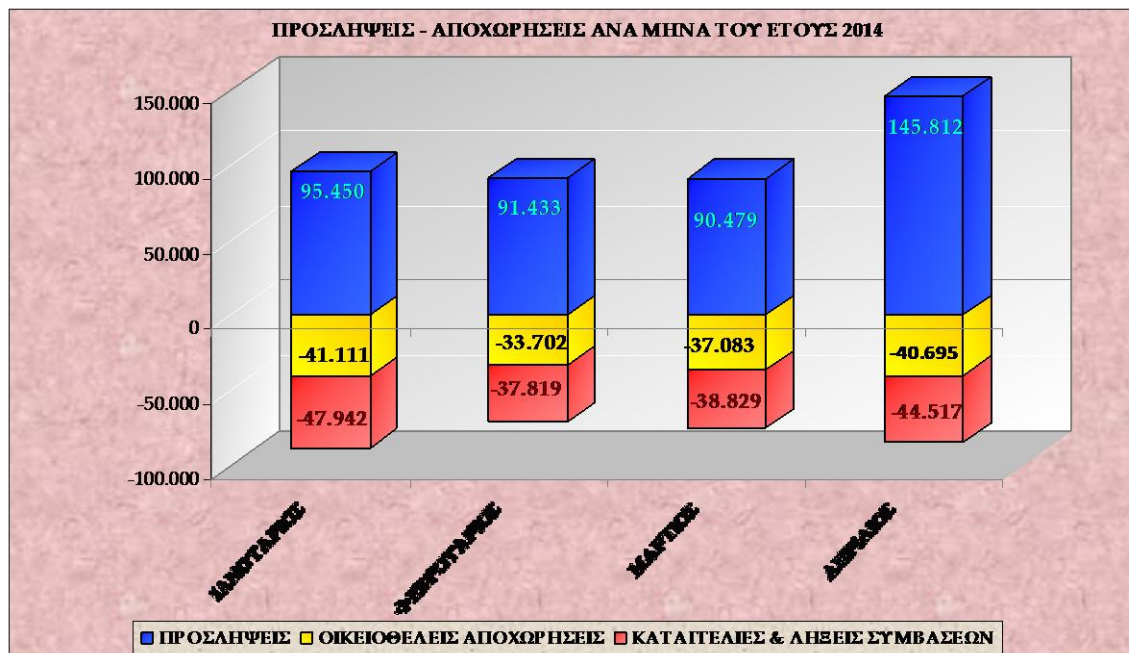
παρατηρήσουμε την αναλογία προσλήψεων – απολύσεων για συγκεκριμένες χρονικές περιόδους (Διάγραμμα 7), αλλά και σε μηνιαία βάση (Διάγραμμα 8). Την ίδια στιγμή, αποτυπώνονται πάλι οι προσλήψεις και οι απολύσεις ανά είδος σύμβασης εργασίας (πλήρης, μερική, εκ περιτροπής), ανά ηλικία και ανά φύλο (Διαγράμματα 9-11). Για την πληρέστερη κατανόηση της ελληνικής αγοράς εργασίας, προχώρησε στην σύνθεση ενός διαγράμματος που περιλαμβάνει τις προσλήψεις και τις απολύσεις σε απόλυτους αριθμούς, καθώς και το ισοζύγιο που δημιουργείται μεταξύ αυτών, πάλι σε απόλυτους αριθμούς σε μηνιαία βάση (Διάγραμμα 12).

Διάγραμμα 9 : Αναλογία προσλήψεων – απολύσεων

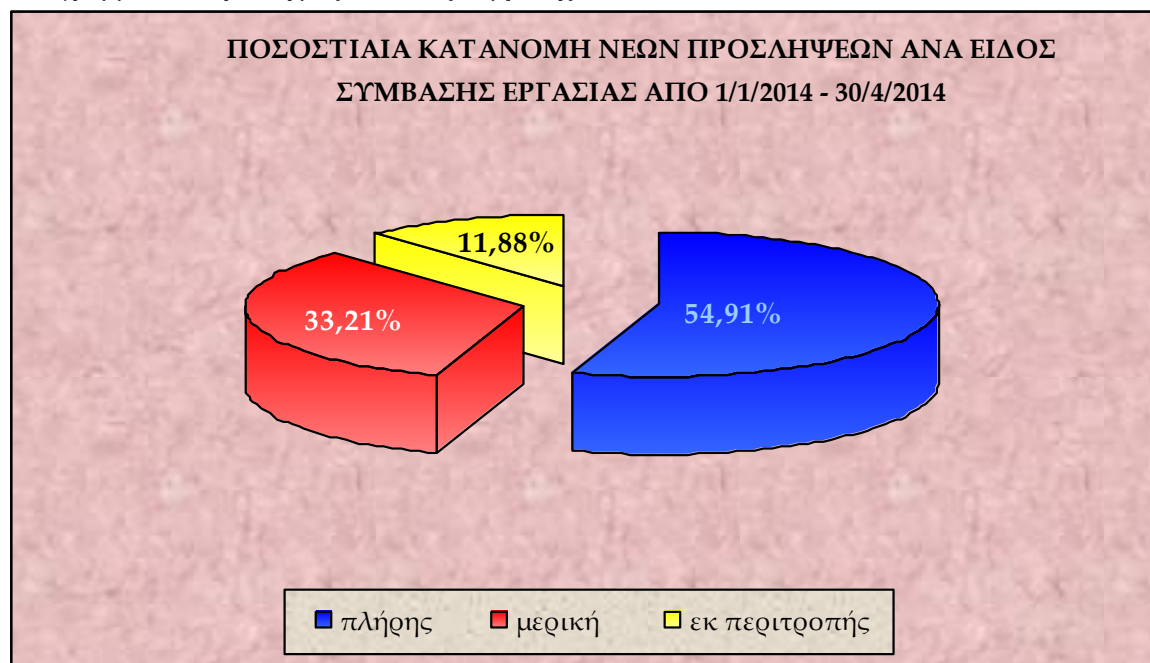
Πηγή : Μηνιαία Έκθεση «Εργάνη» Απριλίου 2014

Διάγραμμα 10 : Προσλήψεις και απολύσεις σε μηνιαία βάση

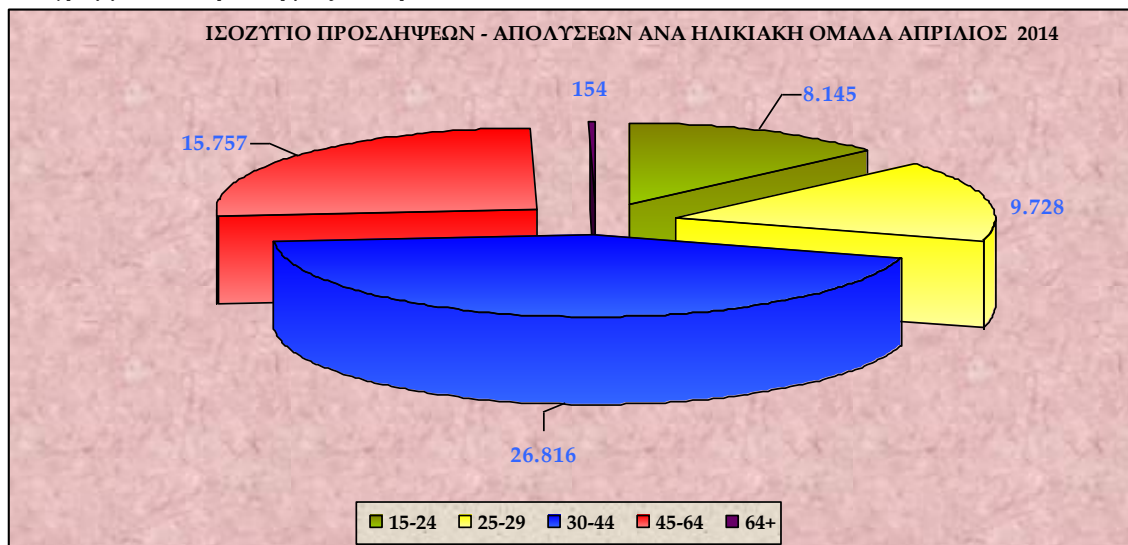
Πηγή : Μηνιαία Έκθεση «Εργάνη» Απριλίου 2014

Διάγραμμα 11 : Προσλήψεις ανά είδος σύμβασης

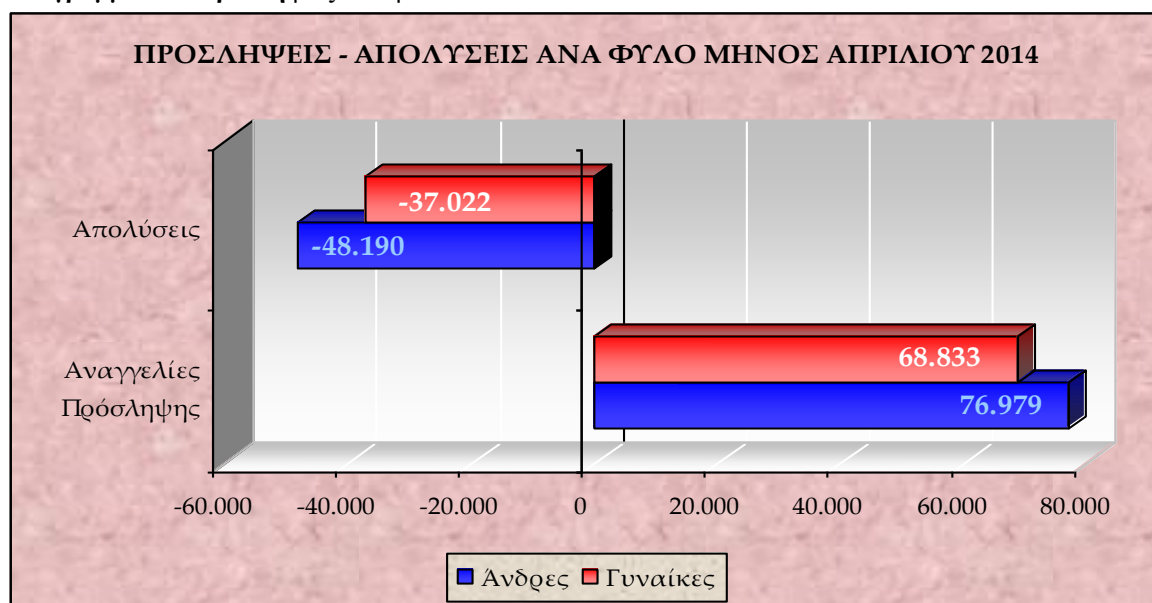
Πηγή : Μηνιαία Έκθεση «Εργάνη» Απριλίου 2014

Διάγραμμα 12 : Προσλήψεις ανά ηλικία

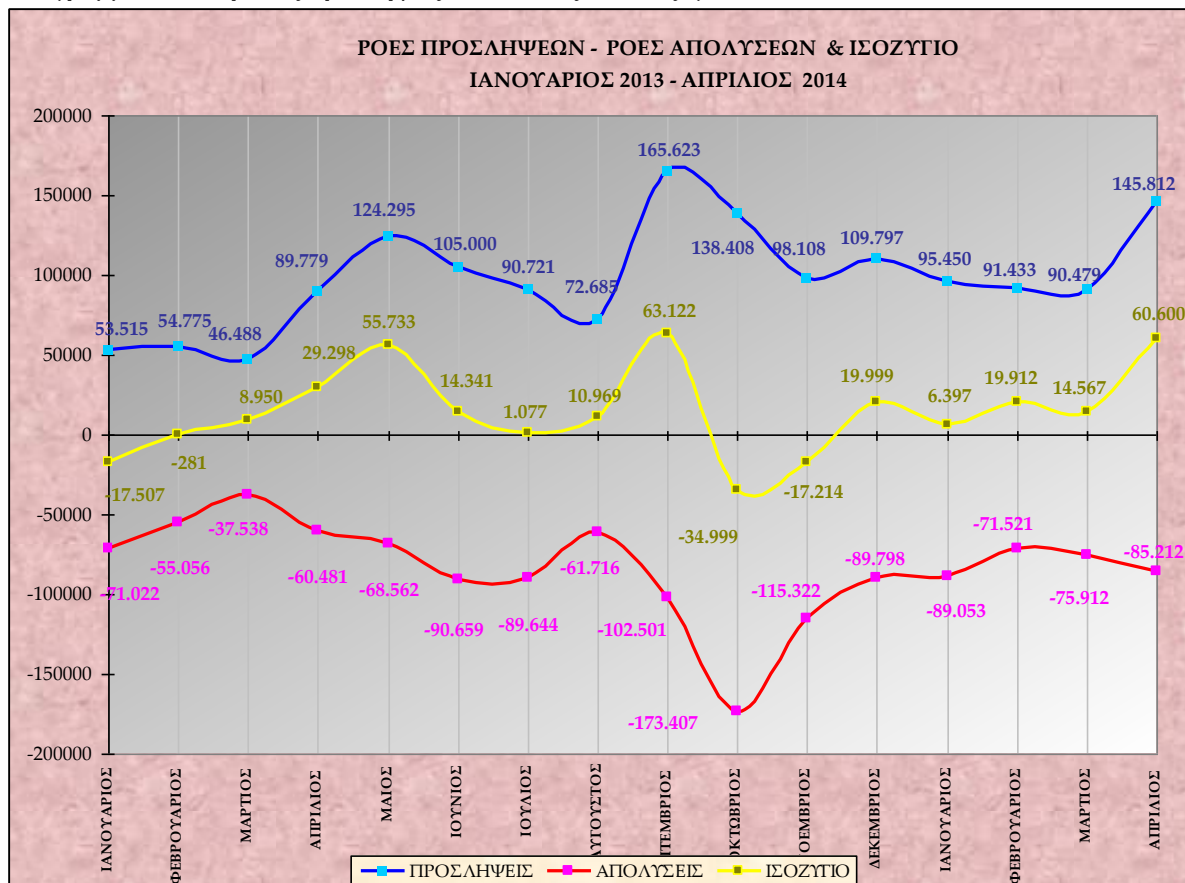
Πηγή : Μηνιαία Έκθεση «Εργάνη» Απριλίου 2014

Διάγραμμα 13 : Προσλήψεις ανά φύλο

Πηγή : Μηνιαία Έκθεση «Εργάνη» Απριλίου 2014

Διάγραμμα 14 : Μηνιαίες προσλήψεις - απολύσεις και ισοζύγιο

Πηγή : Μηνιαία Έκθεση «Εργάνη» Απριλίου 2014

3.2 Ο ρόλος των θεσμικών μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας

Στο πλαίσιο των θεσμικών μεταρρυθμίσεων που έχουν συντελεστεί τα τελευταία χρόνια στην αγορά εργασίας, ύστερα από την υπαγωγή της ελληνικής οικονομίας στον μηχανισμό χρηματοδοτικής στήριξης Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Μνημόνια), κάποιες παρεμβάσεις έχουν συνάφεια με την προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας. Καταρχήν θετική, επιδιώκοντας και πετυχαίνοντας την μετατροπή αφανών δραστηριοτήτων σε νόμιμες και, γενικότερα την μείωση των κινήτρων και δυνατοτήτων ανομίας.

Ωστόσο, η επίπτωση συνολικά των θεσμικών μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας ενδέχεται να έχει και αρνητικές πτυχές στο ζήτημα αυτό, ενισχύοντας τις τάσεις παραβατικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων. Και αυτό συμβαίνει διότι το συνολικό κύμα μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας μετά το 2010 έχει δημιουργήσει συνθήκες ανισορροπίας στο πεδίο της απασχόλησης με την σημαντική αύξηση της θεσμοθετημένης ευελιξίας, χωρίς αντισταθμιστικούς μηχανισμούς ασφάλειας των

εργαζομένων, καθιστώντας τη θέση των εργαζομένων περισσότερο επισφαλή σε συνθήκες παρατεταμένης ύφεσης και μεγάλης ανεργίας.

Σε κάθε περίπτωση, το τελικό πρόσημο και η επίπτωση των παρεμβάσεων αυτών στο επίπεδο της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας είναι δύσκολο να αποτυπωθεί, καθώς δεν έχουν διεξαχθεί πλήρως εμπεριστατωμένες μελέτες.

Πάντως, παραδείγματα μεταρρυθμίσεων που αποσκοπούν στην καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας είναι τα παρακάτω:

- Μείωση εργοδοτικών εισφορών
- Έλεγχος δεδομένων και πληροφοριών (διασταύρωση στοιχείων μεταξύ ΙΚΑ και ΣΕΠΕ (ν.3996/2011)).
- Θέσπιση κουπονιών (voucher) ως αποζημίωση – ένσημα, το λεγόμενο εργόσημο
- Κατάργηση «πορτοκαλί βιβλίου» του ΙΚΑ
- Καταβολή μισθοδοσίας υπαλλήλων μέσω τραπεζικού λογαριασμού
- Μέτρα για την ένταξη των μεταναστών

Σημαντικότερο θεσμικό μέτρο που προβλέπεται να λειτουργήσει θετικά προς την κατεύθυνση της μείωσης της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας είναι η **μείωση του μη μισθολογικού κόστους εργασίας μέσω της περικοπής των ασφαλιστικών εισφορών κατά πέντε (5) ποσοστιαίες μονάδες (με διατάξεις στους ν.4093/2012 και 4254/2014**. Είναι, εξάλλου, γνωστό και έχει τεκμηριωθεί από τη βιβλιογραφία ότι η «φορολογική σφήνα», δηλαδή η διαφορά μεταξύ αυτού του ποσού που πληρώνει συνολικά ο εργοδότης για κάθε εργαζόμενο και αυτού που τελικά λαμβάνει ο εργαζόμενος, συνιστά ένα σημαντικό «κίνητρο» που οδηγεί στη δημιουργία θέσεων εργασίας στην ανεπίσημη οικονομία. (Σαμπεθιά, Ι., 2000)

Ο έλεγχος δεδομένων και πληροφοριών (διασταύρωση στοιχείων μεταξύ ΙΚΑ και ΣΕΠΕ (ν.3996/2011 και ν.4225/2014) και ιδιαίτερα η διασταύρωση μεταξύ των εισφορών που έχουν δηλωθεί στις Αναλυτικές Περιοδικές Δηλώσεις (ΑΠΔ) και αυτών που πραγματικά έχουν καταβληθεί στα ταμεία από τις επιχειρήσεις (μέσω Τραπεζών)

είναι μια οργανωτική αλλαγή που βοηθά στην ανίχνευση παραβατικών φαινομένων και την αντιμετώπιση της ανασφάλιστης εργασίας.

Το **Εργόσημο** είναι υποχρεωτικό για την πληρωμή των εργαζομένων που απασχολούνται τακτικά ή περιστασιακά για ιδιωτικές εργασίες ή υπηρεσίες.¹¹ Εκδίδεται από τα καταστήματα τραπεζών και εξαργυρώνεται από τον εργαζόμενο σε οποιοδήποτε υποκατάστημα Τραπεζής. Από το πληρωτέο ποσό του Εργόσημου παρακρατούνται οι ανάλογες ασφαλιστικές εισφορές (25% για το ΙΚΑ και 10% για τον ΟΓΑ), που στην συνέχεια αποδίδονται στον αντίστοιχο ασφαλιστικό φορέα.

Αναλυτικότερα, το άρθρο 74 του νόμου 4144/2013 « Αμοιβή και παρακράτηση εισφορών περιστασιακά απασχολούμενων » και η εγκύκλιος 43/2013 του ΙΚΑ – ΕΤΑΜ, εντάσσουν τις ακόλουθες παρεχόμενες υπηρεσίες στην έκδοση Εργόσημου :

- Υπηρεσίες οικογενειακής βοηθητικής φροντίδας (οικιακοί βοηθοί)
- Κηπουρικές εργασίες
- Φύλαξη και μεταφορά παιδιών, βρεφών και νηπίων
- Παροχή βοήθειας και φροντίδας σε ηλικιωμένους και ΑΜΕΑ
- Φροντίδα ασθενών
- Παράδοση ιδιαιτέρων μαθημάτων
- Υπηρεσίες αισθητικής (κομμωτική, περιποίηση προσώπου και σώματος)
- Διανομείς διαφημιστικών εντύπων
- Απασχολούμενοι σε προωθητικές ενέργειες εντύπων

Στο σημείο αυτό αξίζει να αποσαφηνιστεί και η έννοια της κάρτας εργασίας. Η περίφημη **κάρτα εργασίας** πρόκυψε από το άρθρο 26 του νόμου 3996/2011. Αφορά στην « τοποθέτηση ενός ηλεκτρονικού συστήματος καταγραφής βασικών παραμέτρων της εργασιακής σχέσης εντός της επιχείρησης ». Αποτυπώνεται με ηλεκτρονικό τρόπο η ώρα προσέλευσης και αποχώρησης του εργαζομένου όπως επίσης και το ωράριο εργασίας αυτού. Τα στοιχεία αυτά θα συνδέονται σε ένα ενιαίο κεντρικό ηλεκτρονικό σύστημα με το ΙΚΑ, το Σ.ΕΠ.Ε και τον ΟΑΕΔ. Θα υπάρχει και η δυνατότητα διασταύρωσης αυτών με την ΑΠΔ που υποβάλλει η εκάστοτε επιχείρηση. Ουσιαστικά, ο θεσμός της κάρτας εργασίας, παρά τη θεσμοθέτησή της, δεν έχει μέχρι σήμερα

¹¹ Η πιλοτική εφαρμογή του ξεκίνησε τον Νοέμβριο του 2011 (νόμος 3996/2011) και η επίσημη την 01/01/2012.

εφαρμοστεί, λόγω σημαντικών οργανωτικών και τεχνικών ζητημάτων (τόσο από την πλευρά της Επιθεώρησης Εργασίας, όσο, κυρίως, των ίδιων των επιχειρήσεων) που ανέκυψαν κατά την προσπάθεια υλοποίησης του θεσμού.

Θεσμική τομή στα εργασιακά ζητήματα της χώρας αποτέλεσε η κατάργηση του λεγόμενου « πορτοκαλί βιβλίου » του ΙΚΑ. Η συγκεκριμένη αλλαγή επηρεάζει 196.695 επιχειρήσεις. Η κατάργηση ρυθμίζεται με διάταξη που κατέθεσε στη Βουλή στις 07/04/2014 ο Υπουργός Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλειας και Πρόνοιας. (www.kathimerini.gr 23/05/2014). Η πλήρης κατάργηση θα επέλθει από την 1^η Ιουνίου του 2014. Ουσιαστικά, επρόκειτο για ένα βιβλίο στο οποίο καταχωρούσαν οι επιχειρήσεις όλες τις νέες προσλήψεις προσωπικού. Πιο συγκεκριμένα, περιελάμβανε στοιχεία όπως η ημερομηνία πρόσληψης, το ωράριο εργασίας, η ειδικότητα και το επίπεδο εκπαιδευτικής βαθμίδας στο οποίο ανήκε ο υπάλληλος.

Τώρα πλέον όλες οι επιχειρήσεις καλούνται να εγγράφουν το προσωπικό τους στο αρμόδιο ηλεκτρονικό αρχείο του Υπουργείου την « Εργάνη ». Να σημειωθεί ότι η τήρηση του « πορτοκαλί βιβλίου » ήταν υποχρεωτική τα τελευταία είκοσι (20) χρόνια στη χώρα μας. Συνεπώς, η κατάργηση αυτή ανάγεται ως ύψιστης σημασίας καθώς με την ηλεκτρονική καταχώρηση των στοιχείων των υπαλλήλων, καθίσταται πιο εύκολη η διασταύρωσή τους και συμβάλλει στην πάταξη της ανασφάλιστης εργασίας.

Η **καταβολή των δεδουλευμένων** των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα έχει ξεκινήσει τα τελευταία χρόνια να πραγματοποιείται μέσω **λογαριασμού Τραπέζης**. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται η αντικειμενική πληρωμή αυτών, αλλά και η εξακρίβωση του αριθμού τους που δηλώνουν οι εργοδότες, όπως επίσης και το ύψος των καταβαλλόμενων αποδοχών. Η πρόβλεψη αυτή υπάρχει στον νόμο 3863/2010 παράγραφος 2 άρθρο 40. Επειδή όμως εκκρεμεί η έκδοση Υπουργικών Αποφάσεων (ΥΑ), η πρακτική αυτή δεν είναι υποχρεωτική.

Από την στιγμή που το φαινόμενο της αδήλωτης εργασίας συνδέεται άρρηκτα με το φαινόμενο της μετανάστευσης, η **μεταναστευτική πολιτική της χώρας** αναδεικνύεται ως ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο. Για τον λόγο αυτό δημιουργήθηκαν τα Συμβούλια

Ένταξης Μεταναστών (ΣΕΜ).¹² Το ΣΕΜ είναι ένα συμβουλευτικό όργανο προς το Δήμο και το Δημοτικό Συμβούλιο, σε τοπικό επίπεδο για την ενίσχυση της ένταξης των μεταναστών στην τοπική κοινωνία βάσει του Άρθρου 78 του Νόμου Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης». Παραδείγματα λειτουργίας αντίστοιχων οργάνων καταγράφονται σε πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κάποια από αυτά έχουν ήδη μακρά παράδοση λειτουργίας, όπως αυτό που λειτουργεί στο δήμο της Βαρκελώνης.

Η δημιουργία όμως των Συμβουλίων αυτών ευθυγραμμίζεται και με την «Στρατηγική Ευρώπη 2020», σύμφωνα με την οποία η νόμιμη μετανάστευση αναδεικνύεται ως καθοριστικός παράγοντας για την αντιμετώπιση της έλλειψης εργατικού δυναμικού. Επίσης αναγνωρίζει την σπουδαιότητα της ένταξης των μεταναστών στην αγορά εργασίας ως ένα μέσον αύξησης της συνολικής απασχόλησης. Στην Ισπανία και την Ουγγαρία πάντως οι οικονομικοί μετανάστες επιτυγχάνουν υψηλότερα επίπεδα απασχόλησης και οικονομικής δραστηριότητας από ότι ο γηγενής πληθυσμός. Αντίθετα, στην Αυστρία, τη Γερμανία και τη Φινλανδία μαστίζονται από υψηλά ποσοστά ανεργίας και συνεπώς συμμετέχουν λιγότερο στην εγχώρια αγορά εργασίας από τους ντόπιους. Συνεπώς, η συμμετοχή των μεταναστών στην αγορά εργασίας αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχή ενσωμάτωσή τους στη χώρα υποδοχής. Η νόμιμη απασχόληση αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ των μεταναστών και της υπόλοιπης κοινωνίας. (Novotny, V., 2012 p. 7).

3.3 Το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας και η διαδικασία ελέγχων

Το Σ.ΕΠ.Ε είναι υπηρεσία που υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Εργασίας και της οποίας προΐσταται μετακλητός Ειδικός Γραμματέας (άρθρο 28, Ν.1558/1985). Διαρθρώνεται σε Κεντρική και Περιφερειακές Υπηρεσίες. Η κατά τόπον αρμοδιότητά του εκτείνεται σε όλη την επικράτεια και οι καθ' ύλη αρμοδιότητές του ασκούνται από την Κεντρική και τις Περιφερειακές Υπηρεσίες αυτού.

Το Σ.ΕΠ.Ε σύμφωνα με τον ιδρυτικό του νόμο 2639/1998 αποτελεί τον εθνικό ελεγκτικό μηχανισμό αναφορικά με την ορθή εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας. Για

¹² Το Συμβούλιο της Ευρώπης ήδη από το 1992 με ψήφισμά του (ETS 144) συστήνει τη δημιουργία των ΣΕΜ στο τοπικό επίπεδο των Δήμων.

την ακρίβεια, επιβλέπει την τήρηση και εφαρμογή των σχετικών διατάξεων με την νομιμότητα της απασχόλησης και την ασφαλιστική κάλυψη των εργαζομένων. Εκτός των ημεδαπών, ο νόμος αυτός περιλαμβάνει και την περίπτωση υπηκόων χωρών εκτός Ε.Ε, οι οποίοι απασχολούνται υπό καθεστώς εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου ή αορίστου χρόνου, είτε πρόκειται για μερική είτε για πλήρη απασχόληση. Ο νόμος 2639/1998 σε συνδυασμό με το Προεδρικό Διάταγμα 136/1999, προβλέπουν την άμεση ενημέρωση του οικείου ασφαλιστικού φορέα σε περιπτώσεις που ο αρμόδιος Επιθεωρητής Εργασίας διαπιστώνει παραβάσεις της εργατικής νομοθεσίας.

Η ΕΥΠΕΑ με την σειρά της αποτελεί Περιφερειακή Υπηρεσία της Επιθεώρησης Εργασίας, ενώ το Σ.ΕΠ.Ε συνιστά την αντίστοιχη Κεντρική. Για τον λόγο αυτό, όλα τα στοιχεία που προκύπτουν από τους πραγματοποιούμενους ελέγχους αποστέλλονται στο Σ.ΕΠ.Ε προκειμένου να υποβληθούν σε επεξεργασία, πριν από τη δημοσιοποίησή τους. Η συγκεκριμένη Υπηρεσία όμως, δεν είναι αρμόδια μόνον για τη διενέργεια ελέγχων. Σε παράλληλο χρόνο επιφορτίζεται με την παροχή κάθε είδους πληροφοριών στο κοινό. Η σημαντικότερη ίσως αρμοδιότητά της είναι η εξωδικαστική επίλυση εργατικών διαφορών, οι οποίες προκύπτουν κατά κύριο λόγο έπειτα από την επιβολή προστίμων. Στην πράξη η συγκεκριμένη λειτουργία απορροφάει την πλειοψηφία των ωρών εργασίας των υπαλλήλων της ΕΥΠΕΑ. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι επί καθημερινής βάσεως προσέρχονται στις εγκαταστάσεις της Υπηρεσίας εργαζόμενοι, εργοδότες, λογιστές και δικηγόροι με σκοπό να επιλύσουν τις διαφορές τους με το Κράτος σε θέματα εργασιακών σχέσεων.

Σύμφωνα δε με τον νόμο 4144/2013 και πιο συγκεκριμένα με το άρθρο 14 αυτού η Οικονομική Αστυνομία καθίσταται συναρμόδιο ελεγκτικό όργανο. Αναλυτικότερα, η Υποδιεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας είναι επιφορτισμένη με « την πρόληψη, έρευνα και καταστολή οικονομικών εγκλημάτων και κυρίως αυτών που τελέστηκαν εις βάρος των συμφερόντων του Δημοσίου και της εθνικής οικονομίας ή διαθέτουν τα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος .»([http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=8195&Itemid=378&lang=](http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=8195&Itemid=378&lang=16/05/2014) 16/05/2014) Συγκεκριμένα, αρμόδιο είναι το Τμήμα Κοινωνικής και Ασφαλιστικής Προστασίας. Το συγκεκριμένο τμήμα δραστηριοποιείται στη διενέργεια ελέγχων για την εξακρίβωση της αδήλωτης και κυρίως της ανασφάλιστης εργασίας. Ασχολείται με τις παραβάσεις που λαμβάνουν χώρα εις βάρος των Οργανισμών

Κοινωνικής Ασφάλισης, Πρόνοιας και Περιθαλψής των πολιτών. Σε αυτές περιλαμβάνονται η μη καταβολή των προβλεπόμενων ασφαλιστικών εισφορών, η παράνομη συνταγογράφηση, η υπερτιμολόγηση φαρμάκων και ιατρικού εξοπλισμού και άλλες πολλές.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

Οι λεπτομέρειες που διέπουν τη διεξαγωγή των συγκεκριμένων ελέγχων καθορίστηκαν από το Τμήμα Απλούστευσης Διαδικασιών και Παραγωγικότητας που υπάγεται στη Διεύθυνση Οργάνωσης και Απλούστευσης Διαδικασιών του Υπουργείου Εργασίας και δημοσιοποιήθηκαν με την υπ' αριθμόν 27397/122/19.08.2013 Υπουργική Απόφαση.

Καταρχάς, ο αρμόδιος Επιθεωρητής Εργασίας κατά την επίσκεψή του σε έναν εργασιακό χώρο εξετάζει αν όλο το προσωπικό έχει καταχωρηθεί στον ισχύοντα πίνακα προσωπικού που τηρείται από τον εργοδότη. Σε περίπτωση που έστω και ένας εργαζόμενος δεν αναγράφεται στον πίνακα αυτό, επιβάλλεται πρόστιμο στον οικείο εργοδότη¹³. Το πρόστιμο αυτό υπολογίζεται ως εξής :

Για κάθε αδήλωτο εργαζόμενο – υπάλληλο πολλαπλασιάζεται ο κατώτατος νόμιμος και νομοθετημένος μισθός επί δεκαοκτώ (18) μήνες εργασίας, ενώ για κάθε αδήλωτο εργαζόμενο – εργατοτεχνίτη το κατώτατο νόμιμο και νομοθετημένο ημερομίσθιο επί τετρακόσιες τρεις (403) ημέρες εργασίας, ανάλογα με την ηλικία του εκάστοτε εργαζόμενου (άνω ή κάτω των εικοσιπέντε (25) ετών. (άρθρο 1 του νόμου 4093/2012).

Πίνακας 4 : Υπολογισμός επιβαλλόμενου προστίμου

Κατηγορία	Μισθός	Επί μήνες εργασίας	Επιβαλλόμενο πρόστιμο
Για υπάλληλο ηλικίας άνω των 25 ετών	586,08	18	10.549,44 €
Για υπάλληλο ηλικίας κάτω των 25 ετών	510,95	18	9.197,10 €

¹³ Κατά των πράξεων επιβολής προστίμων, οι ασφαλισμένοι και οι εργοδότες έχουν το δικαίωμα της ένστασης ενώπιον της Τοπικής Διοικητικής Επιτροπής (ΤΔΕ) του υποκαταστήματος που τις εξέδωσε. Η ένσταση αυτή υποβάλλεται μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών και η άσκηση της δεν αναστέλλει την εκτέλεση της πράξης.

Κατηγορία	Ημερομίσθιο	Επί ημέρες εργασίας	Επιβαλλόμενο πρόστιμο
Για εργατοτεχνίτη ηλικίας άνω των 25 ετών	26,18	403	10.550,54 €
Για εργατοτεχνίτη ηλικίας κάτω των 25 ετών	22,83	403	9.200,49 €

Πηγή : Υπουργική Απόφαση 27397/122/19.08.2013

Επιπλέον, παραβάσεις αποτελούν και οι ακόλουθες ενέργειες :

- Μη επίδειξη ειδικού βιβλίου υπερωριών
- Μη επίδειξη βιβλίου ημερήσιων δελτίων απασχολούμενου προσωπικού οικοδομικών και τεχνικών έργων
- Μη επίδειξη εντύπων όρων ατομικών συμβάσεων εργασίας του προσωπικού
- Μη επίδειξη εκκαθαριστικών σημειωμάτων αποδοχών προσωπικού
- Απουσία Ειδικού Βιβλίου Καταχώρησης Νεοπροσλαμβανόμενου Προσωπικού¹⁴

Το επιβαλλόμενο για κάθε περίπτωση πρόστιμο διαφοροποιείται ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων που απασχολούνται στην κάθε επιχείρηση ως εξής :

1. Για επιχείρηση που απασχολεί μέχρι δέκα (10) εργαζόμενους το ποσό ορίζεται στα τριακόσια (300) ευρώ
2. Για επιχείρηση με αριθμό εργαζομένων από έντεκα (11) έως πενήντα (50) άτομα ανέρχεται στα χίλια (1000) ευρώ
3. Για επιχείρηση που διαθέτει από πενήντα ένα (51) έως εκατόν πενήντα (150) εργαζόμενους, το πρόστιμο αγγίζει τα δύο χιλιάδες (2000) ευρώ
4. Για επιχείρηση με αριθμό εργαζομένων από εκατόν πενήντα ένα (151) έως διακόσια πενήντα (250), το ποσό αντιστοιχεί στα τρεις χιλιάδες (3000) ευρώ

¹⁴ Σύμφωνα με αυτό, κάθε νέα πρόσληψη καταχωρείται σε ένα νέο ξεχωριστό βιβλίο, για τον καλύτερο έλεγχο του αριθμού των εργαζομένων που απασχολεί μία επιχείρηση.

5. Για επιχείρηση με πάνω από διακόσιους πενήντα έναν (251) εργαζόμενους, το πρόστιμο εκτοξεύεται στα πέντε χιλιάδες (5000) ευρώ

Οι Επιθεωρητές κατά τον επιτόπιο έλεγχο συμπληρώνουν υποχρεωτικά Δελτία Ελέγχου, τα οποία περιλαμβάνουν όλες τις πληροφορίες των τελούμενων παραβάσεων. Η μορφή των δελτίων αυτών ποικίλλει. Μπορεί να είναι τυποποιημένα έντυπα (συνήθως) ή αντίστοιχες ηλεκτρονικές εφαρμογές. (άρθρο 20 παράγραφος 2 του νόμου 4144/2013). Μετά το πέρας της διαδικασίας ελέγχου, ο εκάστοτε Επιθεωρητής κρίνεται αρμόδιος για την σύνταξη έκθεσης αποτελεσμάτων επί του διεξαχθέντος ελέγχου. Αφού ολοκληρώσει την σύνταξη, την υποβάλλει στις υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την επιβολή των προβλεπόμενων διοικητικών κυρώσεων.

Στην πράξη παρέχονται κάποιες οικονομικές διευκολύνσεις στην εργοδοσία. Εάν πάλι, το επιβαλλόμενο πρόστιμο καταβληθεί εντός χρονικού διαστήματος δέκα (10)ημερών, ο εργοδότης θα δικαιούται έκπτωση 30 % επί του τελικού ποσού.¹⁵ (<http://www.kathimerini.gr/498415/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/yyhla-prostima-gia-osoys-apasxoloun-adhlwtoys-anasfalistoys-erg>). Η έκπτωση αυτή λογίζεται ως μία θετική εξέλιξη, καθώς αντιμετωπίζει επεικώς την επιχείρηση – παραβάτη και της παρέχει ένα κίνητρο για την εξόφληση των υποχρεώσεών της σε σύντομο χρονικό διάστημα. Ταυτόχρονα, το οικονομικό βάρος που καλείται να επωμιστεί εμφανίζεται μειωμένο σε σχέση με το αρχικό ποσό του προστίμου. Υπό μία ευρύτερη θεώρηση όμως, με τον τρόπο αυτό αυξάνονται γρηγορότερα τα Δημόσια Έσοδα, γεγονός πολύ σημαντικό για την τρέχουσα περίοδο κρίσης που διατρέχουμε.

Ακόμη, επιβάλλεται για πρώτη φορά η προσωρινή ή οριστική διακοπή της λειτουργίας μίας επιχείρησης σε περίπτωση υποτροπής του εργοδότη.¹⁶ Ενδεικτικά, τα μεικτά κλιμάκια ελέγχου έχουν τη δυνατότητα να σταματήσουν τη δραστηριότητα μίας επιχείρησης μέχρι τρεις (3) ημέρες, ενώ για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα απαιτείται η συνδρομή του καθ' ύλην αρμοδίου Υφυπουργού ή ακόμη και Υπουργού. Ειδικά για

¹⁵ Με την εμπρόθεσμη πληρωμή του προστίμου ο εργοδότης έχει την υποχρέωση εντός πέντε (5) ημερών από την επόμενη της καταβολής του, να καταθέσει στην αρμόδια Επιθεώρηση Εργασίας το σχετικό Διπλότυπο Είσπραξης.

¹⁶ Σύμφωνα με τα άρθρα 23 και 24 του νόμου 3996/2011.

τις επιχειρήσεις που απασχολούν αποδεδειγμένα παράνομους μετανάστες προβλέπεται προσωρινό ή ακόμη και οριστικό κλείσιμο αυτών.¹⁷

Η απασχόληση παράνομων μεταναστών επιφέρει ποινή φυλάκισης πέντε (5) μηνών, όπως ορίζεται στο άρθρο 88 του νόμου 4144/2013. Η ποινική δίωξη ασκείται αυτεπαγγέλτως, ενώ το Σ.ΕΠ.Ε μπορεί να προβεί στην σύνταξη μηνυτήριας αναφοράς προς τις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές. Στην λήψη της συγκεκριμένης διάταξης νόμου προφανώς διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο και η περίπτωση των φραουλοπαραγωγών στην Μανωλάδα, καθώς αποτέλεσε μεγάλη δυσφήμιση για τη χώρα και μπήκε στο στόχαστρο πολυάριθμων ανθρωπιστικών οργανώσεων. Η πρακτική αυτή αποτελεί εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 79 του ν.4052/2012.¹⁸ Το μέτρο αυτό θεσπίστηκε προκειμένου να συμβάλλει στην καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, καθώς αποτελεί εναρμόνιση προς την οδηγία 2009/52/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.¹⁹

Να μην λησμονούμε το γεγονός ότι κυρώσεις προβλέπονται όχι μόνον για τους εργοδότες που απασχολούν αδήλωτο και ανασφάλιστο προσωπικό, αλλά και για τους ίδιους τους εργαζόμενους. Σύμφωνα με το κείμενο του νόμου 4144/2013, το πρόστιμο που αντιστοιχεί σε κάθε ανασφάλιστο εργαζόμενο, ο οποίος λαμβάνει ταυτόχρονα επίδομα ανεργίας από τον ΟΑΕΔ ανέρχεται από 3.000 έως 5.000 ευρώ. Πάντως και για κάθε άλλον εργαζόμενο που απασχολείται με παράνομο τρόπο και δεν δικαιούται επίδομα ανεργίας από τον ΟΑΕΔ προβλέπεται διοικητική κύρωση ύψους 400 ευρώ. (www.rizospastis.gr 29/05/2014). Η τιμωρία του εργαζόμενου φαντάζει ως υπερβολική, από την στιγμή που όχι μόνον δεν απολαμβάνει τα πλήρη δικαιώματα της εργασίας του, καθώς είναι αδήλωτος, καλείται να πληρώσει οικονομικά το τίμημα για την απασχόλησή του αυτή, χωρίς φυσικά να ευθύνεται ο ίδιος για αυτήν την κατάσταση. Στον αντίποδα βέβαια όλων αυτών, απαιτείται η αρωγή και η συνεργασία του πολίτη για την πάταξη του φαινομένου. Προφανώς, η κύρωση αυτή υφίσταται για τον αδήλωτο εργαζόμενο, προκειμένου αυτός να αποκτήσει ένα αντικίνητρο και να μην απασχολείται υπό το καθεστώς αδήλωτης εργασίας.

¹⁷ Η πρακτική αυτή ξεκίνησε με αφορμή το βιασμό της 15χρονης Μυρτούς στην Πάρο από νεαρό Πακιστανό που εργαζόταν σε τοπική επιχείρηση τον Ιούλιο του 2012.

¹⁸ ΦΕΚ 41/Α/01-03-2012

¹⁹ Η οδηγία αυτή δημοσιεύθηκε στις 18/06/2009 και ρυθμίζει την « Επibολή ελαχίστων προτύπων όσον αφορά τις κυρώσεις και τα μέτρα κατά των εργοδοτών που απασχολούν παράνομα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών ».

Ολοκληρώνοντας το συγκεκριμένο κεφάλαιο, θα ήταν χρήσιμο να τονιστεί ότι η καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας εξαρτάται από τη θεσμική, οικονομική και κοινωνική δομή της κάθε χώρας. Οι αρμόδιες για την καταπολέμησή της αρχές διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Συνήθως, οι Επιθεωρητές Εργασίας, οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης και οι φορολογικές αρχές αποτελούν τα κύρια Σώματα που επιφορτίζονται με τη δράση αυτή. (πίνακας). Στις χώρες της Βορείου Ευρώπης λοιπόν, οι φορολογικές υπηρεσίες σε τοπικό επίπεδο αναλαμβάνουν το ρόλο αυτό. Ο λόγος είναι διότι η αδήλωτη εργασία στα κράτη αυτά υποκινείται από την αυτοαπασχόληση, η οποία δεν εμπίπτει στο πεδίο αρμοδιοτήτων των Επιθεωρήσεων Εργασίας. Από την άλλη στις χώρες που ανήκουν στην ΚΑΕ αλλά και στον νότο, η μισθωτή εργασία αποτελεί την κυρίαρχη μορφή αδήλωτης απασχόλησης και για τον λόγο αυτό οι πολιτικές επικεντρώνονται στις σχέσεις εργοδοτών – εργαζομένων. Συνεπώς, στην προκειμένη περίπτωση η Επιθεώρηση Εργασίας διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο.

Πίνακας 5 : Οι κύριες δημόσιες αρχές για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας σε 31 χώρες

Επιθεώρηση Εργασίας	ΟΚΑ	Φορολογικές Αρχές
Βουλγαρία, Κύπρος, Δημοκρατία της Τσεχίας, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Ισλανδία, Μάλτα, Λουξεμβούργο, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία	Βέλγιο, Γαλλία, Ελβετία, Λιχτενστάιν	Αυστρία, Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ολλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, Μεγάλη Βρετανία

Πηγή : Dekker et al (2010)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

4.1 Αξιολόγηση

Από το ξέσπασμα της κρίσης και έπειτα, το φαινόμενο της αδήλωτης απασχόλησης βρέθηκε στο επίκεντρο των προβληματισμών για την κατάσταση της απασχόλησης, καθώς παρουσίασαν έξαρση τα νοσηρά συμπτώματα της παραβατικότητας στην ελληνική αγορά εργασίας. Σε παλαιότερες αδυναμίες, όπως η έλλειψη συνεκτικού σχεδίου για τον έλεγχο και την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας, προστέθηκαν και νέοι δυσμενείς παράμετροι, όπως η παρατεταμένη ύφεση και η εκτόξευση της ανεργίας. Από την άλλη, το νέο κανονιστικό πλαίσιο ενώ θα μπορούσε - και επιδιώχθηκε - να λειτουργήσει ως εφελτήριο για την καταπολέμηση του φαινομένου, εντούτοις κινήθηκε προς την αντίθετη κατεύθυνση. Παρότι επήλθε μείωση των ονομαστικών και πραγματικών μισθών λόγω του Μνημονίου, πράγμα που θα μπορούσε θεωρητικά να αποτελέσει ένα σημαντικό κίνητρο για τη νόμιμη απασχόληση εργαζομένων, κάτι τέτοιο δεν παρατηρήθηκε στην πράξη, τουλάχιστον σε μεγάλη έκταση.

Και αυτό συμβαίνει για πολλούς λόγους: Καταρχήν, παραμένουν οι στρεβλώσεις στην ελληνική αγορά εργασίας, όπως είναι για παράδειγμα ο μεγάλος παραγωγικός κατακερματισμός και το πολύ μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, αλλά και οι γραφειοκρατικές διαδικασίες για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και τη δημιουργία θέσεων εργασίας στην επίσημη οικονομία.

Επιπλέον, ο κλονισμός της εμπιστοσύνης μεταξύ πολιτών (εργαζομένων και εργοδοτών) και πολιτείας, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της κρίσης υπονομεύει περαιτέρω την συμμόρφωση με την εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία. Η αδήλωτη εργασία αποτελεί ένα αρκετά σύνθετο οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο. Εξαιτίας της υπογραφής των Μνημονίων, ως απόρροια της οικονομικής κρίσης, και των ανατροπών που αυτά επέφεραν στον κοινωνικό ιστό της χώρας, η έλλειψη εμπιστοσύνης προς το πολιτικό σύστημα γενικότερα και την Κυβέρνηση ειδικότερα αυξήθηκε κατακόρυφα.

Τέλος, η επιχειρησιακή ικανότητα των αρμόδιων δημόσιων αρχών δεν έχει φτάσει ακόμη σε ένα υψηλό επίπεδο ωριμότητας και αποτελεσματικότητας, παρά την εμφανή πρόοδο σε αυτό το πεδίο, όπως περιγράφηκε στην παρούσα εργασία.

Δεν πρέπει να παραβλεφθεί και η ευθύνη των ίδιων των πολιτών και των εργαζομένων, όταν επιδεικνύουν ανοχή σε αυτά τα φαινόμενα. Πράγματι, η καταγγελία περιστατικών αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας δεν είναι ένα συχνό φαινόμενο στην Ελλάδα.

Παρότι υπάρχει η δυνατότητα ανώνυμης καταγγελίας, ο φόβος από την μεριά των εργαζομένων για την απώλεια της θέσης εργασίας τους ή και η αδυναμία εμπλοκής τους σε πολύχρονες δικαστικές διαμάχες, αποθαρρύνει την επιλογή της καταγγελίας.

Σύμφωνα με τα προσεχή σχέδια του Σ.ΕΠ.Ε, στο τέλος περίπου του τρέχοντος έτος θα επέλθει εξομοίωση της ανασφάλιστης εργασίας με την αδήλωτη. Για τον λόγο αυτό επιβλήθηκε και το ενιαίο πρόστιμο της τάξεως των 10.550 ευρώ. Η πρακτική όμως αυτή προκάλεσε την αντίδραση ορισμένων εργοδοτών. Για την πληρέστερη κατανόηση, παρατίθεται το ακόλουθο παράδειγμα.

Όπως έχει ειπωθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, η παράλειψη υποβολής του πίνακα προσωπικού επιφέρει κυρώσεις στις επιχειρήσεις. Εάν λοιπόν τώρα, ένας εργοδότης έχει προβεί στην πρόσληψη ενός εργαζομένου και έχει καταχωρήσει επιτυχώς τα στοιχεία του υπαλλήλου στο σύστημα « ΕΡΓΑΝΗ », αλλά από παράλειψη δεν αποστέλλει και τον πίνακα προσωπικού, τότε αυτομάτως του επιβάλλεται πρόστιμο ύψους 10.550 ευρώ. Η παράλειψη αυτή πολλές φορές οφείλεται στον ίδιο τον εργοδότη λόγω άγνοιας της διαδικασίας ή εξαιτίας του φόρτου εργασίας που αυτός επωμίζεται. Στην πλειοψηφία όμως των περιπτώσεων, η μη τήρηση του πίνακα οφείλεται σε αμέλεια του λογιστή της επιχείρησης. Αξίζει να σημειωθεί ότι το πρόστιμο επιβάλλεται χωρίς προηγούμενη κλήση σε απολογία ή κατάθεση έγγραφων εξηγήσεων, που ενδεχομένως να χρειαζόταν, καθώς όλες οι περιπτώσεις δεν είναι ίδιες και ίσως θα έπρεπε να λαμβάνεται υπόψιν η ιδιαιτερότητα της καθεμίας.

Αξιόλογη κρίνεται και η δημιουργία του πληροφοριακού συστήματος « ΕΡΓΑΝΗ », καθώς αυτό επιτελεί στην πράξη έναν διττό ρόλο. Όχι μόνον λειτουργεί ως ένα μέσον καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας, αλλά ταυτόχρονα παρακολουθεί τις ροές της μισθωτής απασχόλησης, δηλαδή τις προσλήψεις και τις απολύσεις παρέχοντας χρήσιμες πληροφορίες για τις τάσεις της μισθωτής απασχόλησης και γενικότερα της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα.

Με αιχμή του δόρατος την επιβολή των νέων αυξημένων προστίμων, για να κατανοήσουμε το μέγεθος της αύξησης αυτής, ας προβούμε στον παρακάτω συλλογισμό. Κατά το παρελθόν η κατάθεση του πίνακα προσωπικού διέθετε δεκαπέντε (15) ημέρες προθεσμία, η αναγγελία στις αρμόδιες υπηρεσίες του ΟΑΕΔ οκτώ (8) ημέρες και το επιβαλλόμενο πρόστιμο ήταν 500 ευρώ ανά ανασφάλιστο εργαζόμενο.

Αν υποθέσουμε ότι ο μεικτός μισθός ήταν περίπου γύρω στα 1.000 ευρώ και οι ασφαλιστικές εισφορές 450 ευρώ, τότε εάν ο εργοδότης δεν κατέβαλε τις απαιτούμενες ασφαλιστικές εισφορές για ένα μήνα, στην πραγματικότητα είχε προβεί σε απόσβεση του ποσού του επιβαλλόμενου προστίμου. Με έναν απλό υπολογισμό, με τα σημερινά δεδομένα στην επιβολή προστίμων, απαιτούνται τουλάχιστον δύο (2) έτη για την πλήρη απόσβεση του προστίμου. Το σκεπτικό αυτό αναδεικνύει την οικονομική σημασία του ύψους του επιβαλλόμενου προστίμου, ειδικά στην σημερινή εποχή που διανύουμε, η οποία χαρακτηρίζεται από μία διαδεδομένη πτώση της ζήτησης. Το σημερινό ύψος του προστίμου, προφανώς και δεν επιλέχθηκε τυχαία. Οι αρμόδιοι γνώριζαν ότι το μέχρι πρότινος ισχύον επίπεδο προστίμου δεν επιβάρυνε σημαντικά την οικονομική λειτουργία των επιχειρήσεων και για τον λόγο αυτό οι εργοδότες προχωρούσαν στην ανάληψη του ρίσκου απασχόλησης αδήλωτου προσωπικού. Τώρα όμως, που το πρόστιμο χαρακτηρίζεται ως υπέρογκο τίθεται ζήτημα βιωσιμότητας των μικρών επιχειρηματικών μονάδων σε περίπτωση που διαπιστωθεί η εν λόγω παράβαση. Κατά συνέπεια, το μέτρο αυτό ενισχύει την αποτελεσματικότητα των προσπαθειών για την αντιμετώπιση του φαινομένου της αδήλωτης εργασίας και συμβάλλει στην μετατροπή της σε νόμιμη απασχόληση.

4.2 Προτεινόμενες πολιτικές για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας

Προκειμένου να διασφαλιστεί η επιτυχία των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας, μία σειρά από πρωτοβουλίες σε επίπεδο πολιτικών θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας, ακόμη και σε αυτό το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον, λόγω της ύφεσης και των περιοριστικών δημοσιονομικών πολιτικών. Αυτές είναι οι ακόλουθες :

- Σχετικές με την οικονομική δραστηριότητα. Εδώ εμπίπτουν η μείωση του ύψους των φόρων και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, καθώς και η νομιμοποίηση της παράνομης ευελιξίας.
- Ενδυνάμωση Σ.ΕΠ.Ε
- Αυξημένοι έλεγχοι και επιθεωρήσεις
- Ουσιαστική αλλαγή των διοικητικών διαδικασιών
- Αποτελεσματικότερος έλεγχος των γραφείων ευρέσεως εργασίας

- Άμεσα φορολογικά κίνητρα για τους αγοραστές
- Εκστρατείες ευαισθητοποίησης των πολιτών

Η μείωση των φορολογικών συντελεστών όπως και η σταδιακή μείωση του μη μισθολογικού κόστους, επιφέρει ταυτόχρονα οφέλη και ζημίες. Αρχικά, διευκολύνει οικονομικά τον εργοδότη και με τον τρόπο αυτό δίνει ώθηση στην μετατροπή της αδήλωτης εργασίας σε νόμιμη εργασία. Η μείωση των εργοδοτικών εισφορών επιφέρει με την σειρά της αντίστοιχη μείωση του μοναδιαίου κόστους παραγωγής, δηλαδή του κόστους ανά μονάδα παραγωγής. Αλλά και οι εργαζόμενοι ωφελούνται, καθώς κατέχουν μία θέση απασχόλησης με όλα τα νόμιμα δικαιώματα που την συνοδεύουν. Από την άλλη πλευρά όμως, οι δύο (2) παραπάνω πρακτικές συνεπάγονται απώλεια κρατικών εσόδων. Την ίδια στιγμή, κρίνεται και η βιωσιμότητα του συνόλου του ασφαλιστικού συστήματος. Η παράμετρος αυτή αξιολογείται ως ιδιαίτερα σημαντική σε περιόδους κρίσης, όπως είναι η παρούσα.

Ας μην λησμονούμε το γεγονός ότι η Επιθεώρηση Εργασίας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο αναφορικά με την προάσπιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων. Με τις δράσεις που πραγματοποιεί αποτρέπει τους εργοδότες από πιθανές παραβιάσεις των δικαιωμάτων των εργαζομένων, συμβάλλοντας μακροπρόθεσμα σε μία κοινωνικά δίκαιη ανάπτυξη. Μέσω των πραγματοποιούμενων ελέγχων του Σώματος ρυθμίζεται η καταβολή των αμοιβών αλλά και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων. Με τον τρόπο όμως αυτό, αυξάνονται τα φορολογικά έσοδα όπως επίσης και τα αντίστοιχα έσοδα των ασφαλιστικών ταμείων. Η ενίσχυση όμως της αποτελεσματικότητας του Σώματος μπορεί μόνον να λάβει χώρα μέσω της επαρκούς χρηματοδότησης αυτού και κυρίως μέσω της αύξησης των οργανικών θέσεων των ελεγκτών του Σ.ΕΠ.Ε. Κάτι τέτοιο βέβαια φαντάζει δύσκολο, λόγω της ύφεσης που αντιμετωπίζει η χώρα και κατ'επέκτασιν δεν πραγματοποιούνται νέες προσλήψεις στο Δημόσιο τομέα. Σε κάθε περίπτωση, το στελεχιακό δυναμικό θα μπορούσε να ενισχυθεί μέσω μίας ορθότερης κατανομής του προσωπικού του ευρύτερου δημόσιου τομέα και με συνεχείς προσπάθειες κατάρτισης και επιμόρφωσής του.

Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής των ελέγχων όμως, πολλές φορές οι Επιθεωρητές βρίσκονται αντιμέτωποι με εχθρικές συμπεριφορές προερχόμενες τόσο από την πλευρά των εργοδοτών, όσο και των εργαζομένων. Έχει παρατηρηθεί υβριστική έως και

απειλητική συμπεριφορά εναντίον τους. Προκειμένου λοιπόν να προστατευθούν αποτελεσματικά προτείνεται η **νομική κάλυψη των Ελεγκτών του Σ.ΕΠ.Ε** από το Κράτος, σε περίπτωση που η κατάσταση πάρει το δρόμο της δικαιοσύνης. Ακόμη, θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο κατά τη διάρκεια πραγματοποίησης των ελέγχων να συνοδεύονται οι ελεγκτές από την Αστυνομία ιδιαίτερα σε περιπτώσεις ευρείας και συστηματικής παραβατικότητας.

Την ίδια στιγμή, τονίζεται ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων στο ζήτημα των εργασιακών σχέσεων. Στην πράξη αυτοί εκπροσωπούνται από το τρίγωνο Εργοδοσία – Εργασία – Κράτος. Επειδή οι εκπρόσωποι των εργαζομένων είναι γνώστες των συνθηκών εργασίας που επικρατούν θα μπορούσαν να παρίστανται στη διεξαγωγή ελέγχων ως παρατηρητές, επικουρώντας το έργο των ελεγκτών.

Εξίσου σημαντική παράμετρο αποτελούν οι λεγόμενες εταιρείες προώθησης ανθρωπίνου δυναμικού. Πρόκειται για τα γνωστά σε όλους μας γραφεία ευρέσεως εργασίας. Αφορούν πολυεθνικές κυρίως επιχειρήσεις οι οποίες διαδραματίζουν το ρόλο του μεσάζοντα μεταξύ εργοδοτών και υποψηφίων εργαζομένων. Η ύπαρξη των εταιρειών αυτών θεωρείται σημαντική, καθώς ένας μεγάλος αριθμός συμβάσεων εργασίας υπογράφεται χάρη σε αυτές. Ειδικά η πλειοψηφία των συμβάσεων μερικής απασχόλησης προέρχεται από τα γραφεία αυτά. Ακριβώς επειδή διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανεύρεση απασχόλησης, τα γραφεία ευρέσεως εργασίας καλό θα ήταν να υπόκεινται σε αυστηρότερο έλεγχο, αναφορικά με την τήρηση της εκάστοτε ισχύουσας εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας.

Μια άλλη μορφή παρέμβασης είναι τα φορολογικά κίνητρα που θα μπορούσε η Πολιτεία να παρέχει στους καταναλωτές. Όταν αυτοί αγοράζουν ένα αγαθό ή μία υπηρεσία από τον νόμιμο τομέα της οικονομίας, εισπράττουν και το ανάλογο αποδεικτικό πληρωμής. Το παραστατικό αυτό είναι η απόδειξη λιανικής πώλησης για τους καταναλωτές και το τιμολόγιο για τους επαγγελματίες. Προτείνεται λοιπόν το κράτος να μειώσει τα φορολογικά βάρη που επωμίζονται οι παραπάνω ομάδες του πληθυσμού με την επίδειξη των αντιστοίχων παραστατικών. Κατά συνέπεια, παρέχοντάς τους το οικονομικό αυτό κίνητρο, τους παρακινεί να αποφεύγουν την αγορά προϊόντων, τα οποία αποτελούν αποτέλεσμα αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας και γενικότερα ανήκουν στην σφαίρα της παραοικονομίας.

Η σημαντικότερος όμως παράγοντας είναι ο άνθρωπος. Εάν δεν αλλάξουμε συμπεριφορά και νοοτροπία εμείς οι πολίτες, δεν πρόκειται να επέλθει ουσιαστική αλλαγή και κυρίως βελτίωση των εργασιακών συνθηκών. Οι αρμόδιοι κρατικοί φορείς θα μπορούσαν να επιφορτιστούν με τη διοργάνωση εκστρατειών ευαισθητοποίησης με σκοπό την προώθηση υψηλότερου φορολογικού φρονήματος και την καλλιέργεια ενός πνεύματος υπεύθυνης συμπεριφοράς. Κατεξοχήν αρμόδιοι για την υλοποίηση αυτού του στόχου θεωρούνται το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Το πρώτο, ως φορέας άσκησης της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής θα ήταν δυνατόν να εντάξει σε οποιαδήποτε εκπαιδευτική βαθμίδα σεμινάρια ή ακόμη και κάποια μαθήματα σχετικά με τη διαμόρφωση φορολογικής συνείδησης και εργασιακής κουλτούρας. Το δεύτερο Υπουργείο θα δύναται να διοργανώσει καμπάνια ενημέρωσης όλων των πολιτών²⁰. Η καλλιέργεια φορολογικής και εργασιακής ηθικής μπορεί να επιτευχθεί μέσω του ημερήσιου τύπου και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (Social Media), ειδικά αν πρόκειται για νεότερες ηλικίες. Το προσφορότερο μέσον για την ενέργεια αυτή θα ήταν η τηλεόραση, λόγω της άμεσης εγγύτητας που έχει με το κοινό. Με την προβολή διαφημιστικών σποτ θα επιτευχθεί η ενημέρωση του πολίτη αναφορικά με τα εργασιακά και ασφαλιστικά του δικαιώματα, αλλά και τις δυνατότητες προάσπισης αυτών. Ο κόσμος πρέπει να πειστεί ότι δεν αποτελεί επικερδή πρακτική η αδήλωτη εργασία.

Συνοψίζοντας, η αδήλωτη εργασία αποτελεί μία διαχρονική παθογένεια της ελληνικής αγοράς εργασίας και της ελληνικής οικονομίας εν γένει. Η ενίσχυση των ελεγκτικών μηχανισμών για την ορθή τήρηση της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας καθώς και η προστασία του εργαζόμενου, μέσω της ενδυνάμωσης της θέσης του κρίνονται ως απαραίτητες ενέργειες. Τα επιβαλλόμενα μέτρα είναι περισσότερα από κάθε άλλη φορά και τα πρόστιμα υψηλότερα από ποτέ. Όλα αυτά μάλιστα, έχουν πραγματοποιηθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα. Από την επεξεργασία των στατιστικών στοιχείων των αρμόδιων ελεγκτικών μηχανισμών του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, διαπιστώνεται να υπάρχει μία τάση υποχώρησης του ύψους τόσο της αδήλωτης όσο και της ανασφάλιστης εργασίας. Το γεγονός αυτό είναι από μόνο του

²⁰ Όχι μόνον των μαθητών δηλαδή

ενθαρρυντικό, καθώς η αδήλωτη εργασία αποτελεί μάστιγα της εποχής από την στιγμή που στερεί από τον εργαζόμενο τα στοιχειώδη εργατικά δικαιώματα. Βέβαια, δεν θα πρέπει οι αρμόδιοι κρατικοί φορείς χάραξης πολιτικών απασχόλησης να επαναπαύονται, επειδή εξαιτίας της κρίσης τα εργασιακά κεκτημένα βρίσκονται υπό αμφισβήτηση.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, πρέπει να σημειωθεί ότι η πρόληψη και η καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας εμπίπτει κυρίως στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Δεδομένης της πολυπλοκότητας και της ετερογένειας της αδήλωτης εργασίας, δεν υπάρχει απλή λύση για την αντιμετώπισή της. Ωστόσο, η δράση σε επίπεδο ΕΕ για την προώθηση της συνεργασίας των εθνικών αρχών και τη διευκόλυνση της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών (best practices) θα μπορούσε να υποστηρίξει σε σημαντικό βαθμό τον κρίσιμο ρόλο των αρχών αυτών όσον αφορά την πρόληψη, τον εντοπισμό και την επιβολή κυρώσεων για την αδήλωτη εργασία.

Η σημαντικότερη όμως συνιστώσα που υποβοηθά την έξαρση του φαινομένου, είναι η ανεργία, που ταυτόχρονα αποτελεί οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο. Σε περιόδους υψηλής ανεργίας όπως η σημερινή, η διαπραγματευτική ισχύς των εργαζομένων φθίνει σημαντικά.

Η αδήλωτη εργασία εμφανίζεται αρκετά υψηλή σε κλάδους με εποχιακή απασχόληση, όπως είναι ο τουριστικός κλάδος και πλήττει κυρίως μειονεκτούσες ομάδες του πληθυσμού. Επειδή πρόκειται για μία άτυπη αγορά εργασίας, οι αδήλωτοι δεν μιλούν για να μην απολυθούν. Για τους λόγους αυτούς λοιπόν, οι έλεγχοι θα πρέπει να εντατικοποιηθούν προς εξακρίβωση αυτών των φαινομένων και εμείς οι πολίτες να μην στεκόμαστε απαθείς και αδιάφοροι σε τέτοια ζητήματα, προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα εργασιακής εκμετάλλευσης είτε πρόκειται για ημεδαπούς είτε για αλλοδαπούς εργαζόμενους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Βαβούρας, Ι.Σ., Ν. Καραβίτης και Α. Τσούχλου (1990), “Μια έμμεση μέθοδος εκτίμησης του μεγέθους της παραοικονομίας και εφαρμογή της στην περίπτωση της Ελλάδας”, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
- Γεωργακοπούλου Βασιλική (1995), *Αγορά εργασίας και σύγχρονες εργασιακές σχέσεις*, Έκδοση ΙΝΕ ΟΤΟΕ, Αθήνα
- ΙΝΕ - ΓΣΕΕ (2013), « *Ετήσια Έκθεση για την Ελληνική Οικονομία και την Απασχόληση* », ΙΝΕ – ΓΣΕΕ, Αθήνα
- IOBE (2012): Η αδήλωτη εργασία και τα χαρακτηριστικά της, IOBE
- Κατσανέβας Θεόδωρος (1991), *Εργασιακές σχέσεις*, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα
- Καψάλης Απόστολος (2007), *Αδήλωτη απασχόληση και «νομιμοποίηση» των μεταναστών : η πρόκληση της μεταναστευτικής πολιτικής*, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα
- Μιχαήλ, Ε. , (2009), Η εργασία είναι γένους θηλυκού, *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, τεύχος 54
- Πετρινιώτη, Ξ., (1989), *Αγορές εργασίας, οικονομικές θεωρίες και έρευνες*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Ρομπόλης, Γ., (2008), Τα συνδικάτα ενάντια στην καταναγκαστική εργασία, *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, τεύχος 52
- Σαμπεθαΐ, Ισαάκ (2000), « Η ελληνική αγορά εργασίας : χαρακτηριστικά, προβλήματα και πολιτικές», *Οικονομικό Δελτίο*, τεύχος 16, Δεκέμβριος 2000, ΤτΕ, Αθήνα
- Σφυρή Σταματία (2011), *Αδήλωτη εργασία και εισφοροδιαφυγή : διερεύνηση των ελεγκτικών μηχανισμών του Υπουργείου*, Αθήνα (σελ. 94-98)
- Τάτσος, Ν. (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Τριανταφυλλίδης Μ. (1998), « *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* », Εκδόσεις « Ίδρυμα Μανώλη Τριανταφυλλίδη», Αθήνα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Davis, M. (2006) *Planet of Slums*, London: Verso.
- Dekker, H., Oranje, E., Renooy, P., Rosing, F. and Williams C. (2010), Joining up the fight against undeclared work in the European Union, *DG Employment Social Affairs and Equal Opportunities*, Brussels
- De Soto, H. (1989) *The Other Path*, London: Harper and Row.
- European Employment Observatory (2004), Addressing the phenomenon of undeclared work in the European Union, *Publications Office of the European Union, Luxembourg*
- European Commission (2007) Stepping up the Fight against Undeclared Work, Brussels: European Commission.
- European Commission (2010), *European Employment Observatory Review : Self-employment in Europe*, September
- Karantinos, D. (2007): Article on Undeclared Work from SYSDEM Correspondent, *European Employment Observatory*, National Centre of Social Research
- Karantinos, D. (2012), Working in a difficult environment : Greece's efforts to tackle Undeclared Work amidst the crisis, *European Community Programme for Employment and Social Solidarity*
- Knotek, Edward S., (2007), "How useful is Okun's Law", *Economic Review*, Federal Reserve Bank of Kansas City
- Leonard, M. (1998) *Invisible Work, Invisible Workers: The Informal Economy in Europe and the US*, London: Macmillan.
- Mateman S., Renooy, P.H (2001), undeclared labour in Europe: Towards an integrated approach of combating undeclared labour, Regionplan, Amsterdam
- Novotny, V., (2012), immigration and integration in the European Union, *Centre for European Studies*
- OECD (2002), *Measuring the Non – Observed Economy*, Paris : OECD
- Perry, G. E. and Maloney, W. F. (2007) 'Overview: Informality, exit and exclusion', in G. E. Perry, W. F. Maloney, O. S. Arias, P. Fajnzylber, A. D. Mason and J. Saavedra-Chanduvi (eds), *Informality: Exit and Exclusion*, Washington, DC: World Bank, pp. 1_ 19.
- Pfau-Effinger B. (2009): Varieties of Undeclared Work in European Societies, *British Journal of Industrial Relations*, 47 79-99

- Renooy, P., Ivarsson, S., Van der Wusten – Gritsai, O. and Meijer, R. (2004), undeclared work in an enlarged Union, an analysis of shadow work : An in depth study of specific items, *Publications Office of the European Union*, Luxembourg.
- Schneider F., Enste D.H. (2000): Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences, *Journal of Economic Literature*,
- Vorley, T. and Williams, C.C. (2012), ‘Evaluating the variations in undeclared work in the EU-27’, *Journal of Economy and its Applications*, Vol. 2, No. 2.
- Williams C., Windebank J., (2005) “Eliminating undeclared work: beyond a deterrence approach”, *Journal of Economic Studies*, Vol.32 Iss : 5

ΘΕΣΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ – ΕΚΘΕΣΕΙΣ

- Εγκύκλιος για την καταπολέμηση της αδήλωτης και της ανασφάλιστης εργασίας 31189/31.07.2013
- Εγκύκλιος για την αμοιβή και παρακράτηση εισφορών περιστασιακά απασχολούμενων με τη διαδικασία έκδοσης και εξαργύρωσης ειδικής επιταγής : « Εργόσημο » 68/09.09.2011
- Επιθεώρηση Εργασίας (2013), « *Ενημερωτικά Δελτία της Επιθεώρησης Εργασίας* », Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Αθήνα
- Νόμος 3852/2010 « Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης »
- Νόμος 3996/2011 « Αναμόρφωση του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας, ρυθμίσεις θεμάτων Κοινωνικής Ασφάλισης και άλλες διατάξεις »
- Νόμος 4052/2012 « Αρμοδιότητες Υπουργείων Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για εφαρμογή του νόμου `` Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος »
- Νόμος 4144/2013 « Αντιμετώπιση της παραβατικότητας στην Κοινωνική Ασφάλιση και στην αγορά εργασίας και λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας »

- Οδηγία 2009/52/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επιβολή ελαχίστων προτύπων όσον αφορά τις κυρώσεις και τα μέτρα κατά των εργοδοτών που απασχολούν παράνομα διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών
- Συνθήκη για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)
- Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (2013), « *Ενημερωτικά Δελτία* », Αθήνα
- Υπουργική Απόφαση 27397/122/19.08.2013 για την καταπολέμηση της αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας
- Ψήφισμα 2013/2112 (INI) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τις αποτελεσματικές Επιθεωρήσεις Εργασίας ως στρατηγική βελτίωσης των συνθηκών εργασίας στην Ευρώπη.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

http://ec.europa.eu/europe2020/index_el.htm

www.ilo.org

www.oaed.gr

www.kathimerini.gr

<http://www.minedu.gov.gr/grafeio-typoy-kai-dimosion-sxeseon-main/deltia-typoy-main/11016-15-04-14-2020.html>

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2010-2656&language=EL>

http://ec.europa.eu/europe2020/index_el.htm

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=21>

www.belgium.be

www.socialsecurity.be

www.acci.gr

<http://www.skai.gr/news/finance/article/242200>

[www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE.](http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE)

[**www.tovima.gr/society/article/?aid=508506**](http://www.tovima.gr/society/article/?aid=508506)

www.ypakp.gr

http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=8195&Itemid=378&lang

www.imerisia.gr

www.rizospastis.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

[Γαλάνης Δημήτρης](#)

Φράουλες, αίμα και κέρδη στη Μανωλάδα

<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=508506>

Οι ζοφερές πτυχές του δράματος που ζουν χιλιάδες μετανάστες στη χώρα μας
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 18/04/2013 15:02

10 φωτογραφίες

Τα αιματηρά επεισόδια της Τετάρτης στην Ηλεία ανάμεσα σε μετανάστες εργάτες γης και στους επιστάτες των θερμοκηπίων καλλιέργειας φράουλας στα οποία εργάζονταν, έφεραν για μία ακόμα φορά στο προσκήνιο τις πιο ζοφερές πτυχές του δράματος που ζουν χιλιάδες μετανάστες στη χώρα μας, καθώς και τις πιο σκοτεινές πρακτικές πολλών εκ των εργοδοτών τους. Ήταν επίσης ακόμα ένα επεισόδιο στον ακήρυχτο «πόλεμο της φράουλας» που σχεδόν κάθε χρόνο τέτοια εποχή διαδραματίζεται στα χωράφια της Ηλείας με θύματα τους μετανάστες που ζουν και εργάζονται κάτω από απάνθρωπες συνθήκες και αντιμετωπίζονται σαν εχθροί κάθε φορά που απαιτούν τα οφειλόμενα.

Ήταν περίπου έξι το απόγευμα όταν περίπου 200 μετανάστες με καταγωγή από το Μπαγκλαντές και το Πακιστάν, οι περισσότεροι από τους οποίους βρίσκονται νομίμως

στη χώρα μας, ζήτησαν από τους επιστάτες τα δεδουλευμένα έξι μηνών που τους όφειλε η επιχείρηση.

Μετά από έντονους διαπληκτισμούς οι επιστάτες αποχώρησαν και λίγο αργότερα επέστρεψαν στον χώρο όπου ήταν συγκεντρωμένοι οι μετανάστες κρατώντας καραμπίνες.

Σύμφωνα με πληροφορίες, δύο τουλάχιστον από τους επιστάτες πυροβόλησαν στο ψαχνό εναντίον των αλλοδαπών εργατών, τραυματίζοντας οκτώ σοβαρά και τουλάχιστον άλλους 20 ελαφρά.

Η νέα ελληνική ντροπή στα διεθνή μέσα

Η είδηση όπως ήταν αναμενόμενο έκανε τον γύρο του κόσμου με τα μεγαλύτερα ειδησεογραφικά πρακτορεία να αφιερώνουν εκτενή ρεπορτάζ στην επίθεση και τον τραυματισμό των αλλοδαπών. Το Associated Press, το CNN, το BBC, το Al Jazeera και όλα σχεδόν τα διεθνή μέσα περιγράφουν με τα πλέον μελανά χρώματα τους αγρότες της περιοχής και την απάνθρωπη εκμετάλλευση την οποία υφίστανται οι αλλοδαποί που εργάζονται στις καλλιέργειες της περιοχής στην Ηλεία, που θεωρείται το κέντρο παραγωγής φράουλας στη χώρα μας.

Για «συνθήκες σκλαβιάς» κάνει λόγο το BBC και προσθέτει ότι οι μετανάστες πληρώνονται με μισθούς πολύ κατώτερους από αυτούς των ντόπιων εργατών. Όπως επισημαίνεται στο ρεπορτάζ οι αλλοδαποί εργάτες είναι αναγκασμένοι να ζουν σε «παράγκες» και να πληρώνουν σχεδόν το μισό τους εισόδημα για ενοίκιο. Παραθέτει μάλιστα μαρτυρίες αλλοδαπών εργατών που υποστηρίζουν ότι ενώ ήρθαν στην Ελλάδα για να ενισχύσουν οικονομικά τις οικογένειές τους στις χώρες καταγωγής τους, πλέον δεν μπορούν ούτε να επιβιώσουν οι ίδιοι.

Σύμφωνα με το Al Jazeera, ο υπεύθυνος των καλλιεργειών άρχισε να πυροβολεί όταν οι περίπου 200 εργάτες απαίτησαν τα χρήματα που τους όφειλε και «κινήθηκαν απειλητικά» προς το μέρος του.

Τα κοινωνικά δίκτυα γέμισαν με μηνύματα κατακραυγής για την επίθεση, ενώ άρχισαν να κυκλοφορούν και πάλι αφίσες που καταδικάζουν τις απάνθρωπες συνθήκες κάτω από τις οποίες οι μεγαλέμποροι φράουλας πλουτίζουν, την ίδια στιγμή που όσοι εργάζονται γι' αυτούς αντιμετωπίζουν μεσαιωνικές συνθήκες διαβίωσης και εργασίας.

Η Άγρια Δύση στη Μανωλάδα

Το ζήτημα είναι ότι η κατάσταση στην περιοχή όχι μόνο έχει προ πολλού ξεφύγει αλλά και ουδείς φαίνεται διατεθειμένος να ασκήσει τον οποιοδήποτε έλεγχο. Δεν είναι η πρώτη φορά που οι μεγαλοπαραγωγοί και οι συνεργάτες τους μεταχειρίζονται μαφιόζικες μεθόδους για να αναγκάσουν τους εργάτες να δεχτούν τις συνθήκες σκλαβιάς που τους επιβάλλουν με αντίτιμο ένα πενιχρό ημερομίσθιο.

Τον Αύγουστο του 2012 η ελληνική κοινή γνώμη μάθαινε σοκαρισμένη την είδηση ότι δύο Έλληνες στη Μανωλάδα βασάνισαν έναν νεαρό Αιγύπτιο και συγκεκριμένα σφήνωσαν το κεφάλι του 22χρονου στην πόρτα του αυτοκινήτου και να τον έσυραν για περίπου ένα χιλιόμετρο στον δρόμο. Μάλιστα, σύμφωνα με αστυνομικές πηγές, ένας

από τους εμπλεκόμενους στο περιστατικό εκείνο είναι ένας από τους τρεις που καταζητούνται για τα χθεσινά επεισόδια και συγκεκριμένα ο 27χρονος. Μάλιστα με εντολή του αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. ανατέθηκε στο Τμήμα Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας η διερεύνηση τυχόν συμμετοχής σε υποθέσεις ρατσιστικήςβίας των εμπλεκόμενων στα επεισόδια της Μανωλάδας. Εναντίον του 27χρονου είχε σχηματιστεί δικογραφία για επικίνδυνες σωματικές βλάβες η εκδίκαση της οποίας εκκρεμεί.

Τον Απρίλιο του 2011 οι επιστάτες μιας μονάδας δεν δίστασαν να επιτεθούν και να τραυματίσουν δύο απεσταλμένους του «Βήματος», τον δημοσιογράφο **Γ. Πουλιόπουλο** και τον φωτογράφο **Ιάκωβο Χατζησταύρου** επειδή τόλμησαν να κάνουν ρεπορτάζ για τις συνθήκες εργασίας στις καλλιέργειες φράουλας στην περιοχή. Κατά τη διάρκεια της επίθεσης, ο παραγωγός και οι συνεργοί του τράκαραν το αυτοκίνητο των δύο απεσταλμένων του «Βήματος», απέσπασαν τη φωτογραφική κάμερα και την κάρτα μνήμης, την οποία επέστρεψαν ώρες μετά και μόνο έπειτα από την παραίνεση των αστυνομικών δυνάμεων στο τμήμα Βάρδας Ηλείας.

Οι δύο απεσταλμένοι του Βήματος δεν ήταν οι μόνοι δημοσιογράφοι που έχουν δεχτεί επίθεση σε μια απόπειρα να αποτραπούν από το να κάνουν ρεπορτάζ για την ανομία και την ατιμωρησία που επικρατούν στην περιοχή.

Κατά το πρόσφατο παρελθόν και άλλοι δημοσιογράφοι έχουν δεχτεί επιθέσεις και απειλές από μερίδα παραγωγών της Ηλείας, καθώς πραγματοποιούσαν ρεπορτάζ για το καθεστώς εκμετάλλευσης των μεταναστών σε χωράφια της περιοχής.

Ο διευθυντής της εφημερίδας του Πύργου, «Αυγή», κ. **Ανδρέας Καπογιάννης**, ο δημοσιογράφος του ANT1, κ. **Κώστας Φλαμής**, ο φωτογράφος της «Ελευθεροτυπίας» κ. **Γιάννης Λιάκος**, ο ανταποκριτής της ίδιας εφημερίδας στην Ηλεία, κ. **Μάκης Νοδάρης** και η δημοσιογράφος της, κυρία **Ντίνα Δασκαλοπούλου**, αλλά και ο ίδιος ο πρόεδρος της Ένωσης Φωτορεπόρτερ Ελλάδας, κ. **Μάριος Λώλος**, έχουν δεχθεί κατά καιρούς απειλές, επιθέσεις, μπλόκα(!) από τα ντόπια κυκλώματα κατά τη διάρκεια που έκαναν ρεπορτάζ στη Μανωλάδα. Παρά τις καταγγελίες όμως, όπως η πραγματικότητα απέδειξε, δεν «ιδρώνει» το αυτί τοπικών αρχών.

Δεν υπάρχει κανείς έλεγχος

Όπως δήλωσε στον ΒΗΜΑ 99,5, η πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου Αμαλιάδας κυρία **Νατάσσα Παναγιωτάρα**, τόσο στην Παλιά, όσο και στη Νέα Μανωλάδα υπάρχουν πολλοί «μεγαλοφραουλάδες» που εκμεταλλεύονται μετανάστες.

Κανείς δεν ελέγχει σε ποια κατάσταση εργάζονται ή διαβιούν οι μετανάστες, σημείωσε η κ. Παναγιωτάρα, υπογραμμίζοντας ότι πρόκειται για «εργασιακό σκλαβοπάζαρο». «Ζητάμε ελέγχους αλλά δεν γίνονται, γιατί -όπως μας λένε από την επιθεώρηση εργασίας- δεν υπάρχει το αναγκαίο προσωπικό», τόνισε η κυρία Παναγιωτάρα και πρόσθεσε ότι κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει τι ακριβώς συμβαίνει στις επιχειρήσεις αυτές, αφού η πρόσβαση απαγορεύεται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

2009 - 2014

Επιτροπή Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων

2013/2112(INI)

5.9.2013

ΣΧΕΔΙΟ ΕΚΘΕΣΗΣ

σχετικά με τις αποτελεσματικές επιθεωρήσεις εργασίας ως
στρατηγική βελτίωσης των συνθηκών εργασίας στην Ευρώπη
(2013/2112 (INI))

Επιτροπή Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων

Εισηγήτρια: Jutta Steinruck

ΠΡΟΤΑΣΗ ΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ

σχετικά με τις αποτελεσματικές επιθεωρήσεις εργασίας ως στρατηγική βελτίωσης των συνθηκών εργασίας στην Ευρώπη
(2013/2112 (INI))

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,

- έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, και ιδίως το προοίμιο και τα άρθρα 3 και 6 αυτής,
- έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως τα άρθρα 6, 9, 145, 151, 152, 153, 154, 156, 159 και 168 αυτής,
- έχοντας υπόψη τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως τα άρθρα 1, 3, 27, 31, 32 και 33 αυτού,
- έχοντας υπόψη τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη της 3ης Μαΐου 1996, και ειδικότερα το μέρος I και το άρθρο 3 του μέρους II αυτού,
- έχοντας υπόψη τα θεμελιώδη πρότυπα της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) για την εργασία, τις συμβάσεις και τις συστάσεις της σχετικά με τη διαχείριση και την επιθεώρηση της εργασίας (Συμβάσεις αριθ. 81 και αριθ. 129), που αποτελούν σημεία αναφοράς σε διεθνές επίπεδο όταν τίθεται θέμα διασφάλισης της εφαρμογής των νομικών διατάξεων που διέπουν τις συνθήκες εργασίας και την προστασία των εργαζομένων,
- έχοντας υπόψη τη Σύμβαση αριθ. 143 σχετικά με τους διακινούμενους εργαζομένους (1975) και τις συμπληρωματικές διατάξεις της ΔΟΕ σχετικά με τους διακινούμενους εργαζομένους, που προβλέπουν την έγκριση όλων των αναγκαίων και ενδεδειγμένων μέτρων για την εξάλειψη της παράνομης μετανάστευσης με στόχο την αναζήτηση εργασίας, καθώς και της παράνομης εργασίας των μεταναστών· έχοντας επίσης υπόψη τις διατάξεις σχετικά με την εφαρμογή διοικητικών, αστικών και ποινικών κυρώσεων για την παράνομη εργασία των διακινούμενων εργαζομένων,
- έχοντας υπόψη την ατζέντα για την αξιοπρεπή εργασία της ΔΟΕ,
- έχοντας υπόψη τις συμβάσεις και τις συστάσεις της ΔΟΕ στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας στον χώρο εργασίας,
- έχοντας υπόψη τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1338/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2008 σχετικά με τις κοινοτικές στατιστικές στους τομείς της δημόσιας υγείας και της υγείας και ασφάλειας στην εργασία,
- έχοντας υπόψη την οδηγία 89/391/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 12ης Ιουνίου 1989 σχετικά με την εφαρμογή μέτρων για την προώθηση της βελτίωσης της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία (οδηγία-πλαίσιο) και τις επιμέρους οδηγίες αυτής,

- έχοντας υπόψη την οδηγία 2003/88/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας,
- έχοντας υπόψη το ψήφισμα του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κρατών μελών, που εγκρίθηκε κατά τη συνεδρίαση του Συμβουλίου της 22ας Απριλίου 1999, όσον αφορά έναν κώδικα συμπεριφοράς για τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των αρχών των κρατών μελών σχετικά με την καταπολέμηση της απάτης στις κοινωνικές παροχές και εισφορές και της αδήλωτης εργασίας καθώς και τη διασυνοριακή διάθεση εργαζομένων,
- έχοντας υπόψη την οδηγία 1999/85/EK του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 1999, για τροποποίηση της οδηγίας 77/388/ΕΟΚ, όσον αφορά τη δυνατότητα δοκιμαστικής εφαρμογής μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ στις υπηρεσίες υψηλής έντασης εργατικού δυναμικού,
- έχοντας υπόψη την οδηγία 2009/52/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επιβολή ελάχιστων προτύπων όσον αφορά τις κυρώσεις και τα μέτρα κατά των εργοδοτών που απασχολούν παράνομα διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών,
- έχοντας υπόψη την ανακοίνωση της Επιτροπής της 24ης Οκτωβρίου 2007 με τίτλο «Ενίσχυση της καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας» (COM(2007)0628),
- έχοντας υπόψη την ανακοίνωση της Επιτροπής της 24ης Οκτωβρίου 2007 σχετικά με τα αποτελέσματα της δημόσιας διαβούλευσης για την πράσινη βίβλο της Επιτροπής «Εκσυγχρονισμός του εργατικού δικαίου για την αντιμετώπιση των προκλήσεων του 21ου αιώνα» (COM(2007)0627),
- έχοντας υπόψη την ανακοίνωση της Επιτροπής της 3ης Μαρτίου 2010 με τίτλο «ΕΥΡΩΠΗ 2020 Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» (COM (2010)2020) καθώς και τον βασικό της στόχο που είναι η αύξηση των επιπέδων απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε ποσοστό 75% έως το τέλος της δεκαετίας,
- έχοντας υπόψη το ψήφισμά του της 15ης Δεκεμβρίου 2011 σχετικά με την ενδιάμεση αναθεώρηση της ευρωπαϊκής στρατηγικής 2007-2012 για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία,
- έχοντας υπόψη το ψήφισμά του της 9ης Οκτωβρίου 2008 σχετικά με την ενίσχυση της καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας,
- έχοντας υπόψη το ψήφισμά του της 23ης Μαΐου 2007 σχετικά με την προώθηση της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους,
- έχοντας υπόψη το ψήφισμά του, της 11ης Ιουλίου 2007, σχετικά με τον εκσυγχρονισμό της εργατικής νομοθεσίας για την αντιμετώπιση των προκλήσεων του 21ου αιώνα,
- έχοντας υπόψη το ψήφισμά του, της 26ης Οκτωβρίου 2006, σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 96/71/EK όσον αφορά την απόσπαση εργαζομένων,

- έχοντας υπόψη το ψήφισμά του της 26ης Μαρτίου 2009 σχετικά με την κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων υπεργολαβίας σε αλυσίδες παραγωγής,
 - έχοντας υπόψη τις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση (2008-2010) (COM(2007)0803),
 - έχοντας υπόψη τη σύσταση του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1995 για την εναρμόνιση των μέσων καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης και απασχόλησης,
 - έχοντας υπόψη τη σύσταση του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 1996 για την καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης υπηκόων τρίτων χωρών,
 - έχοντας υπόψη την έκθεση του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (EUROFOUND) σχετικά με την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση,
 - έχοντας υπόψη το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο σχετικά με την αδήλωτη εργασία,
 - έχοντας υπόψη τη μελέτη «ICENUW – Implementing Cooperation in a European Network against undeclared work» (Εφαρμογή συνεργασίας σε ένα ευρωπαϊκό δίκτυο για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας) (2010),
 - έχοντας υπόψη τη μελέτη «CIBELES: Convergence of Inspectorates building a European Level Enforcement System» (Σύγκλιση των σωμάτων επιθεώρησης για τη δημιουργία ενός συστήματος επιβολής σε ευρωπαϊκό επίπεδο),
 - έχοντας υπόψη τη μελέτη «Indirect measurement methods for undeclared work in the EU» (Εμμεσες μέθοδοι μέτρησης της αδήλωτης εργασίας στην ΕΕ) (2010),
 - έχοντας υπόψη τη μελέτη με τίτλο «Feasibility of establishing a European platform for cooperation between labour inspectorates and other relevant monitoring and enforcement bodies with the aim of preventing and fighting undeclared work» (Σκοπιμότητα δημιουργίας μιας ευρωπαϊκής πλατφόρμας συνεργασίας μεταξύ των επιθεωρήσεων εργασίας και άλλων σχετικών φορέων παρακολούθησης και επιβολής με στόχο την πρόληψη και την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας) (2010, Regioplan),
 - έχοντας υπόψη την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου της 19ης Δεκεμβρίου 2012, C-577/10, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Βασιλείου του Βελγίου,
 - έχοντας υπόψη το άρθρο 48 του Κανονισμού του,
 - έχοντας υπόψη την έκθεση της Επιτροπής Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (A7-0000/2013),
- A. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι επιθεωρήσεις εργασίας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για την προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων, για την αποτροπή καταχρηστικών εργοδοτικών πρακτικών, καθώς και για την προαγωγή μιας δίκαιης

και κοινωνικής οικονομικής ανάπτυξης, καθώς συμβάλλουν ώστε να καταβάλλονται πραγματικά οι αμοιβές και οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, πράγμα που αυξάνει τον όγκο των φόρων και τα έσοδα των κοινωνικών ταμείων·

- B. λαμβάνοντας υπόψη ότι η αδήλωτη εργασία έχει αρνητικές επιπτώσεις στις εθνικές οικονομίες των κρατών μελών και στην οικονομική βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού μοντέλου και υπονομεύει τη χρηματοδότηση και την κατανομή κοινωνικών παροχών και δημοσίων υπηρεσιών·
- Γ. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι παράνομα εργαζόμενοι πλήττονται από δευτερεύουσες αρνητικές συνέπειες, όπως η απουσία πρόσβασης σε κατάρτιση, η ψυχολογική πίεση για το ενδεχόμενο ατυχήματος ή ανακάλυψής τους, που με τη σειρά τους επηρεάζουν αρνητικά την παραγωγικότητα των επιχειρήσεων και την οικονομία εν γένει·
 - . λαμβάνοντας υπόψη ότι η αδήλωτη εργασία είναι υπεύθυνη για στρεβλώσεις του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά, εφόσον δημιουργεί αθέμιτο ανταγωνισμό έναντι άλλων κρατών και επιχειρήσεων·
- Ε. λαμβάνοντας υπόψη ότι η έκταση της αδήλωτης εργασίας στην ΕΕ των 27 ανέρχεται πλέον στο 18,8 %, και σε ορισμένα κράτη ξεπερνά το 30% του ΑΕγχΠ·

I. Μέτρα ελέγχου σε εθνικό επίπεδο:

Αρχές για αποτελεσματικούς ελέγχους της εργασίας

1. υπογραμμίζει ότι οι επιθεωρήσεις εργασίας αποτελούν καθήκον του τομέα του δημοσίου δικαίου που μπορεί να εκτελεστεί –εφόσον δεν υπάρχουν ισότιμες υπηρεσίες– μόνο από ανεξάρτητους εργαζομένους του εν λόγω τομέα·
2. επισημαίνει ότι όλες οι κατηγορίες εργαζομένων με εξαρτημένη ή ανεξάρτητη απασχόληση, ανεξαρτήτως του καθεστώτος, της εργασιακής σχέσης ή της καταγωγής τους, εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών επιθεώρησης και πρέπει να απολαμβάνουν της ίδιας προστασίας·
3. θεωρεί ότι οι επιθεωρήσεις εργασίας μπορούν να υλοποιηθούν αποτελεσματικά μόνο με επαρκή χρηματοδότηση και ανθρώπινους πόρους για τις αρχές· εκφράζει την ανησυχία του για το γεγονός ότι οι ελεγκτικές αρχές στα κράτη μέλη δεν διαθέτουν αρκετό προσωπικό· καλεί τα κράτη μέλη να ενισχύσουν τα συστήματα επιθεώρησης εργασίας τους·
4. υπενθυμίζει ότι όλα τα κράτη μέλη έχουν υπογράψει και επικυρώσει τη σύμβαση αριθ. 81 της ΔΟΕ περί επιθεωρήσεων εργασίας· καλεί ως εκ τούτου τα κράτη μέλη να τηρούν τις αρχές της σύμβασης·
5. καλεί τα κράτη μέλη να προστατεύουν σε περίπτωση αποκάλυψης κατάχρησης μέσω των επιθεωρήσεων εργασίας τους θιγόμενους εργαζομένους και να τους παρέχουν τη δυνατότητα δωρεάν διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους· επισημαίνει ότι σχετικά μέτρα, όπως για παράδειγμα το δικαίωμα άμεσης προσφυγής από το

θύμα ή το δικαίωμα προσφυγής ενώσεων, προστατεύουν πραγματικά τους θιγόμενους εργαζομένους·

6. καλεί τα κράτη μέλη να ποινικοποιήσουν τη μη τήρηση των συνθηκών εργασίας·
7. επισημαίνει ότι μια ηλεκτρονική δικτύωση όλων των εμπλεκόμενων κοινωνικών υπηρεσιών, όπως υπάρχει για παράδειγμα στη βελγική «*Crossroads Bank for Social Security*», και η συνακόλουθη διευκόλυνση της ανταλλαγής δεδομένων μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων αρχών συνιστούν ένα χρήσιμο μέσο για τις εθνικές επιθεωρήσεις εργασίας που επιτρέπει γρήγορη πρόσβαση στα απαραίτητα για τις επιθεωρήσεις δεδομένα.
8. τονίζει ότι οι επιθεωρήσεις εργασίας των μετακινούμενων εργαζομένων από την ΕΕ και από τρίτες χώρες παρουσιάζουν πολλά προβλήματα, ιδίως όσον αφορά τον ρόλο και το εύρος των καθηκόντων των εθνικών αρχών επιθεώρησης· επισημαίνει ότι οι επιθεωρήσεις εργασίας απλουστεύονται σημαντικά μέσω εθνικών ηλεκτρονικών συστημάτων υποχρεωτικής εκ των προτέρων καταχώρησης αλλοδαπών εργαζομένων από τους εργοδότες, όπως είναι για παράδειγμα το βελγικό σύστημα «*LIMOSA*».
9. επισημαίνει ότι οι κοινωνικοί εταίροι και ιδίως οι εκπρόσωποι των εργαζομένων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο όσον αφορά την τήρηση των υφισταμένων κανόνων· καλεί τα κράτη μέλη να συμπεριλαμβάνουν επίσημα τους κοινωνικούς εταίρους σε επιθεωρήσεις εργασίας·
10. επισημαίνει ότι οι εργαζόμενοι με πρόσκαιρες εργασιακές σχέσεις αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα συχνά μη ικανοποιητικές συνθήκες εργασίας συγκριτικά με το μόνιμο προσωπικό· παρατηρεί ότι για έναν αποτελεσματικό έλεγχο των πρόσκαιρων εργασιακών σχέσεων πρέπει να διευρυνθούν τα δικαιώματα των εποπτών περιλαμβάνοντας τον έλεγχο επιχειρήσεων διάθεσης εργατικού δυναμικού και ότι ο έλεγχος πρέπει να περιλαμβάνει την τήρηση των κανόνων για τις συλλογικές συμβάσεις και των επαγγελματικών κανόνων, καθώς και την τήρηση των ελάχιστων αποδοχών·
11. υπενθυμίζει ότι οι εργαζόμενοι που παρέχουν οικιακές υπηρεσίες εργάζονται συχνά χωρίς να δηλωθούν, πολλές φορές όμως αυτές οι καταστάσεις δεν εμπίπτουν στον τομέα αρμοδιοτήτων των εθνικών επιθεωρήσεων· καλεί τα κράτη μέλη να δώσουν τη δυνατότητα ελέγχων σε νοικοκυριά και να θεσπίσουν αποτελεσματικές κυρώσεις·
12. εκφράζει τη λύπη του διότι οι περιπτώσεις ψευδο-αυτοαπασχόλησης έχουν αυξηθεί δραματικά, ιδίως στον κατασκευαστικό τομέα· καλεί τα κράτη μέλη να καθιερώσουν κατάλληλα μέτρα ελέγχου για την καταπολέμηση της ψευδο-αυτοαπασχόλησης, για παράδειγμα μέσω της θέσπισης κριτηρίων για τον καθορισμό του ποιος είναι εργαζόμενος και ποιος όχι·

Αδήλωτη εργασία

13. καλεί τις εθνικές αρχές επιθεώρησης εργασίας να εκπονήσουν σχέδιο δράσης

για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας, το οποίο θα καλύπτει όλες τις μορφές κατάχρησης στο πλαίσιο της εξαρτημένης εργασίας και της αυτοαπασχόλησης·

14. είναι της γνώμης ότι τα εθνικά προγράμματα κατάρτισης επιθεωρητών εργασίας πρέπει να περιλαμβάνουν ειδικές ενότητες για την αδήλωτη εργασία και για συγγενή θέματα, όπως η μετανάστευση και το εμπόριο ανθρώπων·
15. σημειώνει ότι υπάρχει τάση για αύξηση της αυτοαπασχόλησης, της ανάθεσης σε εξωτερικούς συνεργάτες και της υπεργολαβίας· φρονεί ότι τα συστήματα γενικής επιχειρηματικής ευθύνης για ολόκληρη την αλυσίδα υπεργολαβίας συνιστούν ένα αποτελεσματικό μέσο για την καλύτερη παρακολούθηση της ανάθεσης έργων και θεωρεί απαραίτητη την καθιέρωσή τους σε όλα τα κράτη μέλη·

Προστασία της εργασίας – υγεία και ασφάλεια στον χώρο εργασίας

16. επισημαίνει το πρόβλημα της εφαρμογής των διατάξεων για την υγεία και την ασφάλεια στον χώρο εργασίας όσον αφορά τους εργαζομένους με αδήλωτη εργασία· υπογραμμίζει ότι το δικαίωμα για ασφάλεια και προστασία της υγείας στον χώρο εργασίας ισχύει ανεξαρτήτως του καθεστώτος του εργαζομένου ή αυτοαπασχολούμενου και ότι το δικαίωμα αυτό καθίσταται αποτελεσματικό με την καλύτερη εφαρμογή των ισχυουσών διατάξεων·
17. ζητεί να γίνουν αυστηρότερες οι κυρώσεις για επιχειρήσεις που δεν εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους αναφορικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα των εργαζομένων και φρονεί ότι οι σχετικές κυρώσεις πρέπει να έχουν τόσο αποτρεπτικό χαρακτήρα, ώστε οι εργοδότες να μην μπορούν να αποκομίσουν κέρδος από την παράκαμψη των υφισταμένων κανόνων για την προστασία της εργασίας και της υγείας·

II. Συστάσεις πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Γρήγορη και αποτελεσματική διασυνοριακή ανταλλαγή πληροφοριών

18. εκφράζει την άποψη ότι η καλή συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών είναι σημαντική για τον τερματισμό του κοινωνικού ντάμπινγκ και την εξασφάλιση ενός δίκαιου ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά· επικροτεί την πρωτοβουλία της Επιτροπής για δημιουργία μιας ευρωπαϊκής πλατφόρμας για επιθεωρητές εργασίας·
19. καλεί την Επιτροπή να συστήσει έναν ευρωπαϊκό οργανισμό για διασυνοριακές υποθέσεις κατάχρησης της προστασίας της εργασίας και αδήλωτης εργασίας, στα καθήκοντα του οποίου θα μπορούσαν να συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων η επισήμανση εταιρειών- ταχυδρομικών θυρίδων, ο έλεγχος παρόχων διεθνικών υπηρεσιών, η θέσπιση προγραμμάτων κατάρτισης, η επισήμανση νέων τεχνικών παράκαμψης και η διοργάνωση διασυνοριακών ελέγχων
20. καλεί την Επιτροπή να καθιερώσει ευρωπαϊκή κάρτα κοινωνικής ασφάλισης που δεν θα μπορεί να παραχαραχθεί, στην οποία θα είναι αποθηκευμένα όλα τα δεδομένα που χρειάζονται για τον έλεγχο της εργασιακής σχέσης, όπως για παράδειγμα η κοινωνική ασφάλιση και οι χρόνοι εργασίας, και η οποία θα

υπόκειται σε αυστηρούς κανόνες για την προστασία των δεδομένων·

21. καλεί την Επιτροπή να θεσπίσει ευρωπαϊκό μηχανισμό έγκαιρης προειδοποίησης για παραβιάσεις που αφορούν την προστασία της εργασίας και την αδήλωτη εργασία, ο οποίος θα προωθεί τη γρήγορη ανταλλαγή μεταξύ των κρατών μελών και θα υποστηρίζεται από μαύρη λίστα προκειμένου να εμποδίζεται έγκαιρα η κατάχρηση σε βάρος εργαζομένων· επισημαίνει ότι αυτός ο μηχανισμός έγκαιρης προειδοποίησης μπορεί να έχει ως πρότυπο το υφιστάμενο σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης για την προστασία των καταναλωτών (RAPEX)·
22. θεωρεί ότι μια ευρωπαϊκή βάση δεδομένων με δεδομένα και στοιχεία που αφορούν την παράνομη απασχόληση συνιστά σημαντική ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας·
23. επισημαίνει ότι μέχρι τώρα τα δικαιώματα ελέγχου των εθνικών αρχών επιθεώρησης είναι πολύ περιορισμένα όσον αφορά αλλοδαπές επιχειρήσεις· συνιστά να καταχωρούνται τα πιστοποιητικά απόσπασης A1 σε ηλεκτρονικό μητρώο για ολόκληρη την ΕΕ, προκειμένου να καταστούν δυνατοί οι έλεγχοι σχέσεων εργασίας αποσπασμένων εργαζομένων στα εθνικά κράτη·

Νέες νομοθετικές πρωτοβουλίες σε επίπεδο ΕΕ

24. τονίζει ότι οι υφιστάμενες οδηγίες για τον κοινωνικό και εργασιακό τομέα δεν δίνουν επαρκή έμφαση στην πτυχή της βελτίωσης της επιβολής και του ρόλου των επιθεωρήσεων εργασίας· θεωρεί αναγκαία τη σχετική επανεξέταση των υφισταμένων οδηγιών και την ενδεχόμενη αναθεώρησή τους· επίσης, θεωρεί αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη ο ρόλος των επιθεωρήσεων εργασίας στις νέες νομοθετικές πρωτοβουλίες του κοινωνικού και εργασιακού τομέα κατά τρόπο ώστε να συνιστούν αποτελεσματική προστασία·
25. επικρίνει, στο πλαίσιο της οδηγίας για την επιβολή της οδηγίας για την απόσπαση, την πρόταση της Επιτροπής για περιορισμό των εθνικών αρμοδιοτήτων ελέγχου μέσω ενοποιημένων καταλόγων μέτρων· θεωρεί σημαντικό να μπορούν οι αρχές επιθεώρησης εργασίας να ελέγχουν όλα όσα θεωρούν σημαντικά·
26. καλεί την Επιτροπή να προτείνει μια οδηγία που θα καθιστά δυνατό τον εκτεταμένο έλεγχο των γραφείων εύρεσης εργασίας –για τον σκοπό αυτόν θα πιστοποιούνται οι εταιρείες διαμεσολάβησης και θα υποχρεούνται να δηλώνουν τις δραστηριότητές τους σε μια κεντρική υπηρεσία·
27. καλεί την Επιτροπή να προτείνει, με τήρηση της αρχής της επικουρικότητας, οδηγία που θα ενισχύει τον ρόλο των επιθεωρητών εργασίας και θα καθορίζει ευρωπαϊκά πρότυπα για τις επιθεωρήσεις εργασίας·
28. επισημαίνει ότι η επιβολή της πολιτικής ανταγωνισμού γίνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο· θεωρεί απαραίτητο να ενσωματωθούν στη συνθήκη ΕΕ βάσει του ίδιου προτύπου μέτρα για την καταπολέμηση του κοινωνικού ντάμπινγκ, που θα δίνουν στην Επιτροπή την αρμοδιότητα για την υλοποίηση της εν λόγω πολιτικής· φρονεί

ότι αυτές οι αρμοδιότητες πρέπει να περιλαμβάνουν και την επιβολή κυρώσεων σε βάρος επιχειρήσεων, σύμφωνα με το πρότυπο των κυρώσεων του δικαίου του ανταγωνισμού·

29. θεωρεί σημαντικό να περιληφθούν οι κανόνες κατά του κοινωνικού ντάμπινγκ που διατυπώνει η Επιτροπή σε μια νομική πράξη δεσμευτικού χαρακτήρα· θεωρεί απαραίτητη την καθιέρωση ευρωπαϊκής επιθεώρησης εργασίας για την εφαρμογή αυτών των αρμοδιοτήτων·
30. αναθέτει στον Πρόεδρό του να διαβιβάσει το παρόν ψήφισμα στο Συμβούλιο, στην Επιτροπή και στα κοινοβούλια των κρατών μελών.

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Οι οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές των τελευταίων δεκαετιών έχουν δραματικές επιπτώσεις στον κόσμο της εργασίας. Η παγκοσμιοποίηση της παγκόσμιας οικονομίας έχει επηρεάσει αρνητικά τις παραδοσιακά ασφαλείς και δίκαιες εργασιακές σχέσεις. Η υπεργολαβία, η εξωτερική ανάθεση, η επισφάλεια, η εντατικοποίηση της εργασίας και η εργασιακή ανασφάλεια βλάπτουν την ποιότητα της απασχόλησης στην Ευρώπη.

Αυτή η διάβρωση των εργασιακών σχέσεων συνοδεύεται από το φαινόμενο της μη τήρησης του εργατικού δικαίου και του μη σεβασμού των δικαιωμάτων των εργαζομένων. Η ΕΕ βρίσκεται ολόένα περισσότερο αντιμέτωπη με την αδήλωτη εργασία και την παραοικονομία.

Ενώ η παραοικονομία εμποδίζει τις προοπτικές βελτίωσης μιας κοινωνίας, η αδήλωτη εργασία δημιουργεί μια κατηγορία περιθωριοποιημένων εργαζομένων που είναι πολύ πιθανό να αντιμετωπίζουν οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες. Οι αδήλωτοι εργαζόμενοι, μη έχοντας εισόδημα και κοινωνική ασφάλιση, αντιμετωπίζουν δυσκολίες όσον αφορά τον οικογενειακό προγραμματισμό και τον σχεδιασμό του μέλλοντός τους, καθώς παρακωλύεται η κάλυψη των βασικών τους αναγκών, όπως η εξεύρεση καταλύματος. Δεν μπορούν να συνεισφέρουν στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να επωφελούνται πλήρως από αυτά, και συνήθως λαμβάνουν τον χαμηλότερο μισθό στον τομέα που δραστηριοποιούνται. Το γεγονός αυτό δεν αποτελεί απειλή μόνο για τα μεμονωμένα άτομα, αλλά και για τους μισθούς του δηλωμένου προσωπικού, οι οποίοι πρέπει αναγκαστικά να ανταγωνίζονται τις χαμηλότερες πληρωμές.

Η αδήλωτη εργασία και η παραοικονομία έχουν ολέθριες επιπτώσεις στην οικονομία στο σύνολό της, επηρεάζοντας την ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών, την παραγωγικότητα των επιχειρήσεων και ενισχύοντας τον αθέμιτο ανταγωνισμό στην ενιαία αγορά, μέσω της απώλειας φορολογικών εσόδων λόγω φοροδιαφυγής και μη καταβολής εισφορών. Έχει όμως άμεσο αντίκτυπο και στην κοινωνία, εφόσον επηρεάζει τις συνθήκες εργασίας, την ασφάλεια στον χώρο εργασίας, την εκμετάλλευση ευάλωτων ομάδων, όπως οι μετανάστες, οι νέοι, οι γυναίκες, οι ανειδίκευτοι εργαζόμενοι ή όσοι δεν διαθέτουν επαρκή προσόντα, τη μη καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών και τις επιπτώσεις της για τις συντάξεις και την κοινωνική κάλυψη.

Η αδήλωτη εργασία αποτελεί επίσης απειλή για τις επιχειρήσεις. Οι εργαζόμενοι που έχουν περισσότερα κίνητρα είναι περισσότερο παραγωγικοί και προσφέρουν υψηλότερης ποιότητας εργασία. Τα κίνητρα αυτά συνδέονται με το αίσθημα της εκτίμησης, της δίκαιης μεταχείρισης και της ασφάλειας. Οι αδήλωτοι εργαζόμενοι δεν βιώνουν το αίσθημα της εκτίμησης, της δίκαιης μεταχείρισης και του αισθήματος ασφάλειας που βιώνουν οι δηλωμένοι εργαζόμενοι, λαμβάνουν ως επί το πλείστον χαμηλότερους μισθούς και είναι εύκολο να αντικατασταθούν.

Ειδικά σε περιόδους κρίσης, κατά τις οποίες οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητούν δημοσιονομική εξυγίανση, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η αδήλωτη εργασία αντιστοιχεί στο 18,8% του συνολικού ΑΕγχΠ στην ΕΕ των 27, ενώ σε

ορισμένες χώρες υπερβαίνει το 30%. Η δημοσιονομική εξυγίανση μπορεί να επιτευχθεί μόνο εάν τα δημόσια οικονομικά δεν επιδεινώνονται μέσα από πρακτικές αθέμιτου ανταγωνισμού.

Στόχος της παρούσας έκθεσης είναι να επισημάνει τον ρόλο των συστημάτων επιθεώρησης εργασίας στην καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας στην ΕΕ. Επί του παρόντος, όλες οι μορφές καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας που σχετίζονται με τη διενέργεια επιθεωρήσεων εργασίας αντιμετωπίζουν δυσκολίες σε πολλά κράτη μέλη, καθώς η χρηματοδότηση για την επιθεώρηση της εργασίας έχει μειωθεί στο πλαίσιο των μέτρων εξοικονόμησης δαπανών.

Για τον λόγο αυτό στην παρούσα έκθεση υπογραμμίζονται τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι επιθεωρήσεις εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και διατυπώνονται συστάσεις πολιτικής για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας και τη συμβολή στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των σωμάτων επιθεώρησης εργασίας.

Η επιθεώρηση της εργασίας αποτελεί ουσιώδες μέρος της διοίκησης εργασίας. Η αποτελεσματική επιθεώρηση της εργασίας που είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις μιας μεταβαλλόμενης αγοράς εργασίας αποτελεί ουσιαστικό μέρος της χρηστής διακυβέρνησης. Οι επιθεωρητές εργασίας είναι απαραίτητοι για την εφαρμογή των δικαιωμάτων του εργαζομένου, την πρόληψη καταχρήσεων από ασυνείδητους εργοδότες και την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Συμβάλλουν στην πραγμάτωση της αξιοπρεπούς εργασίας και παρέχουν δείκτες κοινωνικοοικονομικών τάσεων στην κοινωνία. Η οικονομική κρίση δεν πρέπει να αποτελεί εμπόδιο αλλά κίνητρο για τη βελτίωση και την ενίσχυση των επιθεωρήσεων εργασίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία των εργαζομένων.

Η παρούσα έκθεση διαιρείται σε δύο μέρη. Πρώτον, δίδεται έμφαση στο εθνικό επίπεδο, καθώς το καθήκον της επιθεώρησης εργασίας εξακολουθεί να εκτελείται από τις εθνικές αρχές.

Η εισηγήτρια διατυπώνει αρχές για τη διενέργεια αποτελεσματικών επιθεωρήσεων εργασίας στα κράτη μέλη. Η έκθεση προσδιορίζει τον ρόλο και το πεδίο εφαρμογής των επιθεωρήσεων εργασίας. Τονίζεται ότι **οι επιθεωρήσεις εργασίας πρέπει να καλύπτουν όλες τις κατηγορίες εργαζομένων**, κάτι που συνιστά βασικό αίτημα.

Επιπλέον, επισημαίνει την **προστασία των εργαζομένων που πέφτουν θύματα κακομεταχείρισης**. Σε πολλές χώρες οι αδήλωτοι εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους. Πρέπει να καταστεί σαφές ότι η πληρωμή των εργαζομένων έχει προτεραιότητα έναντι των δημοσίων εσόδων από την επιβολή προστίμων σε εργοδότες που καταπατούν τον νόμο.

Επιπλέον, η έκθεση παρουσιάζει ορισμένα παραδείγματα ορθής πρακτικής στα κράτη μέλη, τα οποία μπορούν να αποφέρουν προστιθέμενη αξία στις επιθεωρήσεις εργασίας σε άλλες χώρες. Ορισμένα κράτη μέλη, στην προσπάθειά τους να καταπολεμήσουν αποτελεσματικά την αδήλωτη εργασία, καθιέρωσαν **καινοτόμα συστήματα** συνεργασίας με άλλες αρχές καθώς και συστήματα καταχώρισης των μετακινούμενων εργαζομένων.

Επιπλέον, δίδεται έμφαση σε **ευάλωτες ομάδες** όπως οι αυτοαπασχολούμενοι, οι

εργαζόμενοι σε εταιρείες προσωρινής απασχόλησης ή οι κατ' οίκον εργαζόμενοι, ομάδες στις οποίες είναι ιδιαιτέρως διαδεδομένη η αδήλωτη εργασία και οι οποίες δημιουργούν δυσκολίες στα εθνικά σώματα επιθεώρησης εργασίας λόγω του πολύπλοκου εργασιακού τους καθεστώτος.

Δεύτερον, στόχος της έκθεσης είναι να εστιάσει σε ευρωπαϊκό επίπεδο, διατυπώνοντας συστάσεις πολιτικής για την προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας των εθνικών αρχών καθώς και νέες πρωτοβουλίες για ενίσχυση του ρόλου των επιθεωρήσεων εργασίας.

Στις προσπάθειες για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της επιθεώρησης εργασίας κατά την παρακολούθηση της εφαρμογής του εργατικού δικαίου, η Ευρώπη χρειάζεται κάτι περισσότερο από ελαστική νομοθεσία προκειμένου να εξασφαλιστεί η αξιοπρεπής, σταθερή, υγιής και ασφαλής απασχόληση στα κράτη μέλη. Η παρούσα έκθεση επιχειρεί να επιστήσσει την προσοχή στην επείγουσα ανάγκη λήψης νομικά δεσμευτικών μέτρων για την ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων και της απασχόλησης, καθώς και για την εφαρμογή θεμελιωδών εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Η διαδικασία αυτή πρέπει να ξεκινήσει με την ενίσχυση των θεμελιωδών εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων στην ενιαία αγορά και με την καταβολή προσπάθειών για την προώθηση του θεμιτού ανταγωνισμού και των δικαιωμάτων των εργαζομένων. Η εν λόγω αρχή πρέπει να οριστεί στο πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ με την έγκριση ενός πρωτοκόλλου κοινωνικής προόδου, ώστε να προστατευτούν τα βασικά κοινωνικά δικαιώματα από τυχόν αρνητικές επιπτώσεις των εθνικών μεταρρυθμίσεων και των μέτρων λιτότητας.

Το αποτελεσματικό εργατικό δίκαιο σε ενωσιακό επίπεδο θα οδηγήσει σε αποτελεσματικές επιθεωρήσεις εργασίας, ικανές να επιβάλλουν τις σαφείς και δεσμευτικές αρχές που ορίζονται στην εργατική νομοθεσία. Στο πλαίσιο της ενιαίας αγοράς, όπου το κοινωνικό ντάμπινγκ και η εκμετάλλευση της εργασίας αποτελούν σοβαρά προβλήματα που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα χιλιάδων εργαζομένων και επιχειρήσεων, ιδίως ΜΜΕ, η ενωσιακή νομοθεσία για την προστασία των εργαζομένων πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή και η επιθεώρηση εργασίας σε επίπεδο ΕΕ πρέπει να λειτουργεί ώστε να παρακολουθεί και να επιβάλλει την εφαρμογή της.

Ένα από τα βασικά προβλήματα έγκειται στις επιθεωρήσεις των διασυνοριακών εργασιακών σχέσεων. Οι εθνικές αρχές αντιμετωπίζουν δυσκολίες όσον αφορά την αξιολόγηση σημαντικών πληροφοριών προερχόμενων από τις αρχές της χώρας καταγωγής, καθώς και σχετικά με την κατανόηση της εργασιακής σχέσης που συχνά είναι ενταγμένη σε μια μακρά αλυσίδα υπεργολαβίας.

Η εισηγήτρια χαιρετίζει την πρωτοβουλία της Επιτροπής για δημιουργία μιας ευρωπαϊκής πλατφόρμας επιθεωρητών εργασίας. Επιπλέον, αναγνωρίζει την ανάγκη θέσπισης πρόσθετων μέτρων για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας σε διασυνοριακό πλαίσιο.

Μία από τις συστάσεις αφορά τη δημιουργία ενός **ευρωπαϊκού οργανισμού που θα επιλαμβάνεται όλων των διασυνοριακών ζητημάτων** που εμπίπτουν στο πεδίο των επιθεωρήσεων εργασίας. Αυτό μπορεί, για παράδειγμα, να καλύπτει τον έλεγχο των παρόχων διασυνοριακών υπηρεσιών, καθώς και των εικονικών εταιρειών, τη δημιουργία εξειδικευμένων ευρωπαϊκών προγραμμάτων κατάρτισης και τη

διοργάνωση διασυνοριακών ελέγχων.

Μια άλλη πρόταση αφορά τη θέσπιση μιας **ευρωπαϊκής κάρτας κοινωνικής ασφάλισης**, στην οποία θα αποθηκεύονται όλα τα απαραίτητα στοιχεία, όπως ο χρόνος απασχόλησης ή η κοινωνική ασφάλιση. Με τον τρόπο αυτόν παρέχεται η δυνατότητα στον επιθεωρητή εργασίας να ελέγχει επιτόπου όλα τα απαραίτητα στοιχεία. Η εν λόγω κάρτα έχει εφαρμοστεί ήδη σε πιλοτική μορφή στον κατασκευαστικό τομέα και, ως εκ τούτου, έχει ήδη δοκιμαστεί.

Στη Σουηδία εφαρμόστηκε μια ανάλογη κάρτα στον κατασκευαστικό τομέα, καθιστώντας ευκολότερο και αποτελεσματικότερο τον έλεγχο των χώρων και των εγκαταστάσεων εργασίας. Οι επιθεωρητές εφοδιάζονται με ανιχνευτές που μπορούν να διαβάσουν πολύ γρήγορα και χωρίς μεγάλη προσπάθεια τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στις κάρτες. Το Λουξεμβούργο θέσπισε ένα παρόμοιο σύστημα τον Ιανουάριο του 2013.

Επιπλέον, η εισηγήτρια προτείνει την καθιέρωση ενός **συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης**, το οποίο επιτρέπει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εθνικών αρχών σε περίπτωση απάτης ή πρακτικών παράνομης εκμετάλλευσης από την πλευρά των επιχειρήσεων. Ένα τέτοιο σύστημα έχει ήδη εφαρμοστεί στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών (RAPEX) και είχε ως αποτέλεσμα την πρόληψη της κατάχρησης.

Επιπλέον, η έκθεση παρουσιάζει νέες πιθανές νομικές πρωτοβουλίες. Στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία, οι ευρωπαϊκοί νόμοι και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα καθιστούν την επιθεώρηση εργασίας περισσότερο αποτελεσματική και συντονισμένη σε ενωσιακό επίπεδο, ωστόσο δεν συμβαίνει το ίδιο στον τομέα των εργασιακών συνθηκών και της προστασίας των δικαιωμάτων των εργαζομένων.

Θα μπορούσε να εξεταστεί η θέσπιση νέων οδηγιών, αφενός για να ενισχυθεί ο ρόλος των επιθεωρητών εργασίας και, αφετέρου, για να καταστεί εφικτός ο αρτιότερος έλεγχος των γραφείων ευρέσεως εργασίας.

Επιπλέον, η εισηγήτρια επισημαίνει ότι, ενώ υφίσταται αποτελεσματική πολιτική ανταγωνισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο, την οποία εφαρμόζει επιτυχώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε περιπτώσεις πρακτικών αθέμιτου ανταγωνισμού από την πλευρά των επιχειρήσεων, δεν εφαρμόζονται κανόνες καταπολέμησης του κοινωνικού ντάμπινγκ σε ενωσιακό επίπεδο. Η έκθεση επισημαίνει ότι η αδήλωτη εργασία συνιστά επίσης έναν τρόπο στρέβλωσης του ανταγωνισμού στην ενιαία αγορά και πρέπει να ποινικοποιηθεί. Ζητείται, ως εκ τούτου, η εισαγωγή **διατάξεων καταπολέμησης του κοινωνικού ντάμπινγκ στη Συνθήκη**, οι οποίες να εξουσιοδοτούν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να επιβάλλει κυρώσεις για την προστασία τους.

Ένας ακόμα τομέας στον οποίο απαιτείται νομική δράση σε ενωσιακό επίπεδο είναι η ρύθμιση των νέων μορφών εργασίας και της άτυπης εργασίας, μέσω της θέσπισης σαφούς και δεσμευτικού ορισμού του εργαζομένου σε ενωσιακό επίπεδο, με στόχο την καταπολέμηση μιας από τις πλέον διαδεδομένες πρακτικές καταστρατήγησης της εργατικού δικαίου: της ψευδούς αυτοαπασχόλησης. Αυτό θα αποτελέσει σημαντικό μέσο ώστε να μπορούν οι επιθεωρητές εργασίας να αποφαίνονται εάν οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν παράνομα την εν λόγω πρακτική.